

ЕКИПЪТ
НА
СОФИЯ

ГОДИШЕН ДОКЛАД 2024

Съдържание

1. Въздух | 5
2. Градска среда | 14
3. Дигитализация | 22
4. Здравеопазване | 35
5. Зелена система | 44
6. Икономика и предприемачество | 51
7. Климат и енергия | 59
8. Култура | 67
9. Културно наследство | 77
10. Международна дейност | 83
11. Образование | 90
12. Публична комуникация и гражданско включване | 97
13. Социални услуги | 106
14. Спорт и младежки дейности | 112
15. Транспорт | 120
16. Туризъм | 142
17. Управление на администрация, предприятия, дружества | 148
18. Управление на отпадъци | 158
19. Управление на рисковете. Бедствия и аварии, сигурност | 164
20. Устройство и развитие на територията на общината | 175
21. Финанси, данъци и такси | 182

Въведение

Въведение към Годишния доклад

С този доклад "Екипът на София" прави обективна и базирана на данни и на публична информация оценка на управлението на Столичната община и развитието на града през 2024 г. Предлагаме сравнителен и задълбочен анализ на заложените и изпълнените в рамките на годината мерки, както и напомняме за важни приоритети и предлагаме решения за проблеми, които все още не са адресирани.

Текстът разглежда 21 сфери на работа на общината. За всяка от тях е анализирана посоката на действие, зададена в общинските стратегически документи и в предизборната програма на коалицията "Обединени за София". Този преглед е съпоставен със заложените мерки и проекти от Управленската програма, по които общинското ръководство е заявило, че ще работи през 2024 г., както и с бюджета на общината за 2024 г., който трябва да направи възможна реализацията на тези мерки. Отбелязан е прогресът по тях и е направена експертна оценка на постигнатото. Отправени са предложения за конкретни действия, които "Екипът на София" идентифицира като необходими за осъществяване на заявката за по-добро градско управление в рамките на оставащото от мандата време.

Откриваме положителни стъпки във всички ресори – някъде по-съществени, другаде по-дребни. Същевременно липсва цялостен и координиран подход към проблемите, както на ниво ресор, така и между-ресорно. Някои от постиженията са резултат от продължаване на инициативи на предишното общинско ръководство, а новите действия често са фрагментарни и недостатъчно добре планирани. Липсват значими реформи, предложени в предизборната кампания. Има и забравени приоритети, за които различни организации се борят от десетилетия, като например десегрегацията.

Отвъд направените в доклада оценки и предложения по ресори, от съществено значение е цялостният управленски подход. Колкото и отговорни и добронамерени хора да работят в някой ресор, практиката показва, че градските проблеми изискват системни решения и добра синергия между работата на различни ресори. През 2024 г. в работата на Столична община може да се желае повече по отношение на системния подход. Координацията между различните ресори – от зам.-кметове и директори на предприятия до отделни експерти – е разпокъсана. Не откриваме работеща система за целеполагане и отчитане, нито за оценка и ефективно разпределение на ресурсите или за синергия между различните звена.

Липсата на цялостен подход към работата, въпреки добрите намерения на много от новите лица в общината, води до усещане за работа на парче, незавършеност и неефективност.

1. Въздух

Загадена посока

В София от 2004 г. насам се изготвят програми за качеството на въздуха. Въпреки целите на всяка от тях за постигане на нормите за чист въздух обаче, резултатите не отговарят на заявените в тези програми.

Основните замърсители са фини прахови частици (ФПЧ) – ФПЧ_{2,5}, ФПЧ₁₀, азотен диоксид и полиароматни въглеводороди. И макар че през последните 2–3 години се постигнаха някои от нормите, междувременно през 2021 г. Световната здравна организация (СЗО) излезе с нови, по-взискателни насоки за тях. Това се наложи, защото натрупаната научна информация показва, че рисковете за здравето са свързани както с високите нива на замърсяване, така и с по-ниски, които се наблюдават в по-богатите страни въпреки прилагането на множество мерки през годините. Отчитайки тези резултати, Европейският съюз актуализира законодателството си за въздуха и в края на 2024 г. прие нова Директива, която се доближава до препоръките на СЗО. Предизвикателството за София остава, тъй като ако здравето е приоритет, заявяван от всеки кмет, то въздухът продължава да не е с нужното качество, за да гарантира чиста и здравословна среда.

Водещият стратегически документ за София е Програма за качеството на въздуха за периода 2021–2026 г. (ПКАВ). Тя залага важни междинни цели, които да се постигнат до 2024 г. в сравнение с 2018 г., която се приема за база:

- 40% намаление на емисиите от битово отопление;
- 20% намаление на емисиите от транспортните средства;
- 20% намаление на емисиите от ресуспендираны частици от площни източници, причинени от вятъра.

Новата администрация в София припознава проблемите с въздуха. В управленската ѝ програма са заложили важни цели за намаляване на замърсяването от основните източници: битовото отопле-

ние с дърва и възлища, автомобилния транспорт и т. нар. площни източници като улици, тротоари, кални точки, върху които паркират автомобили и от които чрез движението на автомобилите и ветровете се разнася замърсяване.

Конкретните мерки в управленската програма не са нови и непознати, а следват вече идентифицирани мерки, приети в Програмата за качество на въздуха за периода 2021-2026 г. (ПКАВ), Програма за София (ПИРО), „Визия за София“ и др. Те предвиждат подмяната на стари уреди за отопление на дърва и възлища с по-екологични; въвеждане на 2 зони с ниски емисии – една за транспорта и една за битовото отопление; намаляване на калните точки в града, увеличаване на озеленяването в града и подобряване на поддръжката му – паркове, улична растителност, вътрешни дворове и междублокови пространства. Също и увеличаване на велосипедната инфраструктура и привлекателността на градския транспорт, както и увеличаването на контрола по прилагането на мерките от страна на Столичен инспекторат. Не на последно място се цели актуализиране на механизма за прилагане на спешни мерки в периоди на високо замърсяване.

Подробности за мерките, свързани с намаляването на замърсяването от калните точки чрез регулиране на паркирането в зелените и междублоковите пространства, озеленяването и ремонта на тротоари, са представени в частите „Зелена система“ и „Градска среда“. Мерките, свързани с развитието на велосипедния и градския транспорт и намаляването на трафика, са разгледани в част „Транспорт“.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Мерките и проектите в управленската програма могат да се разделят на ключови и допълващи. Ключови са тези, които имат директен принос към намаляването на замърсяването:

- подмяната на уредите за битово отопление;
- реформа и надграждане на зоните с ниски емисии – за транспорт и битово отопление;
- подобряване на транспорта и транспортната инфраструктура (не се разглежда в настоящия документ);
- премахване на кални точки, озеленяване и миене на улици (не се разглежда в настоящия документ).

Допълващи са тези, които подобряват процесите на анализ, вземане на решения и адекватна реакция при критични нива на замърсяване:

- промяна на механизма за прилагане на спешни мерки в периоди с високо замърсяване;

- нов модел за прогнозно определяне на замърсяването на въздуха.

Към допълващите мерки ще отбележим и такива, които липсват в управленската програма, но са ключови както за работата на общината, така и за приобщаването на граждани, експерти, изследователи, бизнеси и др. към процесите на вземане на решения за развитието на града. Не на последно място, политиките за чист въздух са пряко свързани с тези в транспорта, градската среда, енергетиката, здравеопазването. Ето защо е нужно задълбочаване на хоризонталното проникване на приоритета във всички политики, планове и програми.

Сред основните допълващи мерки, на които следва да се обърне внимание, са:

- събирането, анализът и предоставянето на данни;
- системи за подкрепа на планирането и вземането на решения;
- оценка на въздействието върху здравето и оценка на социално-икономически ползи и разходи от ключови мерки.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

Междинните цели, споменати по-горе, са амбициозни, защото предвиждат намаление с между 20% и 40% на емисиите от различни източници в период от едва 4 години. Като се има предвид, че това е четвъртата петгодишна ПКВАВ, резонен е въпросът постижими ли са целите този път.

След преглед на мерките и индикаторите за успех, краткият отговор е не. Първо, защото броят мерки е около 100. Второ – за много малко мерки е оценен приносът им към намаление на емисиите. И трето – индикаторите за успех на повечето мерки не измерват резултата и въздействието (намалени емисии и др.), а по-скоро вложения ресурс или продукт.

Накратко: Столична община (СО) няма инструментариум, с който да оцени обективно дали към 2024 г. са постигнати заложените намаления на емисии. Отделно, над 80% от бюджета по ПКАВ е предназначен за мерки, свързани с транспорта, докато предвидените намаления на емисии от транспорт са в размер на едва 6% за ФПЧ10 и 5% за ФПЧ2.5. **Следващата програма, чиято подготовка вероятно ще започне през 2025 г., следва да отчете тези слабости и да ги коригира.**

Към момента се изпълняват основни мерки както в ПКАВ, така и в управленската програма, но напредъкът не е еднозначен.

Една от мерките с най-голям ефект върху замърсяването на въздуха е подмяната на старите уреди на гърва и възлища с по-екологични. В ПКАВ 2021–2026 е заложена подмяната на уредите на близо 54 000 домакинства – толкова, колкото са идентифицирани като отопляващи се на твърдо гориво при преброяването през 2011 г. До 2024 г. целта е подмяна за близо 31 000 домакинства. До момента обхванатите домакинства по проектите на старата администрация, финансирани по Оперативна програма „Околна среда“ (ОПОС) и програма LIFE, са едва 11 000. Понастоящем темпото на подмяна е твърде бавно. Административните трудности, съчетани със слабата реклама на програмата, са сред основните пречки, идентифицирани и чрез социологически проучвания.

Новата администрация заявява, че е успяла да ускори процеса, като за 10 месеца 2000 нови домакинства са сменили уредите си. По нови проекти към ОПОС се планира включването на поне още 10 000 домакинства, като към момента са подадени близо 2500 предварителни заявки, а от администрацията твърдят, че ще вземат мерки за решаване на идентифицираните проблеми.

Външен фактор, който намалява предизвикателството пред администрацията, е, че според последното преброяване на населението от 2021 г. в София домакинствата, отопляващи се на твърдо гориво, са намалели наполовина спрямо 2011 г. и вече са малко над 20 000. Въпреки това, част от тези, които все още не са се възползвали от възможността да сменят уредите си, вероятно по-трудно ще бъдат убедени да го направят. Ето защо е необходимо драстично увеличаване на информацията към потенциалните потребители за възможностите и ползите от програмата, улесняване на административното обслужване и обръщане на специално внимание там, където проблемите със собствеността са основна пречка за подмяна на уредите.

Докато програмата за подмяна е „морковът“, то „тоягата“ се явява въвеждането на забрана за отопление с твърдо гориво в 9 централни района на София от 01.01.2025. Тя обаче важи, само ако потребителите имат възможност да преминат на газ или централно топлоподаване, но не и на електричество. Няма да се спират в детайли на параметрите на тези ограничения, но ще отбеле-

жим, че те ще обхванат едва около 1600 домакинства. Останалите близо 18 000 ще бъдат засегнати едва в началото на 2029 г., когато изцяло ще се забрани отоплението с дърва и въглища в общината. Практическата ефективност на тази мярка тепърва трябва да се изследва, тъй като към момента стои и нерешен въпросът за контрола и санкциите към нарушителите.

Подобен проблем има и с другата основна мярка – въвеждането на зона с ниски транспортни емисии. Тя беше въведена след решение от 2021 г. на Софийски градски съд по колективно дело на група граждани и НПО срещу СО и трябваше да влезе в сила от декември 2022 г. Но старата управа прехвърли горещия картоф на новата, която все пак въведе първия етап на т.нар. Малък ринг (зона в идеалния център на София) на 1.12.2023 г. за три месеца до края на февруари. При липсата на софтуер за отчитане на нарушителите и на законов механизъм за връчване на глобите, първият сезон на зоната мина тихо, безпроблемно и с вероятно никакъв ефект. На 1 декември 2024 г. стартира новият сезон, като този път софтуерът е налице, работи и вече има изнесени данни за между 3 000 и 4 000 преброени нарушители на ден. Отново обаче ще има трудности с налагането на глоби, тъй като връчването на акта изисква нарушителите доброволно да отидат да го получат. Това е сериозна пречка, която изисква промяна в Закона за чистотата на атмосферния въздух и ще трябва да се търсят решения чрез парламента.

Напоследък излязоха няколко анализа на Центъра за изследване на демокрацията (ЦИД), които, също както и предишни анализи, констатираха сериозни пропуски в общинската наредба по отношение както на зоната за транспорт, така и на битовото отопление. Предстои публикация на Правни насоки за ефективно прилагане на нискоемисионната зона за битово отопление, изготвени от ЦИД. Докато констатираните пропуски са наследство от некачествената наредба, приета от предишното управление, трябва да се отчете, че през 2024 г. бяха предприети само подготвителни стъпки за промяна на наредбата. Същинската работа по нея се очаква да бъде през 2025 г., когато в наложителността на промените ще трябва да се убеди и Столичният общински съвет (СОС), и българският парламент.

Следва да отбележим, че въпреки заявеното в управленската програма, към момента не е ясна визията за „реформа и надграждане на наредбата за нискоемисионните зони“. И през 2024 г. СО пропусна възможността да изготви анализи, оценки и препоръки, които да дадат насока какви зони искаме да функционират в София.

През 2024 г. беше изпълнена едната от двете допълващи мерки, а именно **промяна на механизма за прилагане на спешни мерки в периоди с високо замърсяване**. Положителното е, че за определяне на праговете, при които ще се вземат мерки, се стъпва върху насоките за нормите на определени замърсители на СЗО от 2021 г. Също така, самият механизъм беше одобрен от СОС, което дава надежда,

че общинските съветници може би ще подкрепят мерки с директен ефект върху здравето на всички в София. Както и при предишната версия на механизма обаче, остава въпросът доколко прилагането му ще доведе до търсения ефект и дали мерките в него са най-подходящите.

Понастоящем няма никаква информация дали се работи за създаването на **нов модел за прогнозно определяне на замърсяването на въздуха**, нито какво е постигнато, в случай че се работи. Към това следва да добавим и **проблемите с измерванията, които бяха констатирани чрез независими анализи** и впоследствие припознати от самата администрация. В изявление на кмета Васил Терзиев се цитира анализ, според който данните от общинската мрежа за измервания AIRTHINGS „са ненадеждни за всички замърсители – ФПЧ10 и ФПЧ2,5, както и за азотен диоксид“. Междуременно Екологично сдружение „За Земята“ публикува анализ на собствени измервания на азотен диоксид за 2022 г., който, подобно на този през 2021 г., показва **нездравословно високи нива на замърсителя през цялата година**, оставащи скрити за официалните органи. Замърсяването е останало под радара на институциите, защото двете официални станции, измерващи замърсяването от трафика – АИС „Младост“ и АИС ИАОС/„Павлово“ – не отговарят напълно на законовите изисквания. Те са разположени по-далеч от необходимото за отчитане на замърсяването от автомобилния транспорт разстояние.

Като положително следва да се спомене, че СО за пръв път признава, макар и неофициално, че в София има проблем с азотния диоксид и смята да се заеме с този проблем. Част от мерките са свързани с подобряване на измерванията. СО смята да преразгледа собствената си измервателна система от 22 станции (AIRTHINGS), както и да използва по-рационално мобилната си станция. С оглед на идентифицираните проблеми с разположението на някои станции през 2025, СО ще подпомогне и Министерството на околната среда и водите (МОСВ), и Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС) при избирането на местата за разполагане на официалните станции, така че те да измерват на най-замърсените места и да отговарят на всички законови изисквания.

Накрая бихме искали да отбележим, че има значително подобрене в отношението на СО към външни изследователи, експерти, университети и НПО. Забелязва се откритост и желание за сътрудничество от страна на администрацията и част от общинските съветници. През 2024 г. СО препотвърди желанието си да ползва помощта на международната фондация Clean Air Fund, която отговаря на потребности на общината, като финансира различни проекти в научния и граждански сектор. През годината бяха организирани няколко събития, на които открито се дискутираха конструктивни предложения за подобряване на зоните с ниски емисии, измерването, събирането, анализа и споделянето на данни, подобряването на програмите за подмяна на печките и др.

Множество изследователи, НПО, експерти и т.н. заявиха желанието си да помогнат в намирането на решения, но **един от основните проблеми е липсата на отворени масиви с данни в редица общински сектори**. Тази липса възпрепятства работата им и възможността да изготвят допълнителни анализи и препоръки със собствени и привлечени ресурси за научни и приложни изследвания, в т.ч. модели и оценки.

Не на последно място, **управата все още не е преосновала т.нар. програмен съвет**, който освен администрация и ключови институции, включва и изследователи, външни експерти, НПО и др. и има за цел да подпомага администрацията в дефинирането на проблемите, намирането на решения и като цяло изпълнението на политиките и мерките за чист въздух. Неговата съвещателна функция е важна, доколкото СО желае и може да се възползва от съществуващата експертност извън администрацията, но също така и да координира вътрешно системите си за планиране и вземане на решения. Качеството на въздуха зависи от множество различни сектори, т.е. той е хоризонтален проблем и интеграцията между секторите е ключова за намирането на устойчиви решения. Ако съветът заработи и не бъде „гумен печат“, както при предишната управа, СО ще може да разработва и предлага за изпълнение по-добре обмислени и мотивирани мерки.

Предложения за действия

1. Преосмисляне на зониранието на базата на обективни и широко оповестени критерии, както и по-ефективно обвързване на елементите на зоната/зоните с други общински норми, планове и инициативи.
2. По отношение на транспорта, визията трябва да отчита не само географски и пространствени характеристики, а да взема предвид и начина и динамиката на придвижване на гражданите – маршрути и дестинации. Тя следва да обърне внимание на оптимизацията на градския транспорт, за да има възможност да се даде удобна алтернатива на шофьорите, които, от своя страна, да изберат да намалят ползването на автомобили. Целогодишното замърсяване с азотен диоксид е солиден аргумент за въвеждане на нискоемисионна зона през цялата година. Мярката е добре да се разглежда в контекста и на други мерки по отношение на шума, липсата на места за паркиране, както и свързаното с това безразборно и нерегламентирано паркиране, неефективното използване на уличното пространство, ниското ниво на пътна безопасност, ниската времева ефективност на придвижване и засягането на други проблеми, свързани с изключително високата моторизация на населението в София.
3. По отношение на битовото отопление ефективността на Зоната за ниски емисии върви ръка за ръка с промени в наредбата. Трябва да се пояснят правомощията на общинските

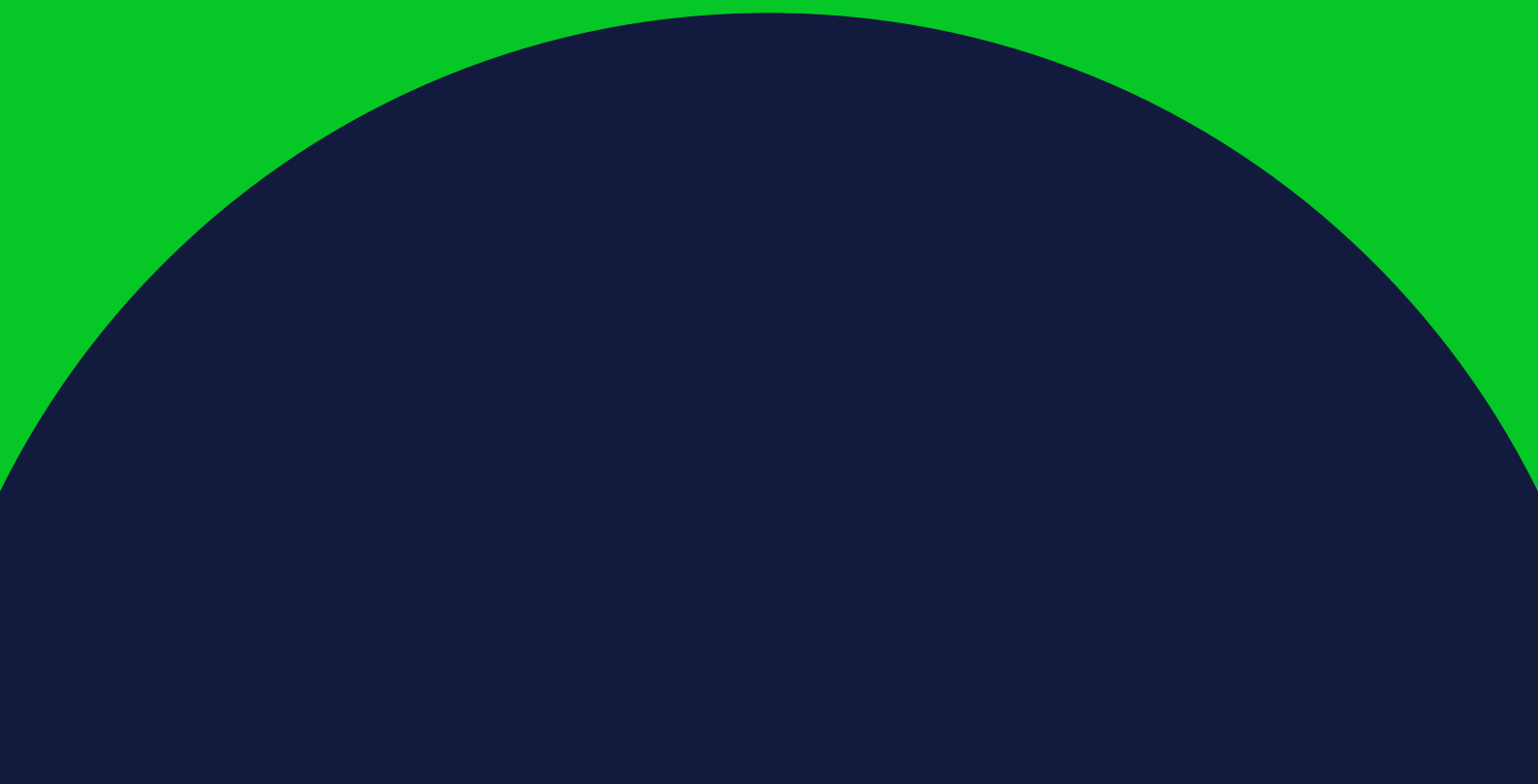

служители при извършване на проверки, както и начинът за идентифицирането на нарушителите. Би било изключително полезно общината да дефинира ясни критерии за това какви уреди за отопление могат да се използват, както и за определяне размера на глобата.

4. Ускоряване и улесняване подмяната на замърсяващи уреди на дърва и въглища, чрез намаляване на бюрокрацията, повишаване на амбицията и грастично увеличаване на информацията към потенциалните потребители.
5. Събиране и предоставяне на данни от различните сектори за нуждите както на общината, така и за външни изследователи, бизнеси, експерти, НПО и граждани.
6. Подобряване на официалните механизми за въвличане на учени, експерти и граждани при вземането на решения и повишаване на капацитета за планиране в СО.
7. Допълнителна синхронизация на краткосрочните и средносрочни действия, предвидени в действащите общински стратегии, планове и програми, които имат пряко или косвено отношение към чистотата на въздуха (транспорт, градска среда, зелена система и др.).
8. Подготовка и обновяване на средносрочни и дългосрочни планови инструменти – като например нова Програма за качество на атмосферния въздух (ПКАВ), изменение на Общия устройствен план, създаване на дългосрочна програма за реализацията му, както и прилагането на Плана за интегрирано развитие на общината (ПИРО).

2. Градска среда

Загадена посока

След дългогодишно управление на ГЕРБ през 2023 г. в столицата бяха избрани нов кмет и „управляваща опозиция“. Те дадоха заявка за промяна на качеството на живот в града и обещаха проекти с акцент върху качеството, а не върху количеството, както и поставяне на хората и нуждите им в центъра на управленските решения. Една от най-видимите сфери с директно влияние върху всекидневието на софиянци, но и една от сферите с най-много натрупани проблеми през годините, е качеството на градската среда. Може би най-силната предизборна заявка по пътя към изборната победа в София беше за „край на ремонт на ремонта“.

В стратегически документи като „Визия за София“ целта е формулирана така: *„градската среда в София е благоустроена, привлекателна и безопасна. Тя е приятно и предпочитано място за разходки, срещи и за прекарване на време на хора от различни социални групи. [...] Пешеходецът е с предимство, а достъпността е съобразена с всички“*. Тази цел е препотвърдена и от Управленската програма (УП) на настоящия кмет Васил Терзиев – *„привлекателна, функционална, достъпна и безопасна жизнена среда в системата от градски центрове и подцентрове и териториите за отдих и озеленяване, вкл. превръщане на София в „зелен град“ със здравословна и качествена градска среда“*.

Силно влияние върху формирането на политиките и дебата за градската среда оказа и посещението през 2016 г. на датския архитект и урбанист Ян Геел, заедно с представянето на книгата му „Градове за хората“ и последвалия доклад, поръчан от Направление „Архитектура и градоустройство (НАГ) към Столична община (СО) през 2017 г. – „София – публични пространства и обществен живот“. В него се поставя акцент върху човешкия мащаб, връзката с природата, пешеходната достъпност и велосипедистите, както и върху качествените публични пространства, които стимулират обществения живот.

Вследствие на горните програмни документи в УП по логичен начин са изведени и основните проблеми в сферата: недостиг на места в детските градини, качеството на тротоарните настилки, междублоковите пространства, необходимост от реорганизация на процеса по проектиране, възлагане и мониторинг с цел спиране „ремонта на ремонта“.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Темата за подобряването на градската среда и решаването на натрупаните предизвикателства през годините е развита в УП посредством няколко ключови групи мерки, някои от които са значително, а други – слабо подкрепени от Капиталовата програма (КП) за 2024 г.

На първо място, можем да видим продължаване и задълбочаване на програмата за **ремонт на тротоари**, за която са бюджетирани 46 млн. лв. През 2024 г. са отчетени 250 000 ремонтирани кв. м. Една от предвидените мерки за подобряване на качеството на планираните намеси към Наредбата за градската среда на Столична община от 2020 г. е „стриктно прилагане на стандарта за изграждане и ремонт на тротоарите“. На 25.10.2024 г. в изявление на сайта на СО, наред с публикация на кмета Васил Терзиев в социалните мрежи, са представени данни за количествения обхват на ремонтните дейности и заложените за тях средства, както и снимки на ремонтираните тротоарни площи. Въпреки липсваща информация за заснетите отрязъци на ремонтирани тротоари, за част от случаите може да се потвърди, че с оглед на избора на настилка и качеството на изпълнение наредбата е приложена.

С цел надграждане в УП за 2024 г. е заложено и одобряване на „Стандарт за елементите на обзавеждането в пешеходните пространства“ и „Стандарт за уличното озеленяване в Столична община“, за които към момента на изработването на доклада няма индикации да са в процес на напреднала подготовка или обществени обсъждания. На този етап все още няма и централен регистър, който да показва планираните ремонти на тротоари по квартали с критериална рамка за избор на участъци, което би помогнало в комуникацията с гражданите и би облекчило планирането. През 2023 г. предложихме такъв инструмент.

При все това, динамичното изпълнение на програмата за ремонт на тротоари може да бъде отчетено като позитивен пример за продължаване на добри инициативи на предишното управление, който се оценява положително от гражданите по квартали. В същото време, една от важните знакови мерки в началото на новото управление беше затварянето за автомобили на площадното пространство пред храм-паметника „Ал. Невски“.

Друга важна сфера в подобряването на градската среда са **междублоковите пространства**. Занемарени и оставени на произвола на съдбата, както и често парцелирани вследствие на реституцията в реални граници в последните десетилетия, междублоковите пространства представляват комплексен проблем, в който са вплетени редица теми: зелени площи, паркиране в кални точки, отгих и спорт за различни възрастови групи, площадки за игра, парково обзавеждане и осветление, собственост, общински бюджет, местни данъци и такси. И не на последно място – въвличане на гражданите в процесите на идентифициране на проблеми, обновяване и поддръжка. Неслучайно и проектите за възстановяване на детски площадки в междублокови пространства са застъпени в КП с общ бюджет от 1.3 млн. лв. Макар и количествено да отговарят на амбицията на УП за поне 30 бр. облагородени междублокови пространства на година (за 2024 г. са отчетени 63 бр.), то от широкообхватността на темата качествено е покрит единствено аспектът с площадките за игра. В отчета на кмета е споменато

започването на нов парк в ж.к. „Младост – 3“ с детска площадка, фитнес на открито, зона за събития, кът за тихи игри, сух фонтан и пъмп трак съоръжение. Напредъкът в изграждането предстои да се измери през следващия отчетен период.

Силна е програмната заявка за решаване на проблема с **реституцията в реални граници** посредством „*систематично изработване на планове по реда на чл. 22, ал. 8 ЗУТ в кварталите с комплексно застрояване*“, както и очакваната „*стратегия и план за цялостно облагородяване и развитие на междублоковите пространства*“ за периода 2024–2026 г., но към момента не можем да отчетем видим прогрес по тях. Комплексен подход в създаването на живи междублокови пространства с разработени идейни проекти е видим в предизборните заявки на „Спаси София“. Тези първа предстои те да бъдат финализирани като техническа документация и последващо възлагане за строителство. Пример за такъв комплексен подход са идейният проект „Люлин градина“, който на базата на предпроектно проучване с активното въвличане на граждани от квартала в процеса на проектиране предлага комплексно облагородяване на най-обширното междублоково пространство в ж.к. „Люлин – 6“. Друг пример е идейният проект „Мотописта“, който – на фона на застрашващото застрояване в едноименния квартал – цели да запази и обнови парковата инфраструктура на мястото, възстановявайки първоначалните му функции за спорт и отдих. Понастоящем няма данни дали тези проекти се подготвят за реализация.

В продължение на горното, може да бъде отчетна като позитивна мярката на СО да предостави 200 000 лв. на всеки район за постигане на **проектна готовност** за ключови проекти за общността. Както и стартиралата програма по райони „Идеи за града“. Тя е в размер на общо 5 млн. лв., предвидени за решаване на редица локални проблеми, както и на предприемане на стъпки в децентрализирането на облагородяването на градската среда. В част „Публична комуникация и гражданско включване“ са разгледани аспекти като начинът на провеждане или популяризацията на т. нар. граждански бюджети.

В УП обаче не се забелязва разширяване на обхвата на Програма „Зелена София“, свързана както с подобряването на качеството на доставеното парково обзавеждане и оборудване, така и с финансовите му параметри. Продължават да бъдат валидни и препоръките от Плана за интегрирано развитие на Столична община за периода 2021–2027 г. (ПИРО): „Има необходимост усилията, които биват полагани от гражданите, не само по тази програма, да се вписват в синхронизиран и ясно планиран модел на зелената система. В момента се наблюдава по-скоро липса на координация между местната власт, гражданите и други действащи лица или организации.“

Друга ключова заявка в УП е „*построяване на необходимия брой **детски градини***“. За периода 2024–2025 г. се предвижда „*въвеждане на модел за прогнозиране на нуждите от детски градини, ясли и учили-*

ща по райони”, както и стартиране на процедури по отчуждаване на имоти и изработване на подробни устройствени планове (ПУП) за нови детски градини. През 2024 г. около 9800 деца в София са останали без място в детските градини, което е почти колкото близо десетте хиляди деца през 2023 г. По данни на общината в районите „Красно село“, „Витоша“, „Триадица“, „Овча купел“ и „Лозенец“ недостигът на места остава най-силно изявен въпреки строителството на нови градини. В КП са предвидени 19.43 млн. лв. за преустройство, пристройки и надстройки, както и строителство на нови детски градини в различни райони. В отчета на кмета за 2024 г. виждаме над 1000 нови места в детски градини и ясли (вж. карта на в-к „Капитал“ за планираното строителство и ремонт на детски градини), като вероятно по-голямата част от тях са в резултат от проекти, започнати по време на управлението на предишния кмет – Йорданка Фандъкова.

В допълнение, в УП е залегнало и *„насърчаване на частните инвестиции в детски градини и ясли“*. До този момент обаче няма достъпни данни за успешно започнати инициативи в тази посока. За съжаление, завършените проекти през 2024 г. не са убедително свидетелство за наличието на нова посока в качеството на изпълнението на строителството на детски градини. А публикуваните поръчки по Закона за обществените поръчки (ЗОП) за нови такива продължават да бъдат на инженерингова основа и водещият им критерий е най-ниската цена. Недостатъците на подхода са видими при сравнение на резултатите от реализации по инженерингов принцип с малкото, които са с отделено проектиране, като например новата детска градина в ж.к. „Горна Баня“.

В последното десетилетие водеща тема в развитието на градската среда в София е **конкурсното начало** в архитектурното проектиране. Имаше редица опити за започване на такива проекти, повечето от които завършиха с незадоволителен резултат – „Метростанция 20“, ремонтът на централните зони с трагично известните ремонти на „Графа“, „Шишман“, жълтите павета и площад „Света Неделя“. Същевременно практиката за „ремонт на ремонта“ наложи усещане за липса на водеща архитектурна идея, контрол и качество на реализациите.

Категоричните заявки за **реорганизация на процеса по проектиране и възлагане** в УП имат за цел *„намалени разходи по преработка на проектите, поддръжка и гаранционни ремонти“*. В УП и КП не се откриват конкретни предложения за създаване на координационно звено на процесите по изготвяне на задания, проекти, спецификации и мостри на материали, количествени сметки и тръжна документация, както и последващ контрол и мониторинг по време на изпълнението. В двата големи публични строителни проекта в градска среда през 2024 г. („Патриарха“ и „Опълченска“) се забелязва продължаваща липса и на комуникационно звено, което ясно да представя предстоящите действия на СО и да медира разговора с гражданите. В разглеждания период бяха сменени с временно изпъл-

няващи дължността и главният архитект, и заместник-кметът по строителство, което допълнително спъва работата по проекти за градската среда.

Един от личните приоритети на кмета Васил Терзиев преди изборите, който е заложен и в УП, е **отварянето на училищни дворове** и превръщането им в общностни центрове. Любопитен детайл е, че такава препоръка присъства още в 2017 г. в доклада на Ян Геел, но към днешна дата липсват реални дейности за постигането на тази цел. В цитирания доклад е даден пример с училището „Гулдберг бюплес“ в Копенхаген, разполагащо с изградена адекватна инфраструктура за превръщането му в общностен център: *„скоростно влакче, няколко кръгли батута, дървени пейки и забавна катерушка [...] налице е и широко, застлано с гранитни плочи пространство, което може да приютава хора, шатри и разнообразни мероприятия, които изискват сцена за изява“*. Подобни мерки за конкретни училищни дворове не откриваме в УП и КП. Темата не се споменава и в отчета на кмета за 2024 г.

Оценка на прогреса по изпълнението на мерките и проектите

Управленските действия за подобряване на градската среда в София демонстрират напредък в някои области, но изостават в други. Независимо от обсега ѝ, продължаването на програмата за ремонт на тротоари претърпява известни затруднения в качеството на изпълнение поради липсата на централен регистър и стандартизирано планиране. Въпреки това, добър пример остава превръщането на площад „Ал. Невски“ в пешеходна зона.

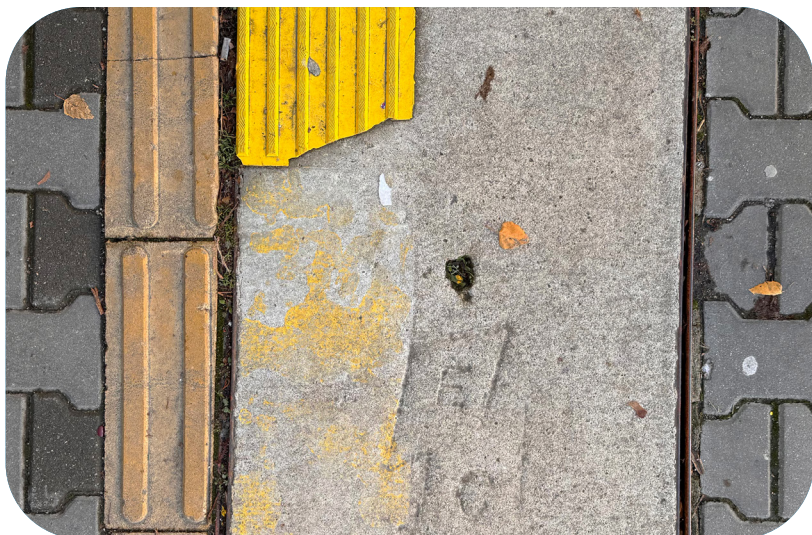
Обновяването на междублоковите пространства също показва количествени успехи, но е ограничено до конкретни аспекти като детските площадки, докато по-широките инициативи са в начален етап. Програмата за изграждане на детски градини бележи известен напредък, но качеството на изпълнението и подходите за проектиране продължават да бъдат критикувани. Заявките за конкурсно начало в проектирането и по-добра координация остават неизпълнени, а ключови инициативи като отваряне на училищни дворове към общността остават само на декларативно ниво.

Предложения за действия

Ремонт на тротоари

Необходимо е въвеждането на публичен регистър на ремонтите на тротоари, който да онагледява и локализира извършените ремонтни дейности. В негово неизменно допълнение се нареждат публикуването на редовни отчети за напредъка на ремонтните дейности и на план за ремонтните дейности за следващата година, както и

регулярен годишен мониторинг на качеството на изпълнение. Като борава с конкретно представени данни, публичността на които повишава гражданската осведоменост, общината ще установи по-прозрачен и изчерпателен подход при извършването и планирането на ремонтните на тротоарите.

Междублокови пространства

Създаване на програма за обновяване на междублокови пространства с ясен хоризонт на действие и реалистичен финансов план. Основа за това могат да бъдат проекти като „Раздумка в квартала“, „Сподели квартала“ и „Люлин градина“. Ключово за успеха на този тип дейности е устойчивото въвличане на граждани в целия работен процес, от идентифицирането на проблемите на мястото за обосноваването разработване на идейното предложение и активна обратна връзка до окончателното завършване на строителните дейности. Програмата трябва да бъде насочена към интегрирано планиране и облагородяване на междублоковите пространства, като се отчитат нуждите, предпочитанията и визията на жителите от местните квартални общности. Интегрална част от успеха на тези проекти са интердисциплинарният подход при тяхното проектиране и включването на експерти от различни професионални сфери с цел създаване на устойчива градска среда.

Проектна готовност и граждански бюджети

Ефективното управление на проектната готовност и гражданските бюджети в София изисква прозрачност, координация и активна комуникация между СО, районните администрации и гражданите. Липсата на яснота относно приоритетите и напредъка на проектите би могло да доведе до недоволство и да унищожи доверието на обществото в управленските процеси. Предлагаме въвеждането на механизъм за публична отчетност и популяризиране на проектите, включващ редовна комуникация между СО и районите на всеки шест месеца. В допълнение, създаването и поддържането на актуализирани, публично достъпни списъци с приоритетни проекти по райони ще осигури по-голяма прозрачност и ще позволи

на гражданите да следят напредъка и планирането. Важна част от този процес е и отварянето на регистрите с общинска собственост към гражданите, за да могат да планират информирано предложенията си. Този подход има за цел да подобри взаимодействието между общината и гражданите, като същевременно насърчава активното участие в процесите на планиране и бюджетиране. Успоредно с това е необходимо увеличаване на капацитета на районите за проектиране и контрол по строителството, както и на Общинско предприятие (ОП) „София – проект“.

Детски градини и архитектурни конкурси

Проблемът с недостига на места в детските градини в София изисква стратегически решения. Намеренията за изпълнение в ограничени срокове създават условия за провеждане на познатата като „инженеринг“ практика, при която проектантът и изпълнителят на ремонтните дейности е един и същ. Тези обстоятелства крият осезаеми рискове за качествено изпълнение на проектите поради липсата на детайлни задания от страна на СО и комплексно издържана архитектурна концепция.

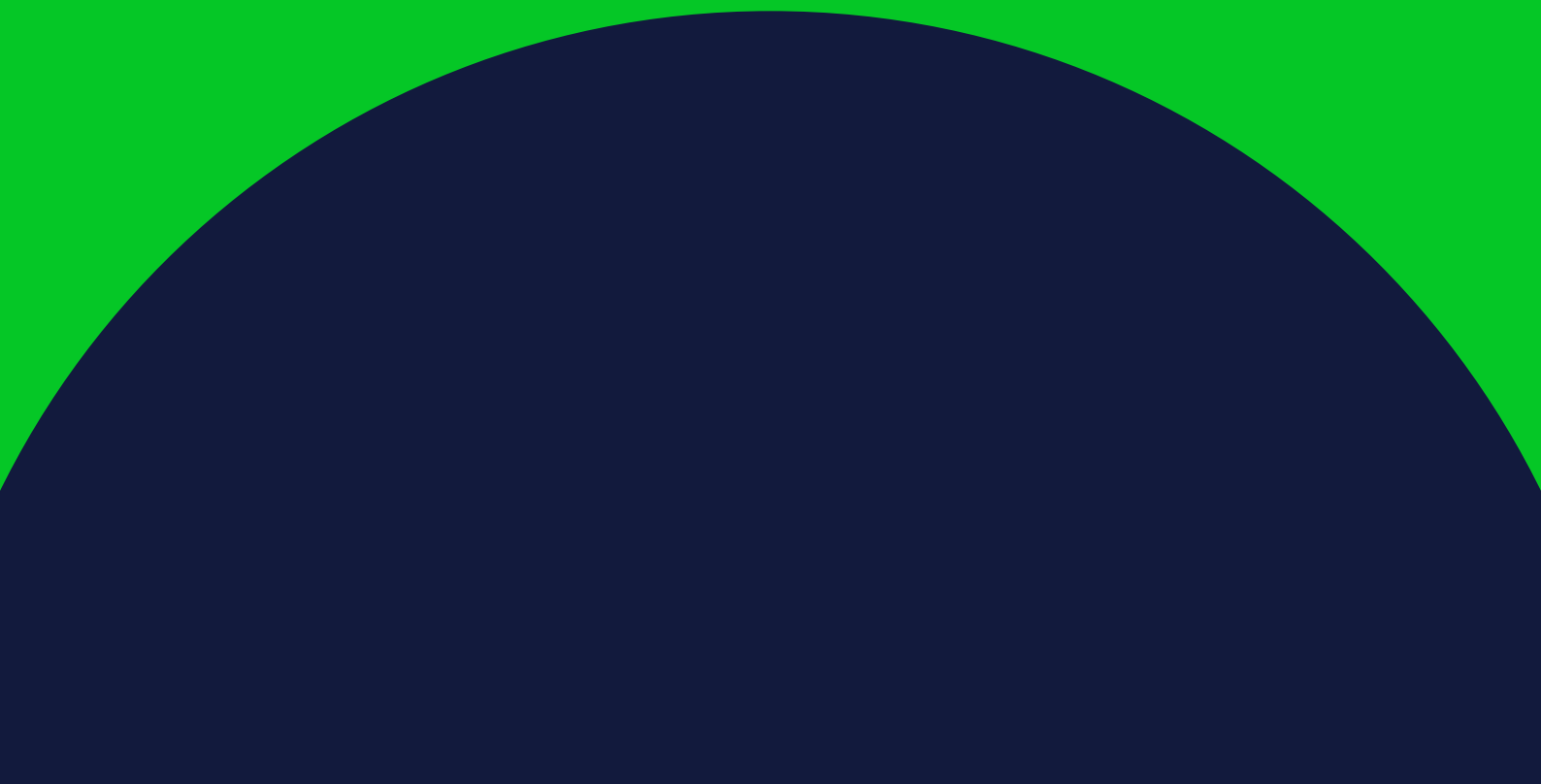
Затова насърчаваме интегрирането на архитектурни конкурси с ясно формулирани задания, които включват изисквания за функционалност, естетика, енергийна ефективност, осигуряване на качество на микроклимата в помещенията и иновативност, както и по-качествена образователна среда за децата. Осъществяването на такъв пример в това отношение е завършеният проект за нова детска градина в ж.к. „Горна баня“.

Реорганизация на процеса по проектиране и възлагане

За успешна реорганизация на процеса на проектиране и възлагане и за прилагане на принципа за провеждане на архитектурни конкурси предлагаме създаване на ново звено в рамките на общинската администрация. То ще има задача да събира данни, да планира и организира конкурси, да предоставя експертна подкрепа за организацията на процесите, да следи проектния напредък, да организира обществени поръчки и последващ мониторинг. С такъв подход ще се гарантира по-високо качество на реализациите, както и по-добра координация и повишена прозрачност в процесите на проектиране и изпълнение. В тази връзка може да се мисли и за създаване на място, подобно на [CAMP](#) (Center for Architecture and Metropolitan Planning) в Прага, където едновременно се срещат архитекти, проектанти и граждани за разискване и обмен на идеи за бъдещето на градовете. Там се провеждат и редица публични дискусии, лекции, семинари, филмови прожекции и други дейности, насочени към устойчивостта на градовете в световен мащаб.

3. Дигитализация

Загадена посока

Управленската програма (УП) на Столична община (СО) залага „Дигитална трансформация, включително развитие и подобряване на електронните услуги за гражданите и бизнеса“ като една от приоритетните си политики. Основна „стратегическа посока“ е „Дигитализация и качествени услуги“. Същевременно други приоритетни политики, като например „Прозрачно и ефективно управление на общинската собственост“ и „Активно включване на гражданите и бизнеса“, също би следвало да разчитат на мерки от областта на дигитализацията за своето осъществяване. Така формулираната доста обща стратегическа посока е подкрепена в документа с поредица от мерки. Те включват:

- реорганизация на общинския сайт, включително
- публикуване на повече данни и прозрачна финансова информация,
- актуализация и поддръжка на регистъра на общинската собственост,
- подобряване на електронните услуги, предоставяни от общината, в това число единно мобилно приложение и уебсайт за гражданите и бизнеса за работа с услугите на общината,
- дигитализация на архивите, преминаване към изцяло електронен документооборот при съобразяване с нормативната уредба,
- внедряване на технологии за улеснено взаимодействие между служителите.

Доста други секторни мерки обаче имат отношение към управлението на дигитализацията в града. Сред тях са, например: „Внедряване на единна база данни и модел за проследяване и анализи, обхващащ всички процеси, свързани със сметосъбирането“, „Дигитализация на процесите по документооборот, планиране и контрол върху изпълнението на дейностите (в областта на здравеопазването)“, „Въвеждане на модел за прогнозиране на нуждите от детски градини, ясли и училища по райони с цел планиране на строителство на нови и разширение на съществуващи“. Следователно е важно да се има предвид ключовият въпрос за способността на общината да координира тези инициативи и да осъществява синергия в стратегическото планиране и унификация в изпълнението на всички дигитални проекти – хоризонтални или ресорни.

Написаното в УП като цяло отразява представеното в предизборната програма на коалицията „Обединени за София“, издигнала кмета Васил Терзиев. В нея различни секторни и хоризонтални политики от други сфери говорят за повече дигитализация, сред които например здравеопазване, инвестиционно проектиране, зелени системи и др.

В частта, посветена експлицитно на дигитализацията, прави впечатление акцентът върху умен град и умни технологии, както и върху киберсигурност – два аспекта, които не са засегнати активно в УП. В нея понятието „умен град“ е използвано повече във връзка с мобилността и зелените политики, въпреки че администрацията не е спряла да внедрява интелигентни решения.

УП цялостно демонстрира по-малко конкретика от описаното в предизборната програма, което би могло да се отгаде на предпазливост в условията на трудна работа с общинския съвет при започването на неговата работа и в ключови моменти след това. Известна промяна може да се регистрира и в подхода към електронните услуги. Докато в предизборната програма фокусът е върху универсална достъпност и единни процеси за предоставяне на услугите, независимо къде се заявяват, то в УП и публичните изяви в рамките на мандата фокусът е повече върху мобилно приложение с модерни услуги, дискутирано по-голю.

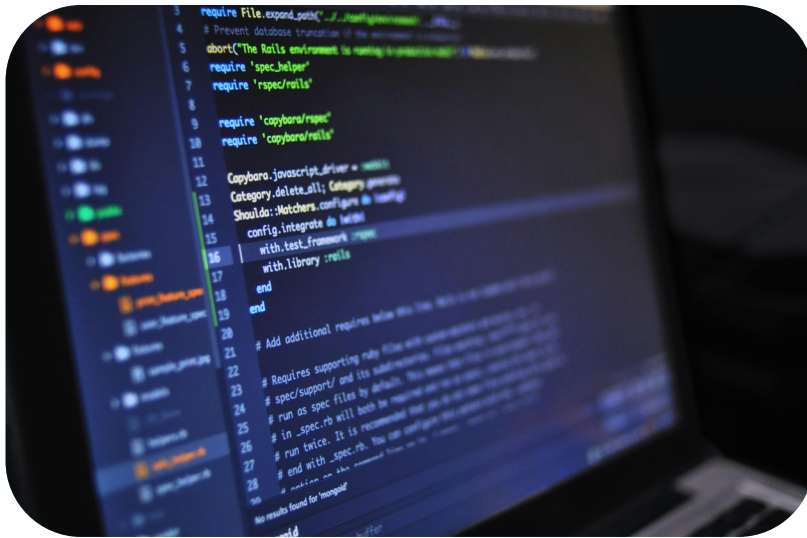
Така заложените управленски приоритети следва да се разглеждат в съпоставка с все още действащите ресорни стратегически документи на общината. На първо място това е Стратегията за дигитална трансформация на София (СДТС) от 2019 г., както и нейният План за изпълнение от 2020 г. Общинската администрация в рамките на миналия мандат остана длъжник в отчитане на резултатите от изпълнение на стратегията въпреки подробната работната рамка от показатели за мониторинг. Това продължава и в настоящия мандат, в рамките на който отчетът на кмета не реферира към тези документи. Съгласно официалната информация от общината, за 2024 г. е изготвен отчет на Направление „Дигитализация, иновации и икономическо развитие“, но той не е представян публично.

Що се отнася до съвместимост на стратегически цели, може да се направи заключението, че акцентите в УП отразяват в по-голяма степен оперативните цели, посветени на електронно управление и услуги в стратегията, за сметка на целите, свързани с развитието на екосистемата на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) и иновациите – стъпки в тази посока са дискутирани в раздела за иновации, като заслужава споменаване съживяването и потенциалното изпълване със съдържание на Дигиталния борд.

Темата за дигитализацията е засегната активно и в по-общия дългосрочен стратегически документ „Визия за София“, приет също през 2020 г. От множеството мерки, предложени в приложението към стратегията, малко на брой са намерили място в УП на кмета, макар че общата стратегическа посока е спазена. Редно е да се направи уговорката, че част от тях вече са изпълнени или в изпълнение при започването на новия мандат. Прави впечатление отсъствието на ангажимент към структурната реформа, която постулира хоризонтални права за административния ръководител

в областта на дигитализацията – препоръка, която не беше спазена и в предишния мандат и която значително ограничава възможностите за ударно модернизиране на процесите в администрацията.

Други аспекти, застъпени силно във „Визия за София“, в това число стандартизация на данни, процеси и услуги и преход към политикоправене, базирано на модели, са частично засегнати в УП, като отново конкретика е спестена за сметка на обща посока. Това е обяснимо с оглед на обема и четимостта на УП, но не е ясен ангажиментът на общината да изпълни, планира или да се откаже от мерките, предлагани във „Визия за София“ и в плана за изпълнение на СДТС. Подобна е ситуацията с теми като прехода към дигитален документооборот, интелигентната автоматизация, дигиталните умения в администрацията и други.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Приетият в началото на 2024 г. бюджет залага в Капиталовата си програма (КП) реализация на част от описаните в УП мерки. Предвидени са 300 хил. лв. за награждане на сайта и 120 хил. лв. за награждане на инструмента за сигнали call.sofia.bg. За довършване и разплащане на започнатия при предишната администрация проект за единно мобилно приложение Digital Sofia са предвидени 600 хил. лв., а за „платформа за анкетни проучвания“ – 35.9 хил. лв. Две отделни платформи с очакване за синергия – за градски данни и за вземане на решения на база дигитален двойник – са разчетени с по 60 хил. лв. 300 хил. лв. са предвидени за вътрешни политики по дигитализация и консолидиране на данни, и още 300 хил. лв. за секторно награждане на „система за единна мобилност“. 800 хил. лв. са предвидени за вътрешно организационните оптимизационни мерки – колаборационни инструменти и MS Exchange сървър. 60 хил. лв. обслужват информационна система в областта на общинското здравеопазване, което не отговаря директно на мярката, но може да се разчете като разход в тази посока. Още няколко системи са получили финансиране в бюджета.

Сред дейностите в СДТС и нейния план за изпълнение правят впечатление редица проекти, чийто оригинален срок на изпълнение е краят на 2022 г., но не присъстват в УП, нито в КП. Такива има както в областта на процеси и услуги („Онлайн платформа за прием в училищата“, „Информационна платформа за потреблението на комунални услуги в реално време“ и „Разработка на модел за ефективност при комуналните услуги“), така и насочени към бизнеса и екосистемата, например „Дигитално и физическо пространство за стартапи, ситуирани в София“, „Международен университет с програми за развитие на дигитални умения и предприемачество“ – разгледани в повече детайл в частта за иновации на доклада.

Подобен тип „изоставени по папки“ мерки не са добра практика, защото срокът за изпълнение на стратегията и плана са изтекли, но няма информация каква е съдбата на тези проекти и дали ще бъде поет ангажимент към изпълнението им, дали са изпълнени под друго наименование или не са припознати за последващи действия. По друга част от мерките, макар и със закъснение, бяха отворени обществени поръчки в края на предишния мандат, но няма публична яснота за тяхното изпълнение и внедряване. Сред тях са платформата за градски данни, единната идентификация, системата за вътрешна сигурност, част от тях детайлно разгледани по-долу.

Други мерки, като например „Единна платформа за мобилност“, бяха изпълнени в настоящия мандат – ако разчетем тази мярка като проекта за нов уебсайт и приложение на Центъра за градска мобилност (ЦГМ), но без яснота дали тези проекти изпълват обхвата на стратегическите цели, дали предстоят подобрения, а също и дали изпълняват секторната цел, т.е. дали в този случай обхващат всички аспекти на мобилността.

От предвидените в УП и КП проекти, следователно, можем да идентифицираме следните като ключови в светлината на стратегическите приоритети:

- подобрение или замяна на съществуващия сайт на общината;
- улесняване на гражданското участие, вкл. чрез дигитални инструменти;
- единно приложение за услуги;
- консолидацията на данни за градската среда, от които да произлязат платформа за градски данни, дигитален двойник, отворени данни и др.;
- оптимизация и дигитализация на вътрешните процеси в общината.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

Въпреки заявката в бюджета и в УП, общината не изглежда да е стартирала поръчка за **нов уебсайт**. Дори напротив – обявена е поръчка за 70 хил. лв. за подновяване лиценза на платформата Liferay

DXP „за целите на портала sofia.bg“. Може да се направи предположение, че администрацията е започнала работа по задание за нов сайт, но тя или не е стигнала до стадий на открита обществена поръчка, или е възложена, или се изработва по друг механизъм, което е наложило продължаване на лицензите на настоящия уебсайт. Общината рекламира няколко други сайта, но няма публични заявки за реализацията на основния сайт или този на общинския съвет. Това е проблем, тъй като сайтът е основният дигитален ресурс на администрацията и твърдо не отговаря на съвременните изисквания и очаквания към един общински сайт, включително в сравнение с общини с по-малък бюджет. Навигацията е хаотична и многослойна, цели секции от сайта не са обновявани от години и функционират изоставени подсистеми, достъпът до услуги е объркващ, няма никакви модерни инструменти за прозрачност, дори годишният отчет на кмета присъства единствено в секцията за новини. В голяма степен това важи и за сайта на общинския съвет.

Подобна е ситуацията с **мобилно приложение за достъп до електронни услуги**, включено в бюджета и потенциално с голям ефект върху граждани и бизнес. Това е продължение на заявката и демонстрационното приложение Digital Sofia от кампанията. Съгласно думите на кмета, чрез него гражданите се очаква да имат лесен и удобен достъп до всички услуги на СО, които продължават да бъдат фрагментирани из различните дигитални ресурси на общината, направленията, дирекциите, предприятията и дружествата ѝ. Същевременно, още преди това демонстрационно приложение, предишното управление пушна през 2022 г. поръчка за проект – объркващо, със същото име – на стойност над 1 млн. лв. Тази поръчка следваше да наградя и да преизползва модела на заявка на услуга, реализиран с портала за смяна на адресна регистрация address.sofia.bg. Няма яснота какъв е резултатът от нея към днешна дата, въпреки че в интернет може да бъде открита индексирана полу-официална среда за този проект, която предлага някои възможности, но повечето са нефункционални. Договорът е сключен още в началото на 2023 г., но на портала за обществени поръчки е видимо, че той е анексиран през 2024 г. в рамките на новото управление и неговият краен срок е 10 юли 2025 г. Не е публикувано друго изменение в обхвата, което би трябвало да означава, че поръчката продължава да се разработва по заданието, изготвено от предишната администрация. Това е трудно обяснимо на фона на предизборната заявка, но е възможно не всички документи по проекта да са обновени на портала за обществени поръчки. При всички случаи един такъв проект следва да консолидира хаотичното предлагане на единични услуги на собствени домейни и ресурси, подобно на гореописания случай с адресната регистрация. Препоръчително е и да се деиндексира демонстрационното приложение, което има потенциала да обърква потребителите.

Що се отнася до проектите за **инструменти за гражданско участие**, общината даде силен сигнал в посока изпълнение на поетите с предизборната програма ангажименти, като реализира портала

за гражданско участие reshava.sofia.bg. Този уебсайт може да се похвали с доста модерна визия и отлична навигация, която успява контекстно да насочи потребителя към въпроси и отговори в зависимост от избраните действия, дава предложения и цялостно отговаря на съвременните очаквания. Добро впечатление прави служебното засичане на местоживеене по е-идентификацията, което е един от редките примери в държавата за изпълняване на изискванията на чл. 2 на ЗЕУ. От функционална гледна точка обаче това може би не е най-доброто място за ограничение, тъй като е добре известно, че настоящият адрес на жителите на София много често не отговаря на действителността, понякога по независещи от тях причини, което е в противовес на амбицията за включване. Самата идентификация е двуфазова: с акаунт с парола, но после и с е-автентикация. Този подход може да внесе объркване, но има своя смисъл, ако регистрирани потребители без официална идентификация биха могли да се абонират за нотификации и да участват в някои функционалности на портала. За съжаление, тези функционалности са недостъпни на публичния сайт към този момент – достъпно е единствено гласуването за проекти от обхвата на „гражданския бюджет“, дискутиран в друг раздел от доклада. В този смисъл, по-голямата част от заявката за дигитални инструменти за гражданско участие не е изпълнена към този момент, но следва да очакваме това занапред. Би могло да се предположи, че този проект ще обхване или ще се интегрира и с **платформата за сигнали** call.sofia.bg. Засега обаче няма яснота по този въпрос, тъй като на Портала за обществени поръчки не се открива поръчка и съответно техническа спецификация, т.е. проектът вероятно е възложен и изпълнен с вътрешни ресурси или директно договаряне. Коментар на функционалностите на сайта по същество е направен в секцията за гражданско участие и публична комуникация, но от технологична гледна точка сайтът дава добри индикации за бъдещите дигитални разработки на общината.

При проектите, свързани с **данни**, също се наблюдава положително развитие, но както и с единното приложение, широката публика е изправена пред липса на яснота докъде е стигнало изпълнението на мерките. Относно проекта за градско хранилище за данни, въпреки проведените още през 2021 г. консултации по техническото задание, обществена поръчка беше пусната едва в края на предишния мандат. Същата беше прекратена от общината малко по-късно и пусната отново с промени, при което се яви само един кандидат. Общината – в лицето на тогавашния зам.-кмет Генчо Керезов – сключи договор за изпълнение на проекта, който обаче е само „пилотен модел“ със срок от едва три месеца. Няма яснота за резултатите от него, нито за нови движения в изпълнение на тази мярка от СДТС.

Междувременно концепцията за хранилище за данни (data lake) претърпя трансформации, като разбирането на експертите за най-добра организация на данните и стратегическите усилия на ниво Европейска комисия и на национално ниво се измести повече в

посока пространства от данни (data spaces), включвайки потенциални източници на данни за градската среда извън самата община. Настоящата администрация изглежда спазва тази стратегическа посока, тъй като в публичните си изяви настоящият зам-кмет г-н Гойчев акцентира върху съвместни проекти с Института „Големи данни в полза на интелигентно общество“ GATE, който се явява една от основните местни експертни организации в областта на пространствата от данни. Пак от тези публични изявления става ясно, че се работи по няколко проекта в областта на ползването на градски данни, в които общината е партньор.

Въпреки това, необходимостта от консолидация, изчистване, повишаване на качеството и най-вече стандартизация на градските и регистровите данни, произвеждани в общината и нейните звена, остава. В отчета на кмета е маркирано, че се работи по проект за „интегрирана платформа за градски данни, за [...] всички данни на града в общ регистър. Целта е по-голяма прозрачност и възможност за анализи за постигане на т.нар. „умен град“ и изпреварващо планиране“. От това може да се направи заключението, че пилотният проект или се надгражда, или е заменен от нова концепция за платформа за градски данни. Няма и друга официална информация относно вътрешната консолидация на данни и регистри, предвидена в КП.

Относно проекта за **дигитален двойник** от Плана за изпълнение на СДТС, предишната администрация го реализира частично чрез пилотни инициативи с института GATE в областта на достъпа до детските градини. Настоящата администрация прилага същия подход, като тази дейност е делегирана на екипа на Института чрез форма на партньорство. В това партньорство общината е доставчик на данни – фокусът на настоящия пилот е в областта на въздуха и ползва данни от район Лозенец, но развитият потенциал в GATE запазва и разширява всички направени досега разработки. По този начин СО на практика реализира и стратегическата посока за развитие на екосистемата в дигитализацията на градското развитие и на градската управа и бизнес. Но все пак остават въпросителни за мащабирането на тези инициативи и собствеността върху резултатите от моделите и тяхното ползване в реално време от общината.

Що се отнася до **отворените данни** и ползването на дигитални инструменти за прозрачност, общината поне частично е направила стъпки в посока на предизборната заявка. Сред добрите примери е посоченото и в отчета, че със заповед на кмета „в срок от един работен ден след издаване на нов административен акт, всички решения и заповеди на главния архитект, свързани с проекти за изменение на действащ ПУП, се публикуват на интернет страницата на НАГ“. Сравнителното повишаване на публична информация, свързана с бюджета, също се оценява положително, като може да се препоръча за следващата година бюджетът да се представи изцяло в машинно-четим и структуриран вид. СО е подобрила зна-

чително представянето си в рейтинга за прозрачност на Програма "Достъп до информация". За сметка на това обаче от началото на мандата на Портала за отворени данни са обновени едва пог 10 набори от данни от страна на общината и само един е нов: бюджетът. По-общо на тема прозрачност, има значително поле за внедряване на съвременни технологични възможности за обновяване и проследяване на прогреса, пълнотекстово и гъвкаво търсене в документи, наличието на самите документи. Очакването е подобни функционалности да станат реалност при един нов общински сайт.

Относно **секторните проекти**, може би най-голяма известност придоби обновяването на сайта и приложението на Центъра за градска мобилност. Проектът беше реализиран със силното медийно присъствие и публично ангажиране от страна на общински съветници от "Демократична България" и от „Спаси София", чиято номинация е и транспортният зам.-кмет Илиян Павлов. ЦГМ е търговско дружество и следователно координация с централната администрация в лицето за зам.-кмета по дигитализация не е формално задължителна, но би била добра практика, връщайки и въпроса за необходимостта от структурна реформа и хоризонтални правомощия. Дали е имало такава координация остава неясно, както е неясна и точната роля на общинските съветници в развитието на проекта от гледна точка на отговорности и формално изпълнение.

Проектът нашумя предимно с потребителската реакция към него, която медиите окачествиха като негативна. Всъщност, от технологична гледна точка, въпреки някои пропуски, свързани например с регистрацията и акаунтите, платформата е добре изпълнена и предлага съвременен преживяване, като са разширени и функционалните възможности. Хубаво е да се отбележи, че ЦГМ предава GPS данните за обществен транспорт и в стандартизиран формат към Google и други консуматори на данни, което позволява да се планират пътувания и в съответните приложения. Подобрили бяха и възможностите за закупуване на превозни документи. Това обаче не беше отчетено в очакваната степен от потребителите поради (временна) липса на други функционалности, т.е. проблема с проекта можем да окачествим преди всичко като комуникационен и управленски, отколкото като технологичен. Една задължителна препоръка в тази посока е внимателното изследване на "потребителското пътуване" на всеки сайт на общината и нейните дружества, желателно с аналитични софтуерни инструменти, за да може да се приоритизират и развиват действително ползвани функционалности, както беше случаят с виртуалните табла.

По другия сектор на фокус – **строителството и устройственото планиране** – повече видимост получи платформата на активиста и блогър Боян Юруков за визуализация на планираните строежи. Това обаче е инициатива, реализирана независимо от общината и започнала още в края на 2023 г. В отчета на кмета е маркирана работа по „пътна карта за електронно обработване на инвестиционни проекти". Това корелира и с публичната заявка на Васил Терзиев за

„система за информиране на всички инвестиционни предложения чрез дигитална платформа, [в която] данните ще се картират и ще бъдат достъпни за районни администрации, дружества, граждани“. До този момент обаче такава няма. Също трябва да се има предвид, че при питання по Закона за достъп до обществена информация и при случаи от съдебната практика инвестиционните намерения са интерпретирани противоречиво – или като публична, или като търговска информация. Следователно не е ясно в каква степен инвестиционните предложения (понастоящем на хартия) могат да бъдат дигитализирани публично, въпреки че безусловно това е правилната посока.

Що се отнася до **електронните услуги в областта на строителните разрешения, визите за проектиране и т.н.**, от години СО и в частност Направление „Архитектура и градоустройство“ се представят по-добре спрямо повечето български общини. Трябва да се има предвид обаче, че за да има цялостна дигитализация на процеса по устройствено планиране и управление на територията, е необходимо изработването, обсъждането, съгласуването и приемането на устройствени планове да става изцяло в дигитална среда и данните да бъдат векторизирани и геолокирани. За целта са необходими както организационни усилия, така и законови промени. Също така е важно да отчетем, че Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) реализира проект за единна система в рамките на НПВУ, която да позволи да се спести на гражданите нуждата от събиране на документи и съгласувания от различните институции, а това да става директно в системата по модела one-stop shop. След реализацията на тази система СО би трябвало да стане неин ползвател. Следователно е необходимо всяка мярка в тази посока да се балансира от гледна точка на оперативна съвместимост и повторен разход.

Последно, но от изключителна важност, обект на настоящия анализ са и **мерките в областта на процесната оптимизация с дигитални средства и цялостната организационна и структурна реформа на общината**. Структурна реформа за съжаление не беше започната, като при поредица от въпросителни за нея в други сектори, обяснението на администрацията е свързано с трудностите в ОС, което е закономерно, но не решава проблема.

В организационно отношение, в отчета на кмета са маркирани одити на различни системи и общо на сигурността и пилотни тестове за автоматизация на административни процеси, в частност са цитирани удостоверения от ГРАО за гражданско състояние. Не става съвсем ясно обаче какъв е обектът на тази дейност. Това обаче е в контекста на многомилионен проект между СО и МЕРУ, посветен именно на автоматизация на административни услуги, който би трябвало да е завършил в рамките на 2023 г. Няма информация за резултатите от него и той не се споменава в публичните изяви на представителите на управлението. Извън този въпрос, одитите на състоянието са отлична първа стъпка. Би било добре резултатите от тях да се обобщят публично.

Що се отнася до заявката в УП и КП за внедряване на инструменти за по-ефективна обща работа, СО обяви обществена поръчка, която да осигури инструменти за преход към работа в споделено облачно пространство със съответните лицензи, като техническото задание дава възможност за ползване на продукти на Microsoft и Google. Сумата е значителна – близо 2,5 млн. лв., определени на база на по-ранни консултации – и е най-високата, предложена от участниците. Въпреки че в една от обособените позиции се цитира „надграждане на платформата за автентикация на служителите“, не е ясно каква е точната връзка с по-ранна поръчка на предишната администрация за близо 800 хил. лв., включваща „система за идентичност“ и дали тази евентуална система е изоставена или тя именно би била надградена. Подобен е казусът със системите за сигурност.

В обобщение, усилията в посока на колаборативна работа, вместо класическия за общинската администрация неудобен, непроследим и несигурен подход на обмяна на версии на работни файлове по служебен имейл, заслужават безусловно позитивна оценка. Но би била желателна повече публичност във връзка с сравнително високата цена на лицензите в поръчката и неяснотата по ползването на вече поръчана система за идентичност.

Безусловно положителна оценка носи и рекламираният в „пясъчника за иновации“ проект на направлението за ползване на изкуствен интелект при компилиране на проекти с европейско финансиране, които да отговарят на стратегическите цели на общината. Това е отлична практика, изцяло в духа на обещанията в УП и предизборната програма, но е важно резултатите от нея да бъдат отчетени прозрачно.

Предложения за действия

На първо място и с безусловно най-висок приоритет следва да е обновяването на общинския сайт. То следва да върви с одит и отпадане на всички стари платформи и информационни системи, които объркват потребителите и споделят функционалности. Добрите практики в технологично и дизайн отношение от работата по платформата за гражданско участие и новия сайт на ЦГМ следва да бъдат приложени, но и формализирани в шаблонни изисквания за изпълнителите в технически задания по проектите. В този смисъл задължителна стъпка е координирането на всички ресорни дигитални проекти с направлението по дигитализация и иновации.

Необходимо е по-сериозно публично отчитане на изпълнението на СДТС и „Визия за София“, както и изготвянето на актуализиран план за действие във връзка с предложените в тях мерки и времевата им рамка. Цялостната отчетност в работата на общината изобщо, а не само на направлението, може да бъде драстично повишена благодарение на повече отворени данни и дигитални инструменти, включително внедрени на сайта. Очакването е гражданите ясно да

могат да се ориентират какво е планирано, по какво се работи и докъде е прогресът – особено за дейности, които имат отношение към тях и тяхното ежедневие.

Преходът към работа с колаборативни дигитални инструменти в общо пространство е необходим, но само ако те се ползват от служителите. Следователно, повишаване на дигиталните умения и промяна във вътрешните правила, съгласно правомощията по нормативна уредба на кмета, са задължителни. Като минимум следва да се прекрати практиката на сканирани хартиени документи в документооборота, особено на публични ресурси. Също така трябва да се предприемат стъпки в посока внедряване на повече инструменти за управление на процеси и задачи, съгласно и препоръките на „Визия за София“.

Посоката за консолидиране на градски данни отговаря на очакванията и обещанията. Процесът ще спечели от това да бъде по-прозрачен и по-въвличащ. Добра практика в това отношение, за съжаление рядко ползвана в миналото, е споделянето на [Портала за обществени консултации](#) на технически задания за важни системи, преди да се пусне обществена поръчка. Дори и в по-тесен кръг, би било добре поне те да се консултират с общността – експерти, неправителствени организации, Дигиталния борд. По този начин биха се гарантирали по-добри резултати в проекти като заявената платформа за градски данни. В същия проект от съществено значение следва да бъдат и интерфейсите за достъп до данни и оперативната съвместимост, особено в светлината на стъпките, свързани с участие на общината в изграждането на общи пространства от данни, за което на национално ниво е предвиден и сериозен ресурс в Програмата за научни изследвания, иновации и дигитализация. Задължително е във втората година от управлението СО активно да популяризира поне един проект на извличане на стойност от данните и ползването им за „умни“ решения. По този начин бизнесът би имал по-голяма мотивация да участва в генерирането и споделянето на данни.

Относно дигитализацията на гражданското участие, наличието на новия портал „София решава“ е добра начална стъпка, но следва да бъдат реализирани още много възможности, за да се изпълни предизборната заявка на коалицията. Задължително е при първа възможност да се осъвремени и на общинския сайт страницата за обществени консултации с повече информация и потребителско удобство, но в перспектива тази функционалност да е плътно интегрирана с новия портал.

Що се отнася до електронните услуги, следва да се внесе яснота в проекта за единно приложение и да се уточни как то ще функционира съвместно с досегашните механизми и поръчки, както и в частност с портала на МЕУ. Добрите практики са в посока различни входни точки и „фасади“ към унифицирана функционалност по управление и предоставяне на услугите, независимо как са заявени.

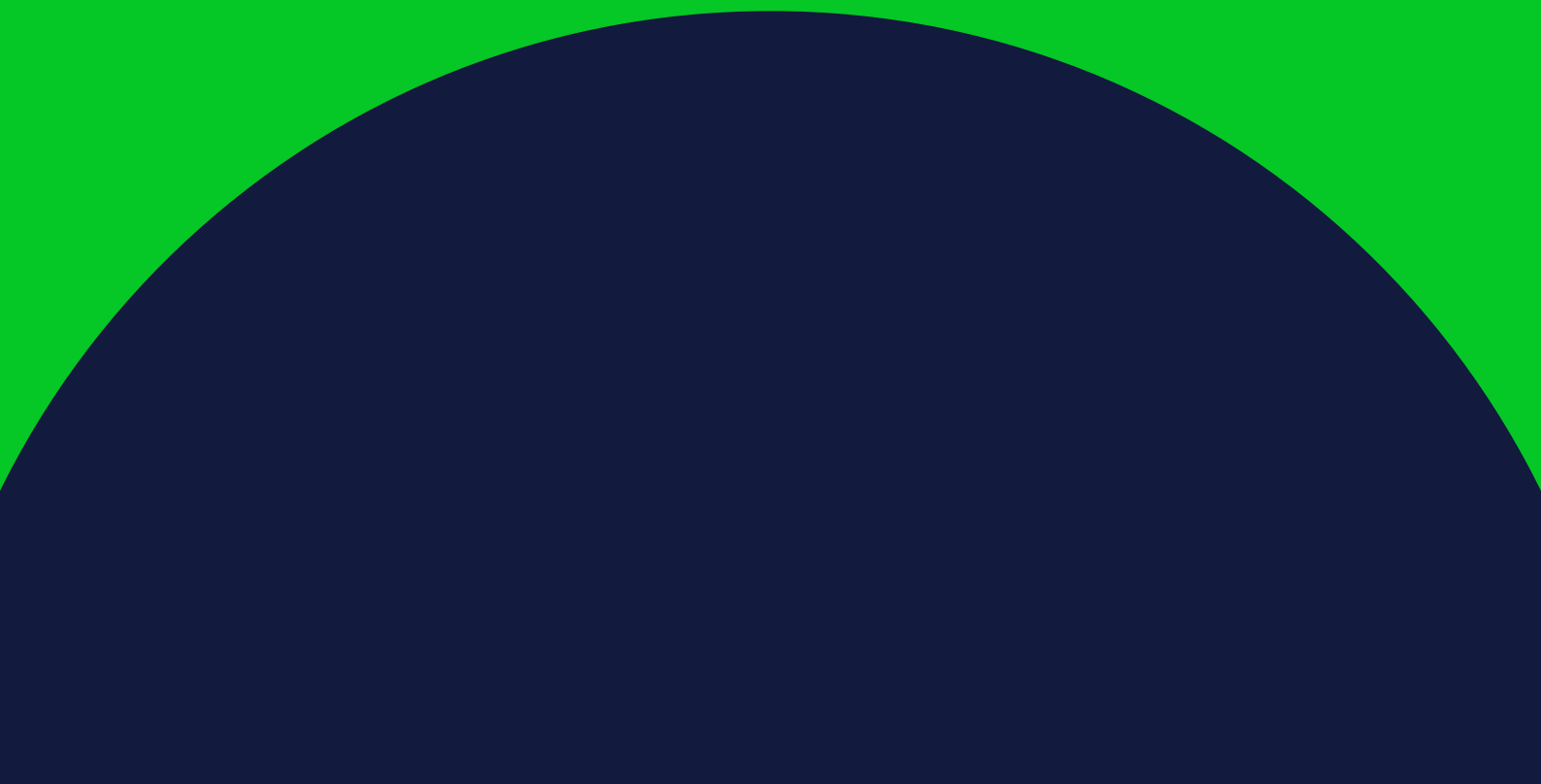

Трябва да се реши по-ясно въпросът с идентификацията, да не се разчита на различни модели на идентификация при различни общински платформи – може да се помисли за SSO решение, интегрирано с националната система е-Автентикация. При всички случаи следва да се консолидират виртуалните локации на общинско ниво, откъдето могат да се заявяват услуги, включително това следва да бъде направено за районните администрации и дружествата, но със сигурност за самите звена на администрацията. Следва да се одитира изпълнението на горецитирания проект от миналия мандат за автоматизация на общински услуги и да се отчете публично дали той може да бъде ползван. Цялостно, от полза биха били по-активни и видими действия в областта на модернизация на услугите.

Това, разбира се, е свързано с капацитета. Ето защо подходите към привличане на хора от общността, стартъпи и др. към съвместни действия са добра стъпка, а би било по-добре Дигиталният борд да се отвори и към неправителствените организации. Това обаче не отменя по никакъв начин необходимостта от структурна реформа на самата общинска администрация. Освен потенциално да раздели иновациите от дигитализацията като две водещи и заслужаващи фокус направления, подобна реформа следва най-вече да обезпечи необходимия човешки капацитет и да даде хоризонтални правомощия на ръководителя на направлението, както и необходимите механизми за координация, за да се подсигури високо качество и реализация на управленската визия във всички дигитални проекти.

4. Здравеопазване

Загадена посока

През 2023 г., след амбициозна и продължителна предизборна кампания, дългогодишното управление на София от ГЕРБ бе заменено от нов кмет, негови заместници и нов състав на Столичния общински съвет (СОС), в който най-голям е броят на общинските съветници от коалицията между „Продължаваме промяната“, „Демократична България“ и „Спаси София“ (ПП-ДБ-СС), но той е недостатъчен за формиране на мнозинство. Заявеното в споменатата кампания намерение за повишаване на качеството на предлаганите на територията на София услуги беше насочено и към общинските диагностично-консултативни центрове и лечебните заведения за болнична помощ. През предходните години бяха регистрирани намаляване на броя им, спад в търсенето както сред пациентите, така и сред работещите в здравния сектор – като потенциален източник на работа, незавидно финансово състояние и амортизация на наличния сграден фонд и медицинската апаратура.

В Управленската програма (УП) на кмета се назовават мерки, насочени към решаването на тези дългогодишни проблеми с общинското здравеопазване – „оптимизиране на броя и структурата на лечебните заведения в отговор на реалните потребности на гражданите“, „инвестиции в сгради и оборудване“, „въвеждане на стандарт за оценка на качеството на медицинските услуги“, „разработване и прилагане на програми за задържане на млади лекари и медицински специалисти“. Посочените в УП цели се припокриват със същите в стратегическия документ „Визия за София“.

Към момента общинските лечебни заведения в София се намират в уникална среда – в непосредствена близост до едни от най-големите и разпознаваеми висши учебни заведения за обучение на медицински кадри и в регион, в който най-често гражданите на Република България търсят медицинска помощ. Същевременно, наличната конкуренция от високотехнологични частни болници и центрове, разпознаваеми университетски болници и ниските нива на заплащане по клиничните пътеки, по които общинските лечебни заведения имат договор с националната здравноосигурителна каса, правят позицията им незавидна. Така изложените особености на общинското здравеопазване изискват активно и внимателно менажиране на наличните проблеми.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Изразеното намерение за инвестиции в сгради и оборудване е отразено, макар и слабо, в наличната Капиталова програма (КП) на общината. В нея е заложен план за ремонт на отделението по гастроентерология в УПМБАЛ „Свети Йоан Кръстител“, ремонт на Блок Г и помещение за скенер в СБАЛОЗ „Проф. Марин Мушмов“, ремонт на родилното отделение в ПСАГБАЛ „Св. София“ и ремонт на помещението за рентген на ДКЦ VIII, XIII, XVII и XIV. Подобни, дори идентич-

ни намерения за инвестиции, са изразявани и в предишни мандати. Предстои да видим дали настоящото общинско ръководство ще успее да ги реализира или поне част от тях.

Укрепването на двете общински акушеро-гинекологични (АГ) болници е наложителна и значима мярка. Разкриването на все повече частни болници с наличен или основен профил „Акушерство и гинекология“ даде на софиянци по-голям избор на медицински услуги в сферата на майчиното и женско здраве, проследяването на бременността и раждане. За съжаление се наблюдава тенденция на повишаване цените на услугите в частните лечебни заведения на територия на СО до нива, непосилни за част от софиянци. В бъдеще Първа САГБАЛ „Света София“ и Втора САГБАЛ „Шейново“ ще бъдат все по-търсени от гражданите на София със скромни финансови възможности. СО трябва да осъществи нужния контрол и да идентифицира действия и мерки, с които да позволи двете лечебни заведения да се утвърдят като водещи на територията и оказващи навременно и качествено медицинско обслужване по отношение на родилния акт и последващото ефикасно и интензивно наблюдение на майката и плода. Същевременно е необходимо тези болници да спазват принципите за достъпност, равнопоставеност, адекватност и безотказност на медицинската помощ. Целенасочени усилия в тази посока обаче не се наблюдават.

Цитираните по-горе планирани ремонти представляват много малка част от инвестициите, които трябва да бъдат направени. За съжаление, в КП няма заявено намерение за укрепване на сградния фонд и подобряване на технологичната база на по-голямата част от останалите общински заведения за болнична помощ. Ремонтът на отделението по гастроентерология в УПМБАЛ „Свети Йоан Кръстител“ София ЕАД и на Блок Г и помещение за скенер в СБАЛОЗ „Проф. Марин Мушмов“ са крайно недостатъчни и не помагат за решаването на един от най-наболелите проблеми на общинското здравеопазване през последните години: морално и технически остарялата технологична база и амортизирания и неприветлив за пациентите сграден фонд.

Подобряването на условията на труд на медицинските специалисти и разработването на програми за тяхното привличане и задържане е неизбежна мярка с оглед националния им дефицит. Намалването на броя им в общинските лечебни предприятия през последните години води до неизбежен спад в обхвата на тяхната дейност и на качеството на предлаганата медицинска услуга.

Заявеният в УП план за оптимизиране на броя и структурата на лечебните заведения в отговор на реалните потребности на гражданите отразява нарастването на броя на частните болници и медицински центрове, намиращи се на територията на СО и предлагащи атрактивна и модерна медицинска услуга, финансирана в повечето случаи от националната здравноосигурителна каса. Въпросната мярка би позволила на общината да концентрира наличния финансов, кадрови и технологичен ресурс в работещи структури и в такива, чиято медицинска дейност е уникална за региона.

Една от целите УП – за преобразуване на част от лечебните заведения на територията на София във вид на хосписи – е наложителна и безценна за част от жителите. Състаряването на населението, повишаването на нивото на заболяемостта и финансовите затруднения на голяма част от гражданите в напреднала възраст и с нелечими заболявания извеждат на преден план нов проблем пред СО и Република България – грижата, лечението и наблюдението на терминално болни и нуждаещи се от палиативни грижи пациенти. Важно е да уточним, че разбирането, което влагаме в термина “хоспис”, е за място, на което пациентите получават човешко и достойно отношение. И няма общо с практиките за “институционализиране” от времето на комунизма.

На територията на София функционират малък брой частни хосписи, цените на повечето от които са непосилни за мнозинството граждани – при условия, непокриващи медицинските (и човешки) стандарти. Голяма част от нуждаещите се от палиативни грижи са „осъдени“ да се лекуват вкъщи, оставени на грижите на своите близки, които нямат нужната експертност и умения да се грижат адекватно за тях. Жителите на София, полагащи грижи за терминално болни роднини или за такива с тежки дегенеративни заболявания (напр. деменция), изпитват финансови затруднения поради честото отсъствие от работа и ниското ниво на продуктивност в професията. Нерядко се налага те да напуснат работа. Състоянието на болните е причина за редовни обаждания към Центъра за спешна медицинска помощ (ЦСМП) – София и ангажиране на оскъдния брой екипи и линейки с извършване на палиативни дейности, отнемайки от възможността на други пациенти в София с потенциално остри и животозастрашаващи състояния да получат навременна спешна помощ.

Обособяването на общински хосписи с поносимо ниво на доплащане за болния и неговите близки би осигурило нужното медицинско внимание и по-високо качество на обслужване за тези пациенти. То би

освободило роднините от непривичната и трудно поносима за тях роля на болногледачи и би разтоварило ЦСМП–София от повиквания, които биха могли да се избегнат. Целта в УП на кмета за „преобразуване на част от общинските лечебни заведения в хосписи“ отразява именно тези проблеми.

Друга възможност е услугата „домашен стационар“ – посещения у дома един или два пъти дневно. Към момента такива услуги предлагат някои частни медицински центрове, но самата дейност не се заплаща от НЗОК. Ако такава услуга бъде предложена в комбинация с хоспис, то така могат да бъдат обхванати повече терминално болни без особено голям сграден фонд със съответния капацитет. Това също така ще позволи и на съответните пациенти да останат в комфорта на собствения си дом. Организирането на такъв тип грижи ще изисква и особено внимание върху финансовия модел за поддържането на услугите, както и целенасочено обучение и мотивиране на персонал, какъвто в момента липсва.

Оценка на прогреса по изпълнението на мерките и проектите

През изминалата година ръководителите на общински болници успяха да осъществят с наличните финансови възможности предимно „козметични“ ремонтни дейности и подмяна на част от медицинската апаратура с такава от нов клас. Но предприетите действия все още не могат да спомогнат за намаляването на разликата между качеството на услугата на общинското здравеопазване и частния и държавен сектор.

Активните и нашумели преговори между представители на СО и синдикатите доведоха до повишаване на заплатите на работещите специалисти по здравни грижи в детското и училищно здравеопазване с близо 30%. Завишеното заплащане беше неизбежно с оглед задълбочаващия се дефицит на тези кадри на национално ниво, повишената конкуренция между потенциалните работодатели на територията на София и нуждата от разкриване на нови

детски градини в общината. Предприетата мярка ще позволи на софийските детски градини и училища да осигурят по-качествено наблюдение, обгрижване и медицинско обслужване на най-малките жители на столицата.

В хода на преговорите със синдикатите за Колективен трудов договор (КТД) в училищата и детските градини се обърна внимание и на проблема с финансовите параметри, при които работят служителите на общинските лечебни заведения (ОЛЗ). ОЛЗ, бидейки търговски дружества по Търговския закон, имат нива на заплащане на отделните длъжности, определени от съответния управител и съвет на директорите. СО в този смисъл няма възможност да оказва директен контрол върху условията на труд, при които работят служителите в ОЛЗ. С оглед финансовото положение на повечето ОЛЗ и недостатъчните приходи по линия на Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) се разшириха обхватът и обемът на финансиране от общината на медицински дейности, непокрити от задължителното здравно осигуряване. Допълнителните плащания през този механизъм от СО към ОЛЗ позволиха на част от тях да достигнат нивата на заплащане, поставени като цел в КТД от 2022 г. Предприетата мярка е позитивна и позволява на част от ръководителите на лечебни заведения да предложат по-привлекателни нива на заплащане на наличния човешки ресурс и потенциалните кандидати за работа.

За съжаление, нуждата от допълнително финансиране от СО отново извежда на преден план намаления пациентопоток и редуциран приход по линия на НЗОК, вероятно дължащи се на неатрактивната и свиваща се услуга, предлагана от общинското здравеопазване. **От публично достъпните отчети на многопрофилните и специализирани ОЛЗ за третото тримесечие на 2024 г. става ясно, че заплатите в общинските болници изостават значително от предлаганите от повечето частни и държавни лечебни заведения на територията на София, вкл. и нивата на заплащане на медицинските сестри в детското и училищно здравеопазване.** Предстоящото закриване на дейността на Клиниката по педиатрия към Втора МБАЛ поради недостатъчен персонал е силен индикатор именно за този проблем.

Започналият процес по сливане на Втора и Четвърта МБАЛ е в тон с декларираните намерения на кмета и неговия екип за оптимизиране на броя и структурата на лечебните заведения. Незавидното финансово състояние, остарялата и непригодна за осъществяване на спешна и неотложна медицинска дейност инфраструктура, както и напредналата възраст и намаленият брой на работещите правят оздравяването на Четвърта МБАЛ недалновидна и труднопостижима цел. Предстоящото ѝ вливане в структурите на Втора МБАЛ би дало възможност на последната да разшири медицинските услуги, които предлага и ще спомогне за кадровото ѝ обезпечаване.

Към момента не се наблюдават достатъчно обширни и целенасочени действия от страна на ръководството на общината в посока на заявената цел за инвестиране и подобряване на условията в общинските диагностично-консултативни центрове. Като положителен знак може да се възприеме регистрирането на счетоводна печалба от повечето от тях за третото тримесечие на 2024 година. Внимателният анализ на техните отчети показва, че тези ОЛЗ продължават да бъдат атрактивна дестинация за медицински услуги за голяма част от софийските граждани. Големият сграден фонд на повечето от тях, разпознаваемостта им сред общността, както и техните специалисти и наличните общопрактикуващи лекари очевидно водят до повишаване на пациентопотока през изминалата година и подобряване на приходно-разходното съотношение.

Притеснителни са данните за понижаване на обема извършена високоспециализирана дейност (ВСД) и на работата на съпътстващите клинични лаборатории. Като причини за първото могат да се изтъкнат морално и технологично остарялата медицинска апаратура, неотговоряща на съответния медицински стандарт и липсата на квалифицирани лекари с правоспособност за извършване на ВСД. Като основание за намаления обем работа на клиничните лаборатории в отчетите се сочат новооткритите частни структури в съответния регион, привличащи пациентите на съответните диагностично-консултативни центрове. Продължаващият отлив на пациенти от общинските лаборатории изправя пред риск те да се превърнат в пасив вместо актив за съответния ДКЦ.

Освобождаването на сградата на Четвърта МБАЛ и сградите на общинските ДКЦ, които са в процес на ликвидация, би осигурило сграден фонд и възможност за разкриване на общински хосписи на територията им. Финансовият резултат на „Хоспис Младост“, гъщерно дружество на ДКЦ XXV, дава повод за оптимизъм, че СО може да разшири тази дейност, без това допълнително да утежни бюджета на СО или на съответната болница и ДКЦ. За съжаление, към момента не се наблюдават предприети действия в тази насока от настоящата управа на СО.

Предложения за действия

Продължаващ и продуктивен диалог между СО, Министерство на финансите и синдикатите би позволил допълнително последващо поэтапно повишаване на нивото на заплащане и подобрене в условията на труд на медицинските сестри в детското и училищно здравеопазване, съобразено с възможностите на СО.

През следващите години е наложително общината да предприеме проактивни **мерки за подобряване на кадрата и технологична обезпеченост на ОЛЗ**, да осигури финансов ресурс за подмяна и ремонт на амортизирания сграден фонд и да определи ясни критерии относно качеството на услугата, предлагани от болниците

и общинските ДКЦ под неин контрол. Повишаването на нивото и обема на дейността би увеличило пациентопотока и би позволило на тези болници и медицински центрове да постигнат достатъчно финансиране по линия на НЗОК, позволяващо достигане адекватни нива на заплащане и условия на труд за техните служители. Продължаващата комуникация между представители на Столична община, представители на синдикатите, управителите на ОЛЗ и потенциално БАПЗГ (Българска асоциация на професионалисти по здравни грижи) би позволило подобряване на условията на труд на съответните специалисти, съобразени с финансовите възможности на съответното лечебно заведение и общината. Действащите програми за привличане и задържане на работници (предлагане на общински жилища, финансиране на обучението на медицински сестри и прочие) към момента не дават желаните ефекти. Трябва да се проведе внимателен анализ на ползата от тях и да се прецени дали СО да подобри параметрите по тези механизми или да изработи нови, които биха имали повече шанс да доведат до повишаване на атрактивността на работата в ОЛЗ.

Уместно е да се обсъди **преквалифицирането на част от диагностично-консултативните центрове в медицински центрове без налична лаборатория**. Това би освободило инфраструктура и ресурс за разширяване на извършваната специализирана медицинска дейност. Активна комуникация с БЛС, синдикати и висши учебни лечебни заведения би спомогнала за изработване на механизъм за привличане на високкоквалифицирани лекари и повишаване на квалификацията на наличните, както и на потенциално наетите в бъдеще. Целта на подобна мярка е вдигане на нивото и увеличаване на видовете високоспециализирана дейност, извършвани от общинските центрове за извънболнична помощ. Отделянето на достатъчен финансов ресурс за подмяна на амортизирана медицинска техника и закупуване на друга, позволяваща извършване на нова за съответния център медицинска дейност, трябва да е приоритет на управлението на Столичната община през следващите години.

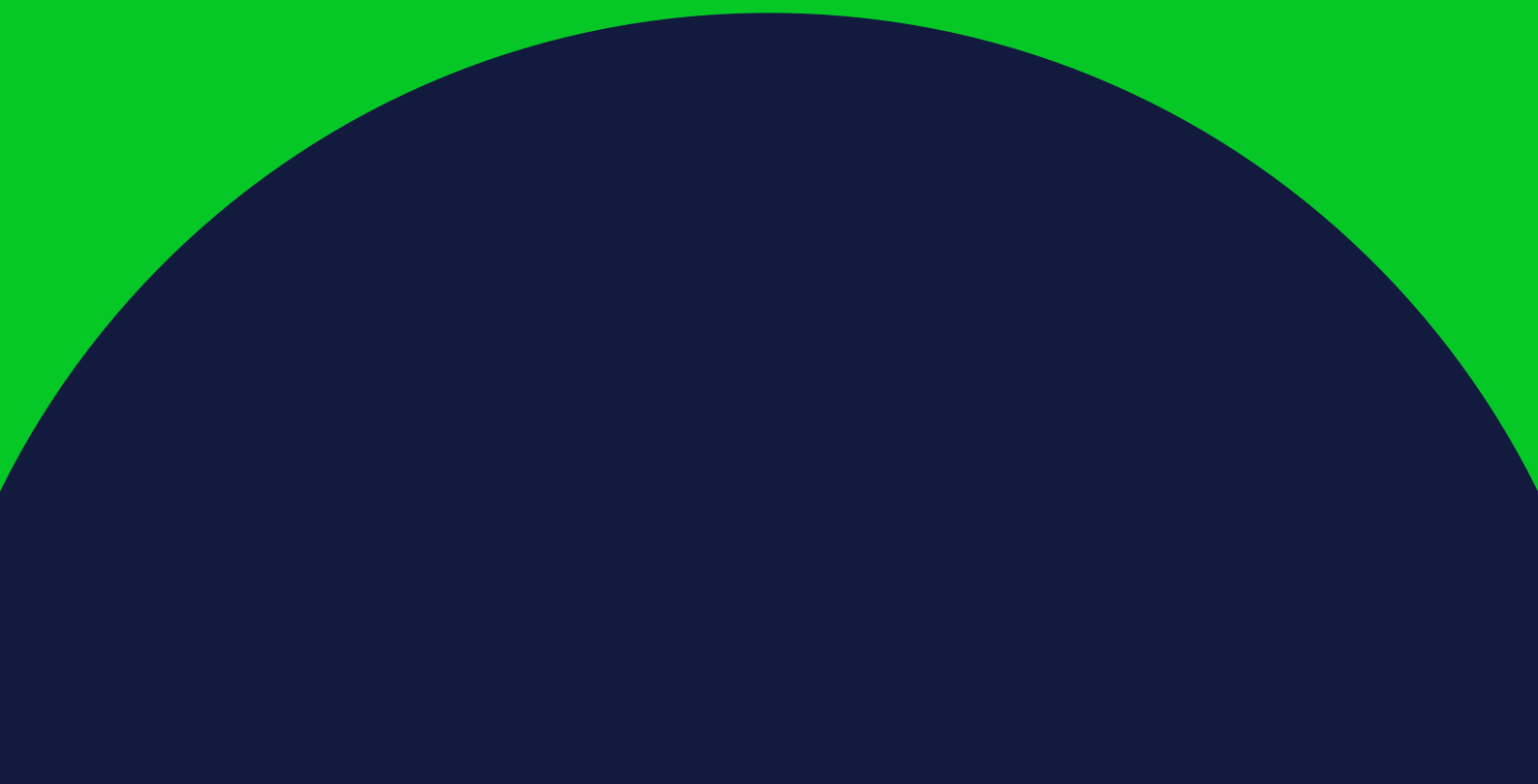
Тези две мерки ще позволят на общинските ДКЦ да разширят предлаганата услуга и да повишат своите приходи. Постепенното повишаване на стойността на извънболничните специализирани медицински прегледи по линия на НЗОК през последните години, съчетано с амбицията на здравните власти на национално ниво да изнесат част от болничната дейност в извънболничната помощ, предполага повишено търсене на услугата, предлагана от общинските ДКЦ. От първостепенно значение за София е тяхното финансово благополучие, укрепване, стимулиране и проследяване за извършване на качествена, обстойна, достъпна и пълноценна амбулаторна медицинска дейност. Общинските ДКЦ с отрицателен финансов баланс и намалено търсене в съответния район изискват анализ на причините за настъпилите негативни процеси и необходимостта на населението от тях. Трансформирането им в друг тип здравна структура с различен предмет на дейност би дало възможност за решаване на някои от наболелите проблеми на общинското здравеопазване.

Посочените в Плана за интегрално развитие на общината (ПИРО) дефицитни медицински услуги и ниското ниво на удовлетвореност на населението от тях в част от кварталите на София и населените места извън София-град, в които липсва изградена здравна инфраструктура, са вяло отразени в УП и КП. Планираното разкриване на нови медицински центрове в кварталите „Лозенец“ и „Слатина“ е недостатъчно за решаването на проблем, от който страда целият здравен фонд на София. Ниските нива на информираност, на доверие към здравната система и на достъпност до здравни услуги на жителите на тези райони водят до оскъдна профилактика, развитие на социално значими хронични заболявания и излишни хоспитализации, имащи директен отрицателен ефект върху качеството на живот, дори без да споменаваме отражението върху икономиката на града. Изграждането на общински ДКЦ и привличането в тях на качествен управленски и медицински персонал би подобрило значително здравното състояние на тези рискови групи. Заимстването на добри практики от община Бургас (партньорството с „Младите лекари“) и Плевен („Лекари на колела“) би позволило на част от гражданите на малките населени места извън София, сред които има много трудноподвижни лица, да получат извънболничен медицински преглед, пакет профилактични кръвни изследвания и потенциално – ранна идентификация и навременна намеса при редица социално значими заболявания.

5. Зелена система

Загадена посока

През последните няколко десетилетия зелената система на територията на Столична община (СО) е поставена под почти постоянен натиск вследствие на бързата урбанизация и на инвеститорски интереси. В стратегическите документи зелената система рядко е разглеждана самостоятелно. В повечето секторни, политически и стратегически програми тя е част от по-голямата тема за околната среда, а често бива разглеждана и през призмата на човешкото здраве и чистата градска среда.

В дългосрочни стратегически документи на СО като „Визия за София“ бъдещето на зелената система бива концептуализирано през няколко различни теми, като напр. „Качествена градска среда“, където се акцентира върху озеленените публични пространства. Основно развитие темата обаче се намира в стратегическа цел, наречена „Жива среда“, в която приоритет се дава на реализацията на зелените клинове и градските паркове, градските реки като паркове, зелените площи на междублоковите пространства, възстановяването и опазването на биоразнообразието.

Действащата Управленска програма за периода 2023–2027 г. залага основните си цели, свързани със зелената система, в по-голямата стратегическа тема „Здраве“. Като основна мярка в тази връзка се откроява „Зелена София, с паркове покрай реките, нови гори и зелени училищни дворове“. Тя включва дейности като увеличаване на уличното озеленяване, засаждане на дървесна растителност покрай големи пътни артерии и в разделителните ивици, премахване на калните точки.

Като основни проблеми в сферата са изведени липса на стратегическа рамка за зелената система, лошата поддръжка на съществуващите зелени площи, засаждането на улични дървета от силно декоративни и неподходящи видове. Към идентифицираните основни проблеми спада и липсата на контрол при реализацията на минимал-

ните дялове озеленяване при строителството на нови жилищни сгради. Изведените приоритети отново включват увеличаване на свързаността на зелената система, засаждане на дървесна растителност и увеличаване на контрола при строителството, както и отчуждаване на терени за активно изграждане на нови зелени площи.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Ключови заявки в УП са:

1. *Изготвяне на стратегия и план за цялостно облагородяване и развитие на междублоковите пространства, вкл. картиране на всички зелени пространства на територията на СО.*

Стратегическата рамка, отнасяща се до зелената система, остава с известни липси. Липсват стратегически документи, задаващи цялостна визия и посока. Един от основните приоритети, заложен в управленската програма – „Стратегия и план за цялостно облагородяване и развитие на междублоковите пространства“ – цели да запълни важен дефицит в това отношение. Още един компонент в поставената цел е и картирането на зелени пространства на територията на СО. В комбинация двете мерки бих повишили значително знанието за актуалното състояние и съответно биха дали посока за развитие на голяма част от зелените площи в СО.

2. *Ограничаване на паркирането в зелените пространства на междублоковите пространства и премахване на калните точки.*

Още един очертан приоритет е ограничаване на паркирането в зелени пространства, както и премахване на калните точки. Реализацията на тези мерки би довела до елиминиране на голям източник както на замърсяване на въздуха с ФПЧ, а така също и би подобрила значително средата на обитаване в жилищните квартали.

3. *Засаждане на дървесна растителност в съществуващи разделителни ивици на първокласната пътно-транспортна мрежа и създаване на зелени пояси покрай големите пътни артерии. Развиване на речните корита като паркове.*

Засаждането на дървесна растителност в разделителните ивици на пътно-транспортната мрежа и създаването на зелени пояси покрай големите пътни артерии биха довели до намаляване на ефекта от градския топлинен остров, намаляване на шумовото и атмосферно замърсяване и подобряване на градската среда. При все по-оскъдното пространство за засаждане на едроразмерна растителност тези мерки са от решаващо значение за подобряването на климатичните, атмосферните и хигиенните условия в града.

4. *Развиване и подобряване на дигитален регистър на дълготрайната дървесна растителност.*

Един от приоритетите на управлението – дигиталният регистър на дълготрайната гървесна растителност – е заложен като мярка както в Плана за интегрирано развитие, така и в УП за 2023–2027 г. Реализацията и поддръжката му биха дали основа както за стратегическото планиране на зелената система, така и за подобряване на оперативната работа на звената по поддръжка, външни възлагания по дейности, свързани с поддръжката на гърветата и устойчивостяването на екосистемните услуги.

5. *Зелени клинове – изготвяне на подробни устройствени планове за парк „Изток“, парк „Лозенец“ и парк „Въртопо“, както и одобряване на ПУП за Борисова градина.*

По-големият резерв от нереализирани обекти на зелената система остава в рамките на т. нар. зелени клинове. Изграждането на тези паркови територии е от особена важност за цялата СО. Заложеният в рамките на УП приоритет програмата предвижда изготвяне на подробни устройствени планове (ПУП) на два от ключовите зелени клинове – парк „Лозенец“ и парк „Въртопо“. Приемането на ПУП на Борисовата градина също е посочено като приоритет.

6. *„Зелен ринг София“*

Ключов проект за София – „Зелен ринг“ – остава нереализиран, но е все така важен за града. Става дума за линеен парк, чиято цел е да преизползва изоставени територии, да даде зони за възстановяване на население, което не разполага с такива, и да предостави възможности за развитие на велосипедната мрежа.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

Към момента няма признаци изготвянето на липсващите стратегически планове за зелената система на СО да е приоритет на управляващите. Освен заложената в програмата за управление стратегия за междублоковите пространства, липсват и други ключови стратегии в тази сфера: Концепция за екосистемните услуги (препоръчана още във „Визия за София“) и Стратегия за развитие на зелената система на СО. Изготвянето особено на последния стратегически документ е от изключителна важност в средносрочен план. Той би следвало да има за цел да постави пространствените рамки на развитие на обектите на зелената система за широко обществено ползване, както и да приоритизира изграждането на бъдещите паркове на София. На този етап няма информация за намерения или обществени поръчки за изготвянето на който и да е от тези планове.

Не се наблюдават и активни действия за намаляване и премахване на паркирането в зелените площи. Основните мерки, които биха могли да се приложат в тази сфера, са няколко: обновяване на градинки, превърнали се в кални точки, поставяне на антипаркинг съоръжения в „горещи“ зони, увеличаване на зоната за платено

паркиране, както и на контрола и налагането на санкции. Нито една от изброените мерки не е приложена в голям, значим или поне видим мащаб.

Засаждането на улична растителност е обявено за приоритет на общината. Наблюдава се засилено засаждане на улични дървета към настоящия момент. Според отчета на кмета на Столична община за свършеното през 2024 г. са засадени над **2500 улични дървета**. Въпреки това, заявената цел от 25 000 дървета към момента изглежда непостижима. Също така, не става ясно къде и какви дървета са засадени, както и дали се полагат грижи за тяхното захващане. Такава информация би следвало да намери място в Дигиталния регистър на дървесната растителност. Има положителна тенденция в намаляването на използването на силно декоративни дървесни видове и гребни фиданки. В отчета на кмета виждаме обаче и снимки на червенолистни гребни форми, засадени в разделителната ивица на голям столичен булевард – това не са подходящи видове.

Дигиталният регистър на дървесната растителност в Столична община не претърпява видимо развитие. Към този момент СО не е възлагала мащабна паспортизация нито на външен изпълнител, нито на наличния си специализиран състав. Съществуващият дигитален регистър остава морално остарял, бавен и включва информация за ограничен брой дървета. Това, в комбинация с липсата на публичен и актуален регистър на зелените площи, все още поставя зелената система на града в огромен дефицит на данни. За картирането и трупането на данни за зелената система сериозни усилия полага общинското предприятие „Софияплан“, което работи по изходните данни и материали за подготовката на измененията на Общия устройствен план (ОУП). Понастоящем общинското предприятие работи и по изготвянето на актуално функционално зонирание на парковете на СО.

Прогрес по **Зеления ринг на София** се наблюдава в първата му отсечка, преминаваща през „Гара Пионер“. След финализирането на идейния проект за отсечката, общината предстои да възложи изготвянето на технически такъв. Приемането на идейния проект е стъпка в правилната посока и показва желание за осъществяването на проекта. По време на предишния мандат бяха направени стъпки за прехвърлянето към общината на държавните поземлени имоти на територията на ринга.

Продължава инициативата на предишното общинско ръководство за реализация на „Новата гора на София“. Това също е стъпка в правилната посока, тъй като ще допринесе за възстановяването на градските и крайградските гористи райони. От сведенията на участници в проекта обаче стигаме до извода, че е необходимо подобряване на мониторинга на оцелелия новозасаден посадъчен материал. Няма публична информация каква част от засадените фиданки оцеляват.

Ревитализацията на речните корита и превръщането на прилежащите брегове в паркови площи остава цел с неясен – или поне невидим – прогрес. На настоящия етап липсват данни за ясни намерения, идейни проекти или конкурси, свързани с речните корита в СО.

Един от най-големите проблеми за зелената система на София остава високият дял на частните имоти в нереализираните паркове, като най-задълбочен е този проблем в така наречените зелени клинове. Докато мащабът на проблема е извън възможното за разрешаване в рамките на 1 година, а може би дори и един мандат, сложността и пропорциите изискват незабавно прилагане на алтернативни решения отвъд финансовите. Отчуждаването на имоти е крайно належащо, но приоритизацията на отчуждаването и намирането на път към публично-частно партньорство са важни първи стъпки.

Предложения за действия

Основен приоритет пред управлението за постигането на поставените цели следва да бъде подобряването на уличното озеленяване. Тази мярка работи и за изпълнението на редица поставени цели отвъд свързаните със зелената система. Засаждането на едроразмерна гървесна растителност по улиците и булевардите изпълнява поставените цели за брой новозасадени гървета. То създава връзка между обектите на зелената система, особено ако бъдат приоритизирани ключови улици и булеварди, които се свързват с големи паркове. Използването на подходящи видове улична растителност подобрява качеството на въздуха, намалява ефекта на топлинните острови и подобрява градската среда и облик. Всяко засадено гърво трябва да бъде картирано в публично достъпен регистър, в който да бъде отразявана и неговата поддръжка.

Друг важен пилотен проект, в който препоръчваме местната власт да вложи усилия, е колаборацията със собственици на земи, попадащи в зелените клинове. Това би поставило прецедент в публично-частното партньорство, като имаме предвид как интересът на частните собственици често влиза в конфликт с обществен интерес за повече паркове. Иницирането на такъв процес ще е от изключително важно значение за благоустрояването на градската среда.

Бърз и сравнително лесен успех би могъл да се постигне със социализацията на речните корита. За стартирането на процеса по превръщането на реките в оживени и достъпни публични пространства е от ключово значение провеждането на адекватна комуникационна кампания. Общинската администрация може да поеме водеща роля, като се възползва от наличието на вече утвърдени и активни неправителствени организации, работещи в тази сфера.

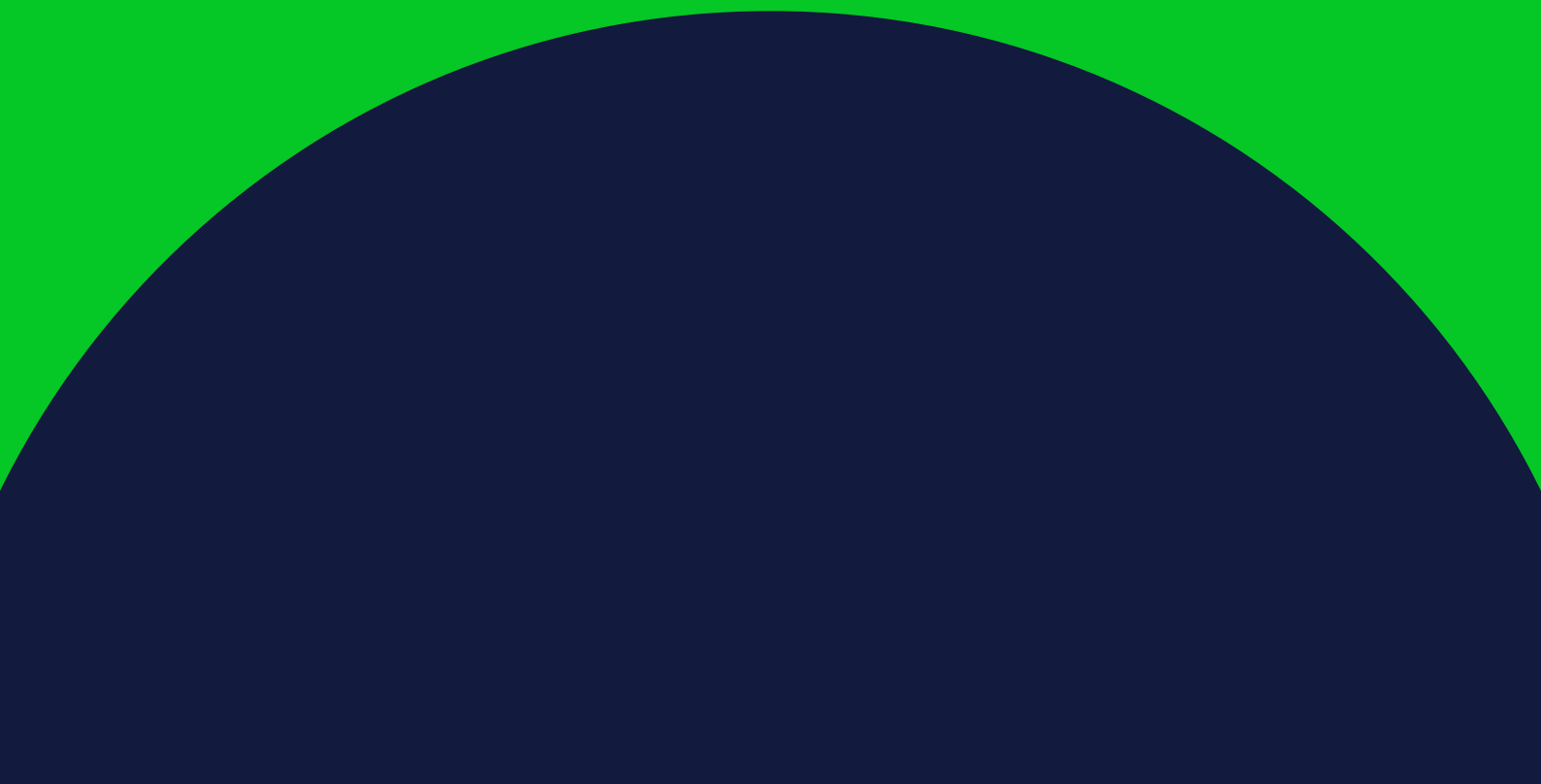

Основен приоритет би следвало да бъде и изграждането на „Зелен ринг София“ като линеен парк, даващ гръбнак на веломержата на

столицата. Това е изключително важен и въздействащ проект за целия град, изпълняващ редица от поставените управленски цели. Преди реализацията му следва да се ангажират широката общественост и местните общности с публични събития и обсъждания и да се инициират публично-частни партньорства с цел финансово подпомагане на реализацията на отсечките. Необходимо е действията на „Софияплан“ да бъдат подкрепени чрез ускоряване на процедурите по изготвяне на ПУП за отделните отсечки от ринга и ускорена процедура по възлагане на проектирането им.

6. Икономика и предприемачество

Загагена посока

В *Управленската програма* (УП) на Столична община (СО) за периода 2023–2027 г. силната икономика, иновациите и предприемачеството са посочени сред основните приоритети. София трябва да се утвърди като водещ град на иновациите в Югоизточна Европа, като СО насърчава творчеството, научната и развойна дейност, предприемачеството и създаването на икономически, културни и институционални кълстери. Общината планира да събира и споделя максимално количество градски данни, за да стимулира иновациите и решаването на градските проблеми.

УП предвижда създаване на партньорска програма с частния сектор и НПО сектора за финансиране на акселераторски програми за компании в ранна фаза на развитие, които да осигурят менторска подкрепа и финансиране за бизнес идеи за разрешаване на проблемите на София.

Сред целите, поставени от СО, са:

- Развиване на предприемачеството, особено в интензивните на знание индустрии и сектора на услугите, и ангажиране на училищата в създаването на курсове за предприемачество.
- Превръщане на София в експортен лидер в региона.
- Подобряване на условията за малкия и среден бизнес чрез намаляване административната тежест и предлагане на по-удобни услуги.
- Развитие на индустриални зони и целенасочена политика по позиционирането на София като привлекателен град за иновативни технологични компании и привличане чуждестранни инвестиции във всички сектори.
- Подобряване на привлекателността на София за хора и инвеститори чрез повишаване на качеството на градската среда, подобряване на придвижването и грижата за децата. Целта е София да се превърне в оживено място, което привлича и задържа творчески личности и бизнеси.
- Осигуряване на подходящи зони за новата икономика на знанието и услугите, което да превърне София в конкурентна инвестиционна дестинация на международно ниво.
- Засилване на ролята на града като център на образованието и предпочитана дестинация за чуждестранни студенти.

Последните няколко приоритета са фиксирани и в частта „Човешки капитал“ на *Стратегията за интелигентна специализация на София*, където се поставят акценти върху повишаване на качеството на научно-изследователската дейност, както и върху укрепването на връзката между висшето образование и изискванията на пазара на труда.

Във „Визия за София“ основна цел е високопродуктивната икономика, като се акцентира особено върху развитието на СО чрез обединение на приоритетните сектори в клъстър, както и върху превръщането на града в предприемачески център в региона.

Ключови мерки и проекти

От УП и столичния бюджет могат да се открият три приоритетни проекта, които отговарят на заявената посока за икономическо развитие, иновации и устойчиво предприемачество. Те не само са част от стратегическите цели на СО, но и осигуряват рамката за бъдещото икономическо възраждане и модернизация на града.

Привличане на международни инвестиции за по-бърз растеж и по-добре платени работни места (до 2025 г.)

Този проект е от ключово значение за икономическата трансформация на София, тъй като привличането на чуждестранни инвестиции е основен двигател на икономическия растеж. В случая със София чуждестранните инвестиции растат устойчиво. Реализирането на проекта би дало възможност София да се позиционира като предпочитана инвестиционна дестинация в Югоизточна Европа, предлагайки условия за по-добре платени работни места и трансфер на знания и умения. Това е тясно свързано с основната цел на програмата за по-добра свързаност и изграждане на инфраструктура, което ще направи града по-привлекателен за международни компании. Осигуряването на тези инвестиции също така е не само въпрос за растеж, но и за дългосрочна стабилност и конкурентоспособност на столицата.

Проактивно промотиране на възможности за финансиране, включително европейски средства и фондове за дялово инвестиране в стартиращи компании (до 2025 г.)

Този проект е особено важен за насърчаване на иновациите и новите технологии. Възможностите за финансиране на стартиращи компании, включително дялово инвестиране, могат да помогнат на младите предприемачи да започнат и разширят своя бизнес. София, като основен технологичен хъб в региона, може да се възползва от европейските фондове и да предложи подкрепа на нови иновационни предприятия. Това има потенциала не само да създаде нови работни места, но и да подкрепи стратегическата цел за развитие на интензивни на знания индустрии, които имат голям потенциал за създаване на добавена стойност и модернизация на икономиката.

Засилване на ролята на София като град на образованието и науката и предпочитана дестинация за чуждестранните студенти

Чуждестранните студенти допринасят значително за местната икономика, като плащат такси за обучение, наеми и разходи за живот, което създава приходи за местния бизнес и насърчава развитието на различни сектори. Привличането на студенти от чужбина също така подобрява международната репутация на София и България, укрепвайки позицията на града в глобалния образователен и научен пейзаж и водейки до повече международни партньорства и инвестиции. Чуждестранните студенти обогатяват местната академична и културна среда с нови идеи и опит, което допринася за развитието на човешкия капитал в региона. Освен това, някои от тях могат да останат и да се включат в местния трудов пазар след дипломирането си, което стимулира икономиката и обществото. Конкуренцията с международни образователни институции дава тласък на местните университети да подобрят своите програми и инфраструктура, което води до повишаване на качеството на образованието и научните изследвания. Превръщането на София в предпочитана дестинация за образование и наука е стратегически важно за дългосрочното развитие на града и страната и носи множество икономически и социални ползи.

И трите проекта поставят акцент върху привличането на инвестиции, развитието на условията за бизнес и стимулирането на предприемачеството в София. Те не само биха могли да привлекат нови бизнеси и инвестиции, но и биха създавали условия за развитие на иновациите, стартиращите компании и индустриите, основани на знания, които са основен приоритет за развитието на София като модерна и конкурентоспособна икономика в региона. Чрез намаляване на административната тежест и подобряване на инфраструктурата София би могла да се утвърди като лидер в привличането на международни инвестиции и да създаде устойчиви и добре платени работни места, отговарящи на съвременните икономически изисквания.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

Привличане на международни инвестиции за по-бърз растеж и по-добре платени работни места

През първата една година на управлението на новата администрация няма съществено развитие в посока на облекчаване на административната тежест и осигуряване на по-бързи и удобни услуги чрез дигитализация. Както се разглежда по-подробно в темата за дигитализацията, проектът Digital Sofia, който предвижда единно приложение и подобрени дигитални услуги, включително тези за бизнеса, все още е в изпълнение. Поръчката на предишната администрация е подновена и удължена без яснота дали има промяна в параметрите на изпълнението. В същата тема е разгледан и въпросът за отварянето на градски данни и свързаните с това проекти за дигитален двойник на общината и платформа за градски данни, които биха могли да отключат много възможности за инвестиции и главно за предприемачество.

Същевременно кметът Васил Терзиев редовно участва в събития, свързани с иновациите и предприемачеството, като например „Иновативно предприятие на годината 2024“, Start Up Bulgaria, инвестиционния форум BalREC, Net Zero Economy Forum, South East European Innovators Challenge, Webit 2024 и др.

От сайта на Столичната общинска агенция за приватизация и инвестиции (СОАПИ) е видно, че СОАПИ е активна и участва в редица събития в страната и чужбина. Сключени са и множество споразумения за сътрудничество. Липсва обаче годишен отчет на дейността.

Проактивно промотиране на възможности за финансиране, включително европейски средства и фондове за дялово инвестиране в стартиращи компании

Чрез Програма „Пясъчник за иновации“ СО подкрепя проекти на иновативни технологични компании. Общината предоставя финансова помощ, намира ментори, за да помогне на дадена компания да се развива и става първи клиент, като имплементира тестово решението. С подкрепата на Българската предприемаческа асоциация (BESCO) Столичният общински съвет увеличи средствата за „пясъчник“ за иновации от 200 хил. лв. на 500 хил. лв. в бюджета за 2024 г. Към момента липсва публична информация за дейността на програмата през 2024 г.

Бюджетът за 2024 г. на програмата на СО „Социални иновации“ беше удвоен до 210 000 лв. Избраните организации със седалище в София получават до 10 000 лв. за иновативни проекти в социалната сфера. Одобрени са проекти на 13 неправителствени организации и асоциации.

Засилване на ролята на София като град на образованието и науката и предпочитана дестинация за чуждестранните студенти

СО започна платена стажантска програма с УНСС. Само по себе си това не представлява иновация – общинското предприятие „Софияплан“ провежда платена стажантска програма от 2018 г.

В края на 2024 г. беше учреден Фонд за подкрепа на учещи и изявени деца в областите култура, изкуства, наука, образование и спорт. Идеята му е да финансира участие на деца в международни конкурси и да предоставя средства за стипендии за обучение в страната и чужбина. С приемането на бюджета на СО за 2025 г. се планира отпускането на необходимите средства за финансиране на фонда.

СО също така проведе обучение по изкуствен интелект за служителите си. Това е част от усилието на администрацията да внедри ИИ в своята работа.

Тези инициативи далеч не изчерпват възможностите за развитието на София като град на знанието. Не е известно СО да е предприемала действия, свързани с чуждестранните студенти, с възлагането или улесняването на научни разработки. Същевременно София предлага и уникални възможности за съвместна работа с институти като GATE и InsaIT, което далеч не изчерпва всички опции.

Предложения за действия

Привличане на международни инвестиции за по-бърз растеж и по-добре платени работни места

- Проактивна работа на Invest Sofia за подкрепа и скалиране на местни предприемачески проекти и такива, развиващи уникален местен потенциал.
- Икономическа оценка на ресурсите на общината (минерални води, туристически обекти, земя, сгради и др.), създаване и надграждане на стратегия за тяхното използване. Разработване на сценарии, чрез които да се търси финансиране и осъществяване на необходимите проекти.
- Разработка на леснодостъпни информационни ресурси за инвестиция в различни сектори, пазарни анализи по сектори за публично ползване, алгоритми и условия за участие и инвестиция в индустриални зони и др.
- Оценка на приоритетните сектори в настоящата икономическа ситуация, включително и съгласно препоръките на „Визия за София“, разработка на цели и метрики за развитие, привличане на инвестиции и предприемаческа активност по сектори (направен е такъв анализ към 2018 г. в стратегията).
- Структурна реформа в общината, свързана с обособяването на икономика, иновации и предприемачество в самостоятелно звено, което да поеме и макроикономическия анализ и отчитането на InvestSofia. Разделяне на портфейлите за привличане на инвестиции от тези за приватизация.
- Допълнително засилване на популяризиционните усилия в областта на привличането на големи бизнес и предприемачески събития в България. Съдействие между общински, държавни и неправителствени организации в сферата.

Проактивно промотиране на възможности за финансиране, включително европейски средства и фондове за дялово инвестиране в стартиращи компании

- Да се преразгледа дейността, ефективността и нуждата от Общинския гаранционен фонд за малки и средни предприятия. Гаранциите, които той предоставя, са много малко (те са на стойност около 1 млн. лв. за общо 16 кредита), а са налични и други обществени и частни алтернативи. В същото време, разходите на фонда са неоправдано високи – почти 500 000 лв. за 2024 г. Следва да се прецени коя е желаната посока на развитие към настоящия момент – реструктуриране, привличане на ресурс, разширяване или фокусиране на дейността – и тази посока да се съобрази и с препоръките, отправени във „Визия за София“.
- Информацията за дейностите на СО, свързани с иновации и предприемачество, е разпиляна по различни сайтове и затова е трудна за откриване и обобщаване. За редица сайтове липсва яснота дали все още са активни – например <https://innovativesofia.bg>, който не е обновяван от средата на 2023 г. Това е свързано и с предложените по-горе структурни реформи.
- Да се разшири и подобри дейността на „Пясъчника за иновации“ информационно и комуникационно (целенасочена реклама, много по-ясни условия за кандидатстване и стъпки след успешен пилотен проект), да се развие стратегия за ползване на проектите, които възникват в рамките му. Да се подобрят значително възможностите на пясъчника – например да се предвидят реални дигитални и легални “пясъчници” за експериментална иновация, да се осигурят синтетични данни, да се предвиди информационна връзка между проектите.
- Да се засили взаимодействието с неправителствени организации в областта на предприемачеството, участието в общи програми и стратегическото развитие по подобие на създадения в областта на дигитализациите Дигитален борд.
- Да се преоценят, операционализират и след анализ реализират дейностите, свързани с общински акселератор, като се оцени стратегически дали има нужда от секторна специализация за инвестициите, какъв профил да се търси като проекти и екипи и т.н. Да се дискутира в широк кръг управленската и финансовата структура на такъв акселератор.
- Да се реализират мерки, свързани с програми за обучение и подобряване на информацията за финансови инструменти и основни стъпки в предприемачеството, особено в училища и университети. В това отношение може също да се взаимодейства с неправителствени организации.

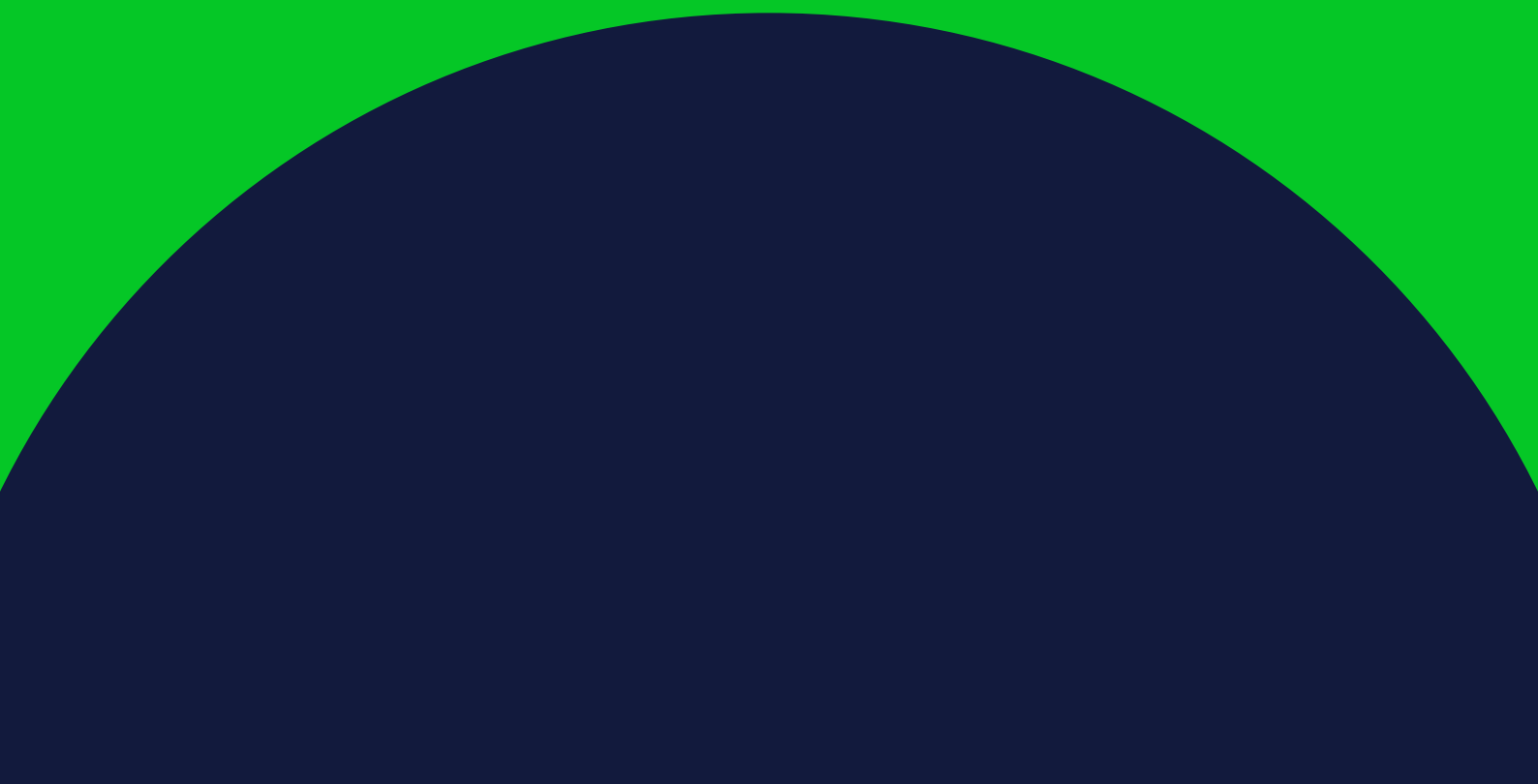
Засилване на ролята на София като град на образованието и науката и предпочитана дестинация за чуждестранните студенти.

- Подписване на рамкови споразумения с университети и научни институции за съвместна работа по предизвикателства от различно естество.
- Създаване фонд за стимулиране на български и чуждестранни студенти, допринесли за изучаването и решаването на важни глобални и регионални проблеми.
- Популяризиране на добри примери като InsaIT и GATE – от една страна, на реализацията на общите им проекти с общината, от друга – на образователните и научни възможности, които те предоставят.
- Анализ, оценка и реализиране на общински механизми за стимулиране на технологичен трансфер и повече взаимодействия между бизнес и наука, в това число чрез целеви събития, взаимодействие със София Тех Парк, Стопанския факултет на СУ и други потенциални инкубационни среди, както и създаване на фонд в тази връзка.
- Работа с университетите на територията на града за съвместно разработване на събитийни, дигитални и други информационни материали за привличане на интерес от страна на чуждестранни студенти. Разработка на профил и синергия с общата комуникационни стратегия на общината.

7. Климат и энергия

Загадена посока

София е изправена пред необходимостта да балансира амбициозни цели за климатична неутралност с реалностите на местното управление. Като част от Споразумението на кметовете за климат и енергия и европейската инициатива за 100 климатично неутрални града, столицата се ангажира със значително намаляване на въглеродните емисии и адаптация към климатичните промени.

През последната година, въпреки подписването на Климатичния договор и участието в национални и европейски програми, в Управленската програма (УП) на Столична община (СО) липсва интегрирана стратегия за климата. Инициативи като Общинската програма за подмяна на уреди за отопление (двата проекта по ОПОС и LIFE) и участието в процедурите за подкрепа на устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд – Етап I и II в рамките на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) – показват напредък, но комуникацията, включването на заинтересовани страни и устойчивостта на процесите остават сериозни предизвикателства.

Основните стратегически документи на СО по отношение на климата и енергията са:

- План за действие за устойчива енергия и климат на СО 2021–2030 (ПДУЕК), който беше разработен в предходния мандат и е базиран на задълбочени анализи и изчисления. Публично достъпен в пълнота на сайта на общината и използван за съответните части при разработване на Плана за интегрирано развитие на общината (ПИРО).
- Договор за климатична неутралност, подписан в контекста на участието на София като град от Мисията на ЕК за 100 климатично неутрални и интелигентни града. Това е ангажимент, поет в предходния мандат, но реализиран в настоящия. За съжаление, самият документ и приложенията към него не са публикувани и точният обхват на ангажимента на СО не е

известен. Това е в противоречие с основната идея на инициативата на ЕК – да направи декарбонизацията общовъзприет, подкрепян и разбран процес, включвайки в него граждани, бизнес, научни и експертни организации, НПО сектора и всички останали заинтересовани страни в столицата.

В УП темата за енергийна ефективност е частично засегната, като основно са споменати договорот за климатична неутралност, както и:

- намаляване на разходите за абонаментна поддръжка и електроенергия за уличното осветление (не става ясно дали чрез енергийна ефективност (ЕЕ) или по друг начин);
- дълготрайно използване на хидротермалните ресурси за обществените интереси на населението – питейно водоснабдяване и използване на геотермалната енергия за отопление на обществени сгради;
- инвестиции в умно осветление и нови енергийно ефективни технологии за подобряване управлението на уличното осветление за периода 2024–2027 г.;
- постепенно въвеждане на умни технологии за интегриране на данните в областта на сметосъбирането, осветлението, трафика, **енергийната ефективност**, поддръжката на зелените системи, планирането, инфраструктурата и всички останали елементи от градската среда през 2024 г., 2025 г. и 2026 г.;
- повишаване на енергийната ефективност на сградите от образователната инфраструктура през периода 2024–2027 г.

По отношение на климата управленската програма залага на:

- **Изготвяне на договор за климатична неутралност на Столична община с цел намаляване на емисиите до 2030 г.** Както е описано в по-горната точка, такъв договор на теория съществува, но както самият процес по създаването му, така и крайният продукт са лишени от всякаква публичност, което поставя под сериозен риск успеха на инициативата.
- **Разработване на стратегия за устойчиво развитие на София.** Не става ясно дали се има предвид разработване на нов стратегически документ, което би било ненужно, или актуализация или допълване на съществуващите такива. Столична община има действащ ПДУЕК и създаването на още един стратегически документ за климата само би допринесло за още повече фрагментация и некордонираност в осъществяването на столичните политики за климата.
- **Въвеждане на „зелени“ обществени поръчки.**

Тъй като темата за климата и особено адаптацията е хоризонтална, в ПУ могат да бъдат намерени елементи, които да имат въздействие и в тази сфера. Но без правилно планиране и адекватни действия за адаптация на паркове или облагородяване на междублокови пространства прилагането им не би имало пълноценен ефект.

Ключови мерки и проекти. Оценка на прогреса по тях

- **Общинската програма за подмяна на уреди за отопление**

Въпреки че сме свикнали тази инициатива да бъде представяна единствено като мярка за подобряване на качеството на атмосферния въздух, реално тя е една от най-мащабните инициативи в СО (често без дори това да се осъзнава от администрацията) по отношение на енергийните характеристики на жилищните сгради, тъй като от отоплението идват основните разходи за енергия в едно домакинство. Това е потвърдено и от ПДУЕК 2021–2030 г., където ефектът от тези дейности е оценен и включен в стратегията за намаляване на парниковите газове с 40% до 2030 г.

През последните години общината полага усилия за намаляване на замърсяването с фини прахови частици (ФПЧ) от битово отопление чрез изпълнение на мащабни проекти за безплатна подмяна на уредите за отопление в домакинствата. През последната година се отчита значителен прогрес в тази насока, включително и възможност за замяна на отоплението в нови 10 000 домакинства. Това се прави по силата на проект, подготвен от предходния управленски екип. Комуникационната кампания за тази възможност обаче не се развива с необходимите темпове и често не достига правилните групи.

Именно това беше една от целите на проучване, проведено през октомври 2024 г., което да оцени нагласите на домакинствата, които все още се отопляват на твърди горива. Данните от него показват, че **99% от участниците в първия етап на програмата одобряват предприетите мерки, но около една трета от интервюираните регистрират същите или леко увеличени сметки. Цели 55,3% заявяват, че не са запознати с поетапната забрана за използване на твърди горива в Столична община, а информацията за нея, както и за самата програма, се разпространява предимно „от уста на уста“.** Това е риск, който следва да се управлява от екипа на СО с адекватна спрямо спецификите на групите комуникация.

- **Въвеждането на нискоемисионна зона за битово отопление**

Въпреки че трябва да се отчете активността на СО във връзка с въвеждането на нискоемисионната зона за битово отопление през последните няколко месеца, все още има известна неяснота и необходимост от нормативни промени за прилагането на самата наредба. Липсва и широка, многостепенна комуникационна и информационна кампания, включително теренна работа с определени групи. Според проучване на „Алфа Рисърч“, проведено през октомври 2024 г., едва половината от запитаните жители от засегнатите райони, в които първо влиза забраната и които все още използват твърди горива за отопление, са били запознати с влизащата през 2025 г. забрана.

- **Енергийна ефективност в многофамилните жилищни сгради**

През последните години СО участва активно в процедурите за подкрепа на устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд, включително Етап I и II от НПВУ. Тези инициативи предложиха значителни възможности за подобряване на енергийната ефективност на сградите и за намаляване на енергийните разходи за домакинствата. Тази възможност е идентифицирана и в ПДУЕК, но към момента най-вероятно няма да може да се достигнат заложените стойности по различни причини. Част от тях са свързани с динамичната политическа ситуация на национално ниво, която забави и затрудни процесите по програмиране, кандидатстване и реализация на тези проекти в многофамилните сгради.

Един от положителните примери е създаването на Център за енергийна ефективност през март 2023 г. (от предишния управленски екип), който бе ключов по време на първия етап от програмата, когато финансирането бе под формата на 100-процентов грант. Центърът оказва ценна подкрепа на етажните собственици, предоставяйки информация и експертни консултации. Въпреки това, броят на подадените проекти от София бе сходен с този на значително по-малки градове. **Това подчертава необходимостта от развиване на капацитет и по-целенасочена работа на администрацията за ангажиране на повече етажни собственици.**

През втория етап, включващ и съфинансиране, 20% от кандидатствалите етажни собственици са от София. Трябва да се отбележи, че 41 от тези сгради се намират в райони, в които преди това е работено по проект *SHEERenov* (2021–2022 г.). Външните експерти, които участваха в този проект, оказаха значителна подкрепа на домакинствата, а техните усилия доведоха до одобрение на 34 от общо 48 сгради за София в рамките на процедура BG-RRP-4.024. Този резултат подчертава значението на индивидуализираната помощ и подхода „на едно гише“ за успешно кандидатстване. Същите експерти подкрепиха и Етап I чрез Центъра за енергийна ефективност на СО.

Международни инициативи и местни предизвикателства

- **Споразумение на кметовете за енергия и климат – План за действие за устойчива енергийна и климатична политика (ПДУЕК)**

Липсва публична информация за напредъка, а също така няма яснота за финансирането и планирането на дейностите. Последният отчет е публикуван през 2022 г., въпреки че по изискванията на „Кметовете за климата и енергията“ (CoM) **на всеки две години трябва да има актуализация, включително доклад за напредъка и инвентаризация на парниковите газове.** Възможно е администрацията да е изпълнила поетите ангажименти, но липсата на прозрачност подкопава доверието и затруднява гражданите и другите заинтересовани страни в усилията им да подкрепят климатичните цели на града.

- **Адаптация към климатичните промени**

Адаптацията към климатичните промени не е намерила значимо отражение нито в ПУ на общината, нито в годишния ѝ отчет. Липсват данни за значими действия, насочени към подготовка на града за предстоящи екстремни климатични явления като горещини, засушавания и наводнения. Въпреки това, участието на София в различни проекти и инициативи, като например проект за анализ на социалната уязвимост към градския топлинен остров, е положителна стъпка. Тази инициатива е важна, но трябва да бъде последвана от конкретни мерки и промени в градското планиране, които да създадат по-устойчива и адаптирана градска среда. За тази цел е необходимо адаптацията към климатичните промени и борбата с градския топлинен остров да залягат като основни фактори при планирането на нова градска инфраструктура и при всяка възможност за обновяване на съществуваща такава.

- **Зелена и синя инфраструктура**

Една от основните области за подобрене е управлението на зелената и синята инфраструктура в София. Тук общината отбелязва значително по-добро управление и по-висок интензитет на залесяване, както и включване в публичните дебати за градските реки – тема, която беше силно избягвана от предходната администрация. Добре е обаче да се фокусира повече внимание и върху създаването на влажни зони и други природосъобразни решения, които могат да помогнат за справяне с екстремните горещини, засушавания и риска от наводнения. Зелената и синята инфраструктура са важна част от климатичните политики и изискват по-добра координация, знания и ресурси за ефективно управление.

Предложения за действия

Енергийна ефективност в многофамилните жилищни сгради:

За да се гарантира устойчивост и по-широк обхват на програмите за енергийна ефективност, общината следва да развие капацитета на своите екипи. Това включва:

- систематична работа с етажните собственици в различни райони на града;
- разширяване на дейността на Центъра за енергийна ефективност, като се осигури постоянна експертна подкрепа и създаване на локални звена за работа по райони, които да предоставят информация и съдействие на място;
- работа с финансови и банкови институции, за да се осигурят възможности за преференциално микрофинансиране, както и други финансови инструменти, които да насърчават отделните собственици и етажните собственици проактивно да се ангажират със сградното и енергийното обновяване;
- ясна и регулярна комуникация с гражданите.

Прозрачност и отчетност:

- Публикуване на Климатичния договор, инвестиционната стратегия и всички свързани документи, за да се гарантира обществен достъп, възможност за граждански мониторинг и да се подтикне формирането на партньорства.
- Включване на всички заинтересовани страни в предстоящи актуализации на стратегическите документи (отвъд задължителните процедури по обществени обсъждания) в актуализацията на Климатичния договор и най-вече – в имплементацията на поетите чрез него ангажименти.
- Регулярно актуализиране на докладите за напредъка по ПДУЕК, включително инвентаризация на емисиите на парникови газове, както се изисква от Споразумението на кметовете.

Интегрирана стратегия и управление:

- Следване на интегриран подход за реализация на местните политики в областта на климата и енергията, която да обединява дейностите от различни програми и инициативи в единна рамка.
- Въвеждане на зелени обществени поръчки с конкретни, измерими цели за устойчивост, енергийна ефективност и други подходящи показатели, които да имат положителен ефект върху крайния продукт от изпълнение на процедурите.

Подобряване на комуникацията:

- Създаване на целенасочени кампании за информиране на гражданите и другите заинтересовани страни относно програмите за подмяна на отоплителни уреди, нискоемисионните зони и енергийната ефективност.
- Цялостна комуникационна стратегия за популяризиране на важността от действия за намаляване на парниковите емисии, за текущите и актуални дейности и инициативи и за насърчаване на позитивна промяна в навиците на хората (в сферите на енергията, транспорта, отпадъците, храната и т.н.)

Адаптация към климатичните промени:

- Периодична оценка и управление на риска от наводнения, екстремни горещини и засушавания.
- Приоритизиране на природосъобразни и инженерни решения, които да повишат адаптационния капацитет на града.
- Създаване на влажни зони и други природосъобразни решения, които могат да помогнат за справяне с екстремните горещини, засушавания и риска от наводнения.
- Създаване на План за действие при екстремни горещини, който да подготви и координира дейностите на различни звена и

институции в общината, отговорни за опазването на здравето на хората в периоди на опасни за здравето температури, които са основен климатичен риск за Столична община. Такъв план трябва да бъде създаден възможно най-скоро, тъй като с всяко изминало лято екстремните горещини в столицата се усещат все по-силно.

Мониторинг и анализ:

- Въвеждане на системи за мониторинг на климатичните показатели, които да се използват за планиране и оценка на политиките.
- Редовен анализ на социалната уязвимост към климатични рискове, за да се идентифицират най-засегнатите групи и да се планират подходящи мерки.
- Въвеждане на системи за мониторинг на енергийните показатели на общинската инфраструктура и ефективното планиране на мерки и дейности.

Междуинституционално сътрудничество:

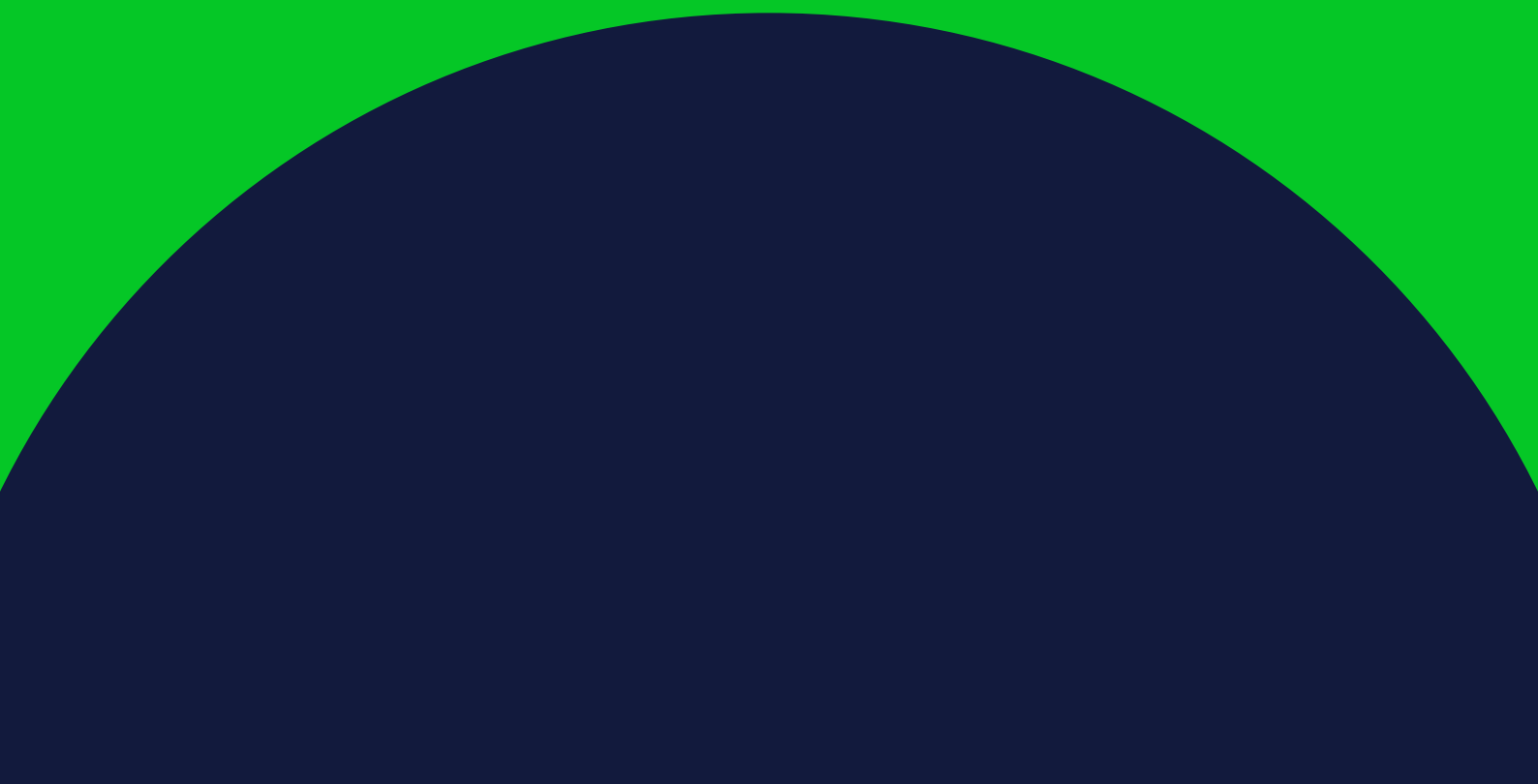
- Установяване на партньорства с министерства, академични институции, НПО и бизнеса за споделяне на добри практики и привличане на допълнителни ресурси.
- Активно включване на гражданите чрез публични обсъждания и работни групи.

Подобряване на устойчивостта на проектите:

- Осигуряване на дългосрочно финансиране за инициативите чрез европейски програми и публично-частни партньорства.
- Създаване на механизми за последваща поддръжка и мониторинг на реализираните проекти, за да се гарантира устойчивостта на постигнатите резултати.

8. **Культура**

Загадена посока

Към момента на създаването на настоящия анализ основните стратегически документи, засягащи културната политика на Столична община (СО) са Културната стратегия на СО 2023–2030 г., която дефинира основни приоритети, но не и план за действие и конкретни мерки, както и рамковите документи на ЕС и споразуменията, в които СО участва. Във всички тях се отчита и насърчава социалната стойност на културата като публична инвестиция в кохезия с равнопоставеността и качеството на живота.

В Управленската програма (УП) на кмета Васил Терзиев културата е в раздел „Възможности“, в стратегическото направление „Град на културата, творчеството и новаторството“. В рамките на „Приоритетни политики“ културата се явява аспект от развитието на София като „град на иновациите“ и „водещ град в Югоизточна Европа в насърчаването на творчеството и новаторството“. Тя присъства и в заявката за включването на града в „европейската екосистема на културните индустрии с цел да гарантира постоянен достъп до съвременна култура във всички части на града и създаване на среда, която привлича и задържа творчески личности“. Програмата дефинира и четири основни цели, всяка от които включва мерки и дейности:

- достъп до култура, базиране на културните политики върху данни;
- устойчивост на културната екосистема в града (артисти и организации);
- включване в международни мрежи;
- подобряване на състоянието на недвижимото културно наследство (вж. раздел „Културно наследство“).

Отчитаме допълване и синхрон с приетата от СО „Стратегия Култура и изкуствата – нова енергия за устойчиво развитие 2023–2030“, както и припокриване със създадените документи от „Софияплан“ – „Програма за София“ и „Визия за София“ с хоризонт до 2050 г. Управленската програма отразява приоритетите, изготвени по време на процеса на обмен на идеи между експерти и представители на политически партии по инициатива на „Екипът на София“ преди местните избори през 2023 г.

Всички тези стратегически документи открояват приоритетно ключови проблеми в сферата на културата като:

1. нуждата от географска, социална, институционална децентрализация и деконцентрация на културата в СО;
2. липсата на изследвания и системи за мониторинг и оценка на ефекта на въздействието и на политики, базирани на данни;
3. нужда от подкрепа за устойчив, иновативен и адаптивен културен сектор.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Децентрализация и достъп до култура

В управленската програма се цели увеличаване на достъпа до култура и културно участие чрез следните мерки и дейности:

- осигуряване на възможност за творческа изява и достъп до култура за всички възрасти с приоритет младежка публика и на географски принцип – в географските и социални периферии на града, като се акцентира върху инвестициите в споделени културни пространства и сцени на открито, както и подкрепа за културни организации и инициативи извън градския център;
- подкрепа на читалищата, с акцент върху създаването на възможности за добри практики, обучения и целево проектно финансиране;
- актуализиране на операционните модели на общинските културни институти.

Според Отчета на СО в тази сфера са реализирани следните проекти:

- Програма „Активни читалища“ – нова програма за проектно финансиране, специално насочена към активните читалища и към подкрепа на тяхното техническо обезпечаване за общностни и културни дейности. Това включва ремонти и проектиране на подобрения в кварталите „Драгалевци“, „Панчарево“, „Витоша“ и гр. Нови Искър.
- Нова галерия на открито в парк „Света Троица“ и дебютна сцена за млади творци в парк „Хиподрума“.

Отделно от това, младежките публикации и географската децентрализация присъстват като хоризонтални приоритети в програмите на Столична Програма „Култура“.

Изследвания и мониторинг – базирани на данни културни политики

В УП самостоятелна цел е „Базирана на данни културна политика“. Тя включва мерките:

- задълбочен анализ на околните културни центрове;
- анализ на общинските инструменти за финансова и нефинансова подкрепа, основан на резултати от мониторинг (система за оценка на ефекта на въздействие) на културната продукция на сектора.

Устойчив и иновативен културен сектор

В столицата са съсредоточени най-голям брой от лицата, организациите и институциите, създаващи културно съдържание в

страната, както и най-много национални културни институции. Освен че е преимущество, това води и до предизвикателства – като например взаимодействието между културните оператори (свободната/независимата сцена и дотираните с публични средства институти) и повишаването на устойчивостта и конкурентността на културните институции и организации (стопански, нестопански, публични).

Мерки и проекти от УП в тази част са:

- увеличаване на бюджета на програма „Култура“;
- създаване на направление, насочено към развитието на културни организации и творци в София, което да подкрепя проекти, стимулиращи развитието на човешкия капитал чрез обучителни програми и майсторски класове;
- увеличаване на бюджета на Лятната програма.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

Достъп до култура и участие, вкл. деконцентрация и децентрализация

Равният достъп и възможност за участие са теми, които засягат комплекс от подтеми като културна инфраструктура, транспортна свързаност, капацитет на културните оператори за включващо програмиране и разбиране на спецификите в препятствията пред достъпа, за да могат да бъдат адекватно преодолени. За София, както показват данните на инициативата „Индекс Право на култура“, сред проблемите са:

- ясна тенденция към ниски нива на участие;
- засилваща се тенденция за отпадане от културния живот на хората над 55 години;
- ниски нива на участие в култура – до 93% неучастие (по-висок дял при мъжете);
- затруднено участие поради:
  - финансови затруднения; липса на социална среда, която да насърчава участието,
  - липса на време,
  - липса на транспорт и достъп до културно съдържание извън центъра на града.
- **Географска децентрализация**

Голямото „преимущество“ за софиянци, каквото може да изглежда концентрацията на културен живот в центъра на града, всъщност представлява и голямото предизвикателство за културата на София – над 80% от творческите организации са в София. Те привличат голям ресурс извън общинския – държавно, международно и корпоративно финансиране. 82% от проектите на НФК през 2023 г.

бяха проекти, реализиращи се в София, и то преимуществено в центъра ѝ. Това дава основание общинските публични средства да се превърнат в балансиращ механизъм, който да компенсира огромния дефицит с географското разпределение на културно съдържание.

Похвално е включването на читалищата и идентифицирането им от общината като партньор в огромната задача за децентрализация чрез стартирането на програмата „Активни читалища“. Повечето от кандидатстващите (над 90%) са читалища извън центъра на града, а хоризонтален критерий при оценяването на проектите е и географската децентрализация. Инициативата, макар и наглед проста, заслужава висока оценка, защото е системна подкрепа за най-органичния партньор на общината в географската децентрализация, досега устойчиво оставян „извън радара“ и партньор за действителното операционализиране на политика по децентрализация и децентрализация.

Препоръките по отношение на самата програма са повече технически, отколкото стратегически – необходими са различни подмерки за различните типове читалища в столицата (нови, централни, селски). Програмата има потенциал да се развие след картиране и категоризиране на видовете читалища на територията на общината и съответно да диверсифицира мерките спрямо различния ресурс и капацитет на типовете читалища. Смели мерки за изграждане на капацитет, надграждащо провежданите досега обучения за кандидатстване по програмата са очевидна необходимост. Те биха били конструктивна следваща стъпка към подобряване на културната инфраструктура, за да бъде тя надежден партньор на СО в стратегическите ѝ цели. Имайки предвид палитрата от експертности в читалищата, логичната следваща стъпка за повишаване на капацитета им следва да е заздравяването на мрежата между тях.

- **Социална децентрализация / публики**

Деконцентрацията на културния живот извън центъра на града и достигането до групи, за които участието и достъпността са предизвикателство, са теми на национално равнище, но поради липсата на Национална стратегия за култура приоритетната работа по тях е отложена. Въпреки това, в редица други стратегически документи, особено след пандемията от COVID-19, ролята на културата за социалната кохезия, равнопоставеността и демокрацията е ярко заявена. Пример за това са двата рамкови документа на ЕС – [Work plan for culture 2023-2026](#), [European Agenda on culture](#), както и документите на основните застъпнически мрежи като Culture Action Europe. Липсата на държавна политика и фактът, че за СО тя е приоритетна, правят общината една от първите публични институции, полагащи усилия в посока на дефинирането на политика за решаването на огромен проблем от национално значение.

В програмите на Столична програма „Култура“ като хоризонтален приоритет виждаме младежката публика: творческият сектор е

насърчен да работи с млада публика и в нетрадиционни географски локации. Оценката ни за тази посока е висока, защото тя търси решение на националните проблеми и отговаря на европейските приоритети. В същото време, на общината се налага да е първопроходец в осъществяването на такава политика, при това – в контекста на повишени нива на агресия и тормоз сред младежите в училище, каквито се установяват от данните на УНИЦЕФ и ОИСР.

По отношение на публиките, мерките приоритизират младежкото участие, адаптиране на съдържание за публики със специални потребности и чуждоезична публика. Социалната реалност след десетилетия без политики създават общество с нормализация на младежката агресия и училищен тормоз, както и отчуждение и радикализация. Ето защо е нужен бърз, решителен отговор и скок в компенсаторните механизми за въвличане на младежката публика чрез повече от един инструмент, като се работи за справяне с проблема системно, спешно и с акупунктурна прецизност.

И докато виждаме такова разбиране за ролята на проектното финансиране чрез Програма „Култура“, още много – и в спешен порядък – би могло да се направи по отношение на насърчаване на социо-културните иновации и широкото участие като гаранция за здрава социална среда, в която сегрегацията не детерминира профила на обществото.

Мобилизирането на целия ресурс на културната инфраструктура на СО за повишаване на достъпа, отчитайки прякото му влияние върху социалната изолация, психичното здраве, агресията и тормоза, е ключът и към осъществяването на политики с увеличен бюджет и ресурс за култура – както от националния бюджет, така и от общинския.

Говорейки за ресурси, ярко се усеща липсата на визия за ролята на „Асоциация за развитие на София“ (АРС). Асоциацията е потенциален фасилитиращ лидер в тази екосистема, който може да играе ролята на оперативно звено за културни иновации и да е ключов фактор в подкрепата за развитието на новаторски формати, насърчаващи синергия, партньорства и иновации. Тя може да работи за създаване на среда за квартални социални иновации, да е инкубатор за интердисциплинарни колаборации. И изобщо – звено, свързващо политиките с практически рамки, допринасящо за имиджа на общината като проактивен лидер в иновативни, съвременни и адекватни културни политики. АРС може да работи за включване и въвличане на гражданите по най-разнообразни начини и активно създаване на методологии за употреба на „гражданската фантазия“ за развитието на града.

- **Институционална децентрализация**

Общинските културни институти (ОКИ) имат потенциал да станат по-ефективни за общностите, на които служат и по-достъпни като пространства за представители и на свободната сцена.

Често те са единствените културни центрове в широк обхват. Необходимо е ОКИ да развият стратегия с фокус достъп и участие в култура, механизми за изследване на аудиторията и адекватно на това програмиране.

Действия за реформиране на структурите на ОКИ биха били изключително важна стъпка, чакана от години от културния сектор в града ни. Въпроси, които трябва да бъдат засегнати, са управленският им модел, нуждата от прозрачност и извеждането на програмиране, което е съобразено с ясни стратегически цели, изследването на публики и потребности отвъд руслото на отдаване на помещения под наем. Добър пример в това отношение би могъл да бъде смесеният управленски модел на „Топлоцентра“ , който обединява гражданска асоциация, общински представители и международни експерти в борда си. Интересни стъпки по отношение на програмирането си прави и ОКИ „Красно Село“ с развиването на Младежка сцена „Хиподрума“.

Данни и политики, базирани на данни

В момента се провеждат няколко изследвания в сферата на културата, иницирани от СО. Това е стъпка в положителна посока. Резултатът от тях е изключително важен, за да може да се оцени ефективността на публичните инвестиции в комплексна сфера като културата.

Устойчива екосистема

Проблемите и възможностите пред творческия сектор, работещ на територията на СО, са изключително комплексни. От една страна, неоспоримо предимство на София е концентрацията на културни оператори – в някои сектори до 80% за страната. От друга страна обаче, тази концентрация носи и проблеми. Голяма част от неизбежните организационни и финансови рискове се поемат от самите културни оператори в независимата сцена, което ги поставя в конкуренция за средства с институти с общинско и държавно финансиране. Самите програми в Столична програма „Култура“ са формулирани и структурирани не като дългосрочна подкрепа за организации, а предимно за събитията, които те „произвеждат“. Това подценява огромната роля, която тези организации имат за облика на столицата. Настоящата политика насърчава едно безкрайно културно производство, често изтощително за създаващите култура, по няколко причини:

- конкуренция вместо колаборация в среда с ограничени ресурси;
- насърчаване на нови и нови формати при наличие на много съдържание, което, просто поставено в нов географски и социален контекст, ще има и нова стойност;
- липсата на система за измерване на социалното въздействие на стратегическите цели за приобщаване на гражданите към

културния живот, която да дава обратна връзка и да подпомага развитието на сектора.

Предложения за действия

Достъп, децентрализация и публики

- Насърчаване на създаването на култура извън градския център и традиционните локации чрез схема за подпомагане и развитие на места за култура и съдържание в периферни райони на столицата, вкл. престой/резиденции на артисти и гостуване на продукции в нетрадиционни локации.
- Програма, насочена към квартали и райони, които целенасочено въвличат културни оператори и артисти в работа по местна проблематика.
- Отваряне на ОКИ за свободната сцена.
- Оптимизиране на програма „Активни читалища“, съобразявайки се с различните типове читалища.
- В общите препоръки по темата, особено след случаите на насилие с младежките банди в моловете, препоръчваме да се инвестира в детайлни изследвания, в резултат на които да се получат данни за участието на младежката аудитория, начините ѝ на включване, желанията ѝ и дефицитите за осъществяването им. По този начин може да се изгради устойчива и дългосрочна политика за младежкото участие, която се основава на културата като превенция на насилието и отпадането от социалния и културния живот и допринася за създаване на чувство на принадлежност, каквато е и основната функция на културата.
- Като основна мярка за въвличане на младежката публика предлагаме въвеждане на системата „Културен паспорт“ за деца и младежи. Това е иницирианият от „Индекс Право на култура“ „Младежки културен паспорт“ и е инструмент, чието въздействие за София може да обхване над 260 000 деца и младежи от 6 до 25 г. Финансирането на културен паспорт със 100 лв. на човек на годишна база ще даде възможност младежката публика да се запознае с културните предложения и да се почувства въввлечена и принадлежаща към културния живот на града. Такъв паспорт ще улесни връзката на младежката аудитория с цялата палитра от културно предлагане. Този финансов ресурс обаче би трябвало да бъде отделен не без помощта на държавния бюджет в качеството му на част от националната политика за гарантиран достъп до култура. Осигуряването на такъв достъп е задължение на държавата по чл. 54 от Конституцията на България. Управлението на пилотна програма като „Културен паспорт“ в София би могло да даде добър пример за различните аспекти на осигуряването на достъп и достигането до участващи групи. То ще даде и достъп до повече данни, възможности за изследване на публиките и съответно съобразяване на политиките с тенденциите, които

се откриват. Следва да отбележим, че Културният паспорт е въведен в немалко европейски държави, но най-успешно функционира, когато обхваща младите хора от възможно най-ранна възраст. Такава мярка е в синхрон с Културната стратегия за София 2023–2030 г., както и с последните препоръки на Европейската комисия (ЕК) по отношение на социалните функции на културата.

- Работа с Националното сдружение на общините в България (НСРОБ) и неговата комисия „Култура“ за национален бюджет по приоритет „Достъп до култура“ е застъпническата препоръка, засягаща набавянето на бюджета, за да бъде „Културният паспорт“ въведен в София.

Устойчивост

- Демократизация, прозрачност и отвореност на процесите по реализация на Policy Labs, партисипативни бюджети и политики за култура. Въвличане на „Асоциация за развитие на София“ като фасилитатор на такива процеси, както и програма за изграждане на крос-секторни партньорства между държавни, общински структури, читалища и независимата сцена в сферата на културата на територията на Общината и механизми за поощряване на такива партньорства. Идеатони, срещи и други инициативи за преодоляване на сегрегацията ще допринесат за изграждането на устойчива мрежа с повишен капацитет на разноликия сектор.
- Широк процес по въвличане на културните оператори в създаването на методологии и инструменти за развитието на мерките към Стратегията за култура на СО 2023–2030 г. Към момента липсва план за действие по стратегията, а културният сектор в лицето на организации, артисти, културни мениджъри и експерти има капацитет да участва и допринесе за назоваването на конкретни действия и мерки. Именно това и предлагаме: процес на участие, включващ под различна форма широк кръг от творци, организации, институции, аудитория, които да допринесат за една по-детайлна визия. Ако такава визия е споделена, тя ще бъде и по-широко разпознаваема, секторът ще съдейства за реализирането ѝ, а партньорствата ще бъдат насърчени.
- Подкрепа за организации, работещи с процесно-ориентирани подходи, вместо фокус върху събития, много от които еднократни. Целенасоченото включване на дългосрочни намеси в средата и взаимодействие между публика и културни оператори, което и ще доведе до много по-сериозна кохезия между работата на сектора с целите, заложили в Стратегията на Общината.
- Дългосрочно структурно финансиране за организации, подпомагащи стратегическите цели на СО в сферата на културата.
- Финансова устойчивост на сектора: в несигурния контекст, в който бюджетите за култура не са гарантирани на национал-

но ниво и са драстично намалени за много от европейските ни партньори, СО трябва да е готова със „спешен фонг“. В този смисъл стратегически важно е СО и Столична програма „Култура“ да работят за устойчивостта на сектора, особено в контекста на вече неработещи пространства за независима култура като „Червената къща“, „ДНК“ и др. Разнообразие от финансиращи и подкрепящи механизми като смесени микрофинансиращи инструменти, инвестиционен механизъм за творческо предприемачество и диалог могат да предотвратят „смъртта“ на независимите културни организации.

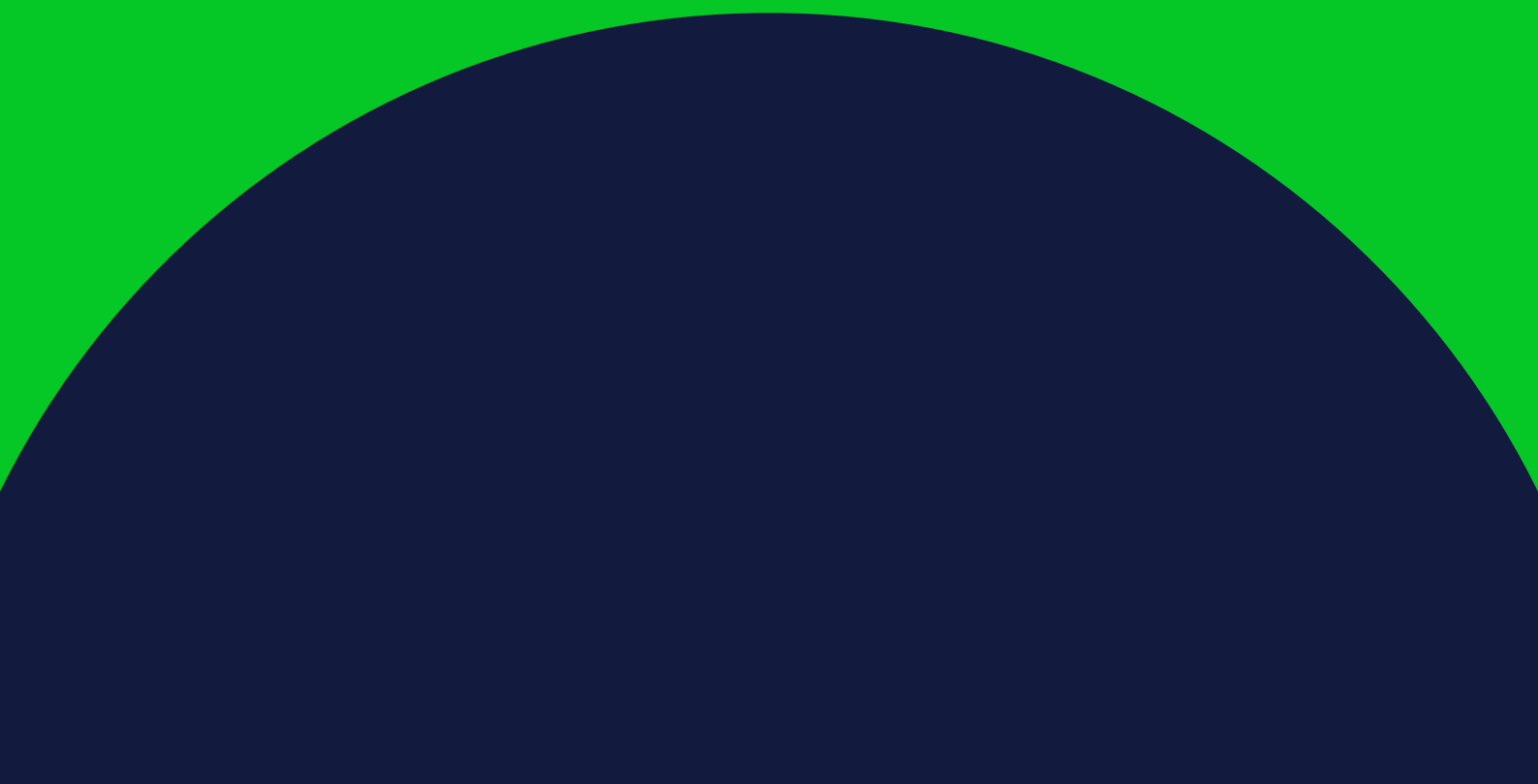
- Стипендии за индивидуални творци.
- Формулиране на формати за общински артистични резиденции по примера на Вроцлав и Пловдив.

Данни

- Създаване на платформа с отворен достъп с всички данни и изследвания, засягащи културните политики и подпомагащи изпълнението им. Платформата би повишила капацитета на културните оператори, които ще са способни с много по-голяма прецизност и адекватност да планират своите намеси, а на общината ще даде валидация на политики и мерки, които ще доведат до много по-прецизна публична инвестиция.

9. **Культурно наследство**

Загадена посока

Година след встъпване в длъжност на новата градска управа на София е време да се направи обективен анализ и сравнение между манифестираните в предизборната кампания заявки, заложените в управленската програма цели и стратегии и реално постигнатото през първата четвърт от мандата.

Културното наследство, априори negliжирано като част от развитието на града ни през последните 20–30 години, успява, макар и бегло, да се прокрадне в предизборната Визия на кмета Васил Терзиев под формата на следните преки заявки:

- По-добра координация с общинските инициативи и политики за социализация на културното наследство на София и за популяризиране на съвременното изкуство сред гражданите и гостите на София.
- Достойно присъствие на културната памет на София в градското пространство и в разказа за града.

И косвено, като се залага на:

- Превръщане на София в привлекателна туристическа дестинация.
- Целенасочена работа за позиционирането на София като водещо международно средище в сферата на културата в региона.
- Изграждане на приобщаваща и сплотена градска среда.

В същинската Управленска програма (УП) темата за културното наследство е застъпена в следните формулирани преки приоритети:

- Увеличаване на бюджета и броя на финансираните сгради по Програма „Културно наследство“.
- Работа с държавата за възстановяване на статута на единични сгради с отнет статут на недвижими културни ценности. Актуализация на статутите и създаване на режими за опазване на единичните и груповите недвижими културни ценности.

И косвено, като културното наследство се разглежда като инструмент за постигане на други цели, а именно:

- Включване на културното наследство на София в туристическия продукт, тематични градски маршрути и др.

Тези цели и посока на работа са препотвърдени много общо и в публикувания Отчет на Столична община за свършеното през периода ноември 2023 – ноември 2024 г., в който секция 57 („Опазване на културно-историческото наследство и архитектурно наследство“) стартира със следните приоритети:

- Един град трябва да пази своето значимо културно наследство.
- Предоставяме подкрепа и ресурси за реставрацията на исторически сгради и архитектурни паметници.

В така описаните приоритети не се чете заявка за опит да бъдат решени **ключовите проблеми в сферата**, а именно:

- 1. Качествен контрол** върху дейностите, извършвани с културното наследство, най-вече намеси, включително контрол върху дейности, свързани с прилагане на мерки за енергийната ефективност, както и поощряване и/или демонстриране на качествени архитектурни намеси в културно-исторически контекст (консервация, адаптация, реставрация, реновация, реконструкция, поддръжка и социализация).
- 2. Изграждане на експертни капацитети в общинската администрация**, отговорни за създаване и прилагане на цялостна стратегия за опазване и управление на културното наследство в София, отвъд единичните палиативни мерки.
- 3. Развитие и управление на наследството като част от активния съвременен живот** чрез създаване на стратегия за управление на културното наследство в Столична община.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Прави впечатление **фокусирането единствено върху единичните недвижими културни ценности (ЕНКЦ)** като основен приоритет в опазването на материалното културно наследство на София. В Отчета на Кмета за ноември 2023 – ноември 2024 г., секция 57 „Опазване на културно-историческото наследство и архитектурно наследство“, са изброени четири постижения, свързани основно с ЕНКЦ, а именно:

- 1. Поискахме от Министерството на културата възстановяване на статута на 20 сгради с културно-историческа стойност.*
- 2. Реставрираме емблематичния хотел „Париж“. Дадохме старт на възстановяването с издаване на разрешение за строеж и реставрация.*
- 3. Реставрираме Института по балканистика към БАН. Издадохме разрешение за строеж за основен ремонт, преустройство и консервационно-реставрационни дейности.*
- 4. Ремонтираме сгради – паметници на културата по Програма „Културно наследство“ – издадохме разрешение за строеж за консервационно-реставрационни работи по фасади, ремонт на покрив и конструктивно укрепване на жилищна сграда на бул. „Княз Борис I“ 143. До края на 2024 г. предстои да издадем разрешения за още 4 сгради – паметници на културата.*

В Столичната община има 1720 сгради, недвижими културни ценности – единични и групови, – както и един паметник от списъка на ЮНЕСКО за световно културно наследство: Боянската църква. Основният проблем е, че много от тези сгради са в декларационен режим, без режими за защита. Необходим е **цялостен подход** към актуализация на списъците и режимите на недвижимите културни ценности на територията на Столична община, който би следвало да се приложи за всички райони на територията на СО, като стъпи на **задълбочено проучване и отчитане на квартални и улични специфики и идентичност**. Необходима е и **цялостна визия за развитие на програма „Културно наследство на Столична община“**, която има своите недостатъци, а не работа на парче по единични обекти.

Оценка на прогреса по изпълнението на мерките и проектите

Културното наследство е проблематична и изключително чувствителна тема, която вълнува силно гражданите на София. То **трябва да бъде обект на цялостна визия и стратегия за управление и развитие**, а не на краткотраен и често популистки медиен шум. Не бива да се разчита само на единични, некоординирани действия, повечето – резултат от вече стартирали инициативи на предишното управление на СО.

Например:

1. Към т. 1 от Отчета – искане от Министерството на културата за възстановяване на статута на 20 сгради с културно-историческа стойност:

Още през януари 2022 г. Направление „Архитектура и градоустройство“ (НАГ) представя разработка за актуализация на недвижимите културни ценности на част от територията на Столичната община в участъка между бул. „Патриарх Евтимий“, ул. „Г. С. Раковски“ и ул. „Граф Игнатиев“ – улиците „Преспа“, „Шести септември“, „Хан Аспарух“, „Неофит Рилски“ и „Струмица“ (т. нар. „Малки пет кьошета“) в район „Средец“. Целта е да се възстанови автентичността на градската структура, като бъде върнат статутът на сгради – недвижима културна ценност и се довършат производствата по опазване на вече декларираните като културна ценност сгради. През декември 2023 г. актуализацията е приета на СЕСОНКЦ към МК. Все още няма издадена заповед на МП и не е одобрен подробният устройствен план на територията, но това е опит за по-цялостен подход към темата „възстановяване на статутите“.

2. Към т. 2 от Отчета – реставрацията на хотел „Париж“:

Разрешението за строеж на хотел „Париж“ е предшествано от дълги процедури по съгласуване на инвестиционен проект в Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) и МК, които не са протичали единствено между ноември 2023 г. и февруа-

ри 2024 г., когато е обявен старт на процеса по реставрация. И тук отново са необходими цялостен подход и визия за развитие на културното наследство по ключови софийски булеварди и направления, всеки с различна идентичност. Включително и по бул. „Мария Луиза“, където се намира сградата на бившия хотел „Париж“.

3. към т. 3 от Отчета – реставриране на Института по балканистика (ИБ) към БАН:

Аналогичен резултат от дългогодишни процедури. Процесът за реставрация на ИБ на БАН е стартиран през януари 2021 г. като един от проектите по програма „Културно наследство“ на СО. Проектът е съгласуван от Министерство на културата на 17 август 2021 г. През юни 2022 г. е изготвено и задание за проектиране, което е внесено за съгласуване в Националния институт за недвижимо културно наследство. Разрешението за строеж е издадено през март 2024 г.

Въпреки заявката за промяна на бюджета и броя на финансираните сгради по програма „Културно наследство на Столична община“, няма публична информация това да е свършено. Няма и публично обявена нова сесия за събиране и финансиране на проекти по програмата за 2024 г. и 2025 г. Бюджетът на програма „Култура“ на СО в Направление 6: „Културно наследство и социализация“ остава непроменен през последните години, включително за 2025 г. – 250 000 лв. В Капиталовата програма за 2025 г. са заложили единствено три проекта за реставрация, при това само на единични недвижими културни ценности (къщата на Райна Попгеоргиева, къща-музей „Васил Левски“ и сградата на минерална баня „Горна баня“, която присъства и като обект в т.нар. Граждански бюджет за 2025 г.).

Предложения за действия

Предпоставка за успешни действия в сектора би била осмислена изходна позиция, свързана с формулиране на **обхват и принципи на опазването на културното наследство** на територията на Столична община.

НАПРИМЕР:

Обхват

- Културно-историческо наследство с официален статут на недвижима културна ценност (по смисъла на ЗКН включва не само единични, но и групови недвижими културни ценности, ансамбъл, комплекс, археологически резерват).
- Културно-историческо наследство без официален статут като НКЦ.
- Градска и квартална идентичност.

Принципи

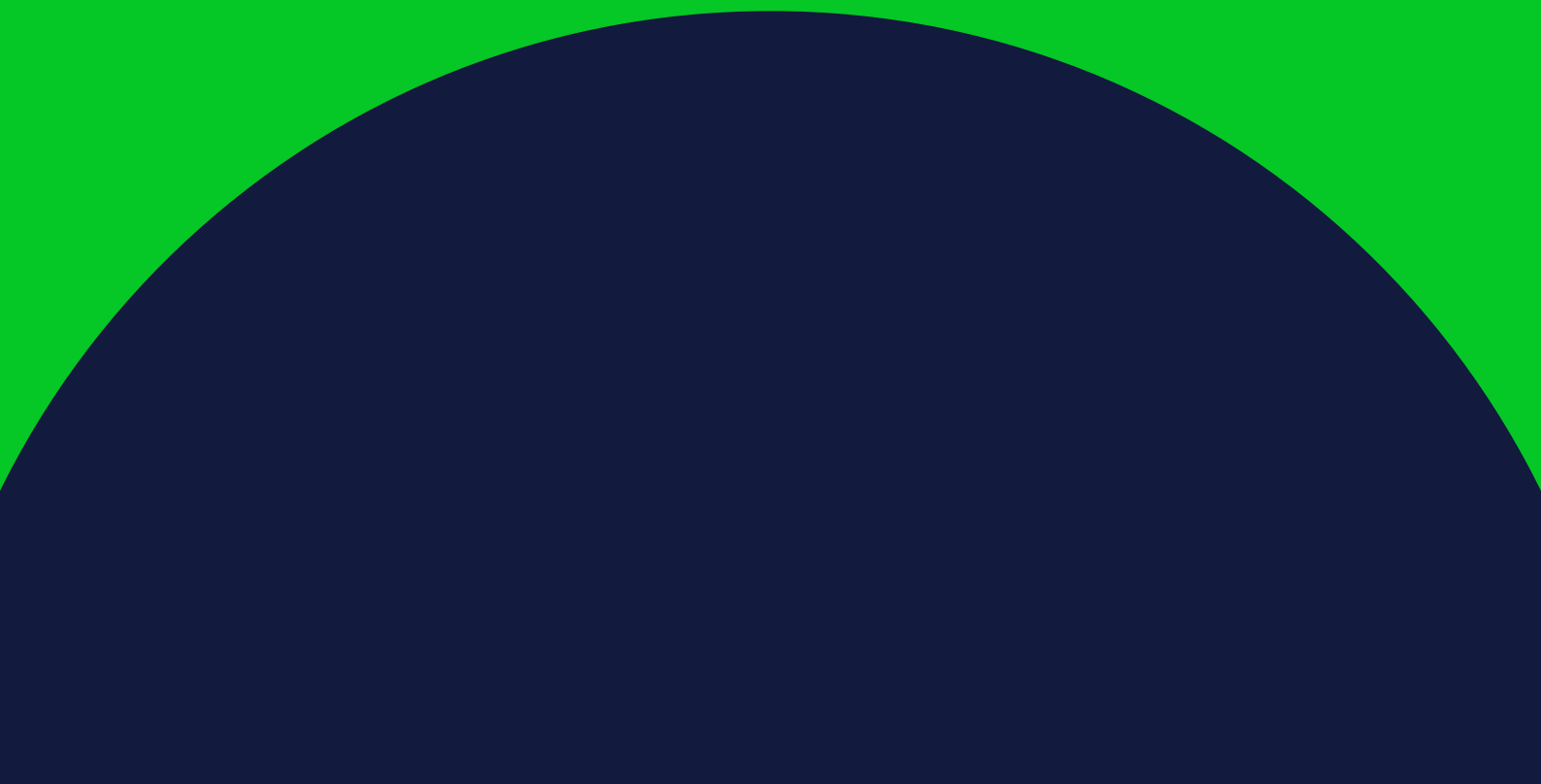
- Съхранена ценност.
- Съхранена идентичност.
- Многопластовост на културно-историческите следи.
- Интегриране на пластове.

За решаването на ключовите проблеми в сферата на опазването на културното наследство са необходими цялостни, стратегически действия, а именно:

1. **Качествен контрол** върху дейностите, извършвани с културното наследство (интервенции, прилагане на мерки за енергийна ефективност). Поощряване и/или демонстриране на качествени архитектурни намеси в културно-исторически контекст (консервация, адаптация, реставрация, реновация, реконструкция, поддръжка и социализация). Това означава разширение на капацитета на съществуващата дирекция „Градско и пространствено планиране и недвижимо културно наследство“.
2. Създаване на цялостна стратегия за опазване и управление на културното наследство в София, отвъд единичните палиативни мерки. Такава стратегия е удачно да се създаде от звеното за стратегическо и пространствено планиране на общината – „Софияплан“.
3. Развитие и управление на наследството като част от активния съвременен живот. Това означава тясно сътрудничество между общинските структури, свързани с градско планиране и недвижимо културно наследство, култура, туризъм и образование за съвместни инициативи, събития и проекти, които да включат наследството в позитивен, градивен диалог с гражданите.
4. Рестартиране и подобрене на програмата „Културно наследство“. Създадената през 2019 г. програма следва да разшири предлаганите дейности отвъд безвъзмездното изработване на проекти за обновяване, като предложи или съдейства за въвлечането на финансови инструменти за самото обновяване.

10. Международна дейност

Загадена посока

Заявките в сферата на международната дейност през първата година от мандата на новоизбрания кмет на столицата Васил Терзиев включват засилване на международните партньорства, нови възможности за бизнеса – привличане на инвестиции, развитие на иновационни хъбове и представяне на София като „глобален играч“. Новото ръководство на Столична община (СО) си поставя за цел да изгради международния облик на общината като модерен град за живеене с развита култура, спорт и туризъм.

Генералната посока за развитие в сферата на международната дейност е представена в няколко от целите на „Визия за София“, най-вече в цел „Център за иновации“. Във Визията столицата е описана като атрактивен град, привличащ човешки и финансови ресурси, активно участващ в международния обмен и развиващ двустранни и многостранни връзки с други общини. СО няма специфичен стратегически документ по темата за международното сътрудничество.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Структурата в рамките на СО, която има директно отношение по темата за международната дейност, е Направление „Европейски политики, международна дейност и туризъм“. Тя съществува вече поредица от мандати и не е претърпяла структурни промени през настоящия. Направлението отговаря за участията на общината в международни проекти, най-вече в програми, финансирани с европейски средства, както и за международната дейност и протокола. Асоциирано към това направление е общинското предприятие „Туризъм“ – тема, която е разгледана в раздел „Туризъм“ на този доклад.

СО работи върху различни проекти и инициативи, които понякога включват международно сътрудничество, но сама по себе си меж-

дународната дейност не е отделен приоритет в Управленската програма (УП) и в бюджета на общината. Основните инициативи на СО, включващи международна дейност, са в сферата на туризма, спорта, културата, иновациите и устойчивото развитие. Всяка една от тези сфери се сблъсква с редица предизвикателства, които можем да обобщим накратко при разглеждането на следните приоритетни области и свързаните с тях проекти:

- 1. Климатични промени и устойчиво градско развитие.** В рамките на УП на кмета Васил Терзиев един от основните проекти е изготвянето на договор за климатична неутралност с цел намаляване на въглеродните емисии до 2030 г. Той е част от Мисията на ЕС за създаване на 100 климатично неутрални и интелигентни града до 2030 г. Възможността София да участва в тази мисия е ключова за постигане на поставените цели за устойчиво развитие, енергийна ефективност и подобряване на градската среда. Проектът има стратегическа важност за изграждане на международния имидж на София като лидер в устойчивото градско развитие. Участието на СО е постигнато в рамките на предишното общинско ръководство. Подробности са описани в раздел "Климат".
- 2. Развитие на иновационни хъбове и привличане на международни инвестиции.** Основна цел за бизнеса според УП за периода 2023–2027 г. е: „Привличане на международни инвестиции за по-бърз растеж, по-добре платени работни места и трансфер на знания и умения.“ Посоката във връзка с развитието на международните икономически отношения, в която новата общинска администрация си поставя за цел да върви, е създаването на модерен град на технологии и развитие. За постигането ѝ ръководството на общината желае да изгради имидж на София като тествана площадка за иновации, град с висок брутен вътрешен продукт (БВП), заплати и качество на живот. Привлекателен град за чуждестранни предприемачи и фирми, търсещи благоприятна среда за своите иновативни решения.
- 3. Участие в европейски проекти за „зелени“ технологии и устойчиво развитие.** София участва в проекти с европейско финансиране за модернизиране на транспортната инфраструктура, изграждане на нови велосипедни алеи и подобряване на обществените транспортни мрежи. Те целят намаляване на въглеродните емисии и постигане на устойчиво развитие.
- 4. Международен обмен и участие в международни мрежи.** СО участва в:
  - Мрежа на европейските градове ([Euro Cities](#));
  - Инициативи, които целят насърчаване на иновациите в градската инфраструктура, енергийна ефективност и цифровизация;
  - Коалицията за устойчиви градове. СО работи по програми

за зелена мобилност, енергийна ефективност и адаптация към климатичните промени;

- Мрежа на балканските градове ([B40](#)), където общината укрепва връзките с други балкански столици, обменя идеи и реализира съвместни проекти.

Оценка на прогреса по тях

Първата година от управлението на Васил Терзиев е белязана от високи амбиции и умерени резултати. Подписването на договора за климатична неутралност и стартирането на AI асистент демонстрират потенциала за иновации, но липсата на прозрачност и неяснотата около изпълнението на проектите не са от полза. Успехът в сферата на международните отношения през следващите години ще зависи от способността на общината да разреши инфраструктурните проблеми, да подпомогне подготовката на квалифицирани кадри и да създаде ефективна комуникационна стратегия, в синхрон с препоръките от „*Визия за София*“.

Климатични промени и устойчиво градско развитие

Прогресът в участието на СО в Мисията на ЕС за климатична неутралност е оценен в раздел “Климат”.

Развитие на иновационни хъбове и привличане на международни инвестиции

Темата е разгледана в раздел “Икономика и предприемачество”. Тук можем да отличим продължаващото сътрудничество между София и Тел Авив в областта на технологиите и иновациите. През 2024 г. са организирани няколко съвместни събития и конференции, насочени към стартиращи компании и технологични иновации. Същевременно София и Братислава работят заедно по проекти, свързани с устойчивото градско развитие и подобряването на градската инфраструктура. Проведени са обменни програми за специалисти в областта на градското планиране. София и Букурещ организират културни събития и фестивали, които целят да укрепят културните връзки между двата града. През 2024 г. са проведени няколко съвместни изложби и концерти.

Като добър пример се откроява сключеното през годината споразумение със Седжонг — административна столица на Южна Корея — с цел изграждане и укрепване на двустранните отношения. Двата града подписаха Меморандум за разбирателство, който включва сътрудничество в ключови области като икономика и технологии, транспорт, въглеродна неутралност, градско планиране и обучения на корейски и български език. **Би било добре, ако примерът с град Седжонг е правилото в межкултурните отношения на столицата с другите градове, а не изключението.**

Участие в европейски проекти за „зелени“ технологии и устойчиво развитие

Въпреки че в УП кметът не споменава конкретни цели, свързани с участието си в научноизследователските програми на ЕС, в годишния си отчет той отбелязва: „Подадохме над 20 проектни предложения за финансиране – кандидатствахме по програми като Националния план за възстановяване и устойчивост, „Интеррег,“ „Хоризонт Европа“, „Красива България“ и други. Проектните предложения включват дейности, свързани с осветление, сигурност, дигитализация, климатични промени, образование, туризъм и социални дейности.“

Трудно е да бъде оценено дали отчетеният брой проектни предложения представлява прогрес, тъй като няма публично изнесени данни за подадените предложения от предишната администрация, с които актуалните данни да се сравнят. Настоящата администрация не е предоставила информация и за броя подадени предложения по всяка от изброените програми. В същото време, най-добрият индикатор за успех е броят на одобрените проектни предложения, който ще стане ясен през 2025 г., когато резултатите бъдат публикувани.

Годишният отчет също така споменава: *„Кандидатствахме за финансиране по инициативата European Urban Initiative (EUI) – за първи път София кандидатства като водещ партньор в проект с бюджет от €6 млн., насочен към внедряване на устойчиви решения за интелигентно управление на сензори и датчици за наблюдение на градската среда.“* Всъщност СО вече е била координатор на проект на стойност €3.7 млн. евро (проект InnoAir, 2021–2023 г.) по програмата-предшественик на EUI – Urban Innovative Actions. Новата кандидатура изразява готовност за управление на проекти с по-голям мащаб. И в този случай резултатът от кандидатурата ще бъде оповестен през пролетта на 2025 г.

Международен обмен и участие в международни мрежи

За изграждането на международния облик на столицата съществена роля играе културният живот на града. През изминалата година София може да се похвали със събития като концерти, изложби и фестивали с участието на международни артисти и партньори от сферата на киното, театъра, танцовото изкуство и др. Водещи домакини на събития са НДК и „Топлоцентрала“. (Темата „Култура“ е разгледана в отделен раздел.) Важен аспект от културния обмен в столицата следва да бъде участието в международни културни мрежи, както и отношенията с побратимените градове на София. За съжаление през 2024 г. почти не се популяризира или изцяло липсва дейност с вече побратимените градове.

Вследствие на работата на предходното общинско управление, през 2024 г. София става Световна столица на спорта. СО заявява,

че продължава да развива зададената от екипа на предишния кмет Йорданка Фандъкова посока за достъпен спорт за всички и подобряване на възможностите за спорт на Витоша. Постиженията са по-скоро ограничени. На 05.01.2025 г. е открита новата зона за спускане с шейни до хижа „Алеко“ и са проведени две по-значими тематични събития: международна конференция „За активен зелен туризъм, за здравословни и устойчиви събития“ и Петата Световна среща за спорта. Обсъдените теми и резултатите от тези срещи не са достъпни в публичното пространство.

През този мандат София стана по-активен участник в мрежи като *Euro Cities* и *B40*. Това поставя столицата на по-значимо място сред европейските и регионалните центрове.

Предложения за действия

Развитие на иновационни хъбове и привличане на международни инвестиции

Устойчивото развитие на иновационните хъбове изисква целенасочена работа за създаване, привличане и задържане на квалифицирани специалисти. Необходимо е засилване на партньорствата с университети и професионални училища.

Международен обмен и участие в международни мрежи

Препоръчва се СО да продължи да развива капацитета си по подготовка, включване и управление на научноизследователски програми като „Хоризонт Европа“ и LIFE. Това би осигурило повече финансиране за добри управленски практики и прилагането на интегрирани подходи за устойчиво градско развитие и иновативни решения в различни сфери като климат и околна среда, мобилност, индустрия и др. Би допринесло и за засилване на връзките и обмяна на опит с други заинтересовани страни, част от европейската иновационна екосистема, в т.ч. университети и изследователски институти, общини, неправителствени организации, иновативни компании и стартъпи.

Не по-маловажно е изграждането на доверие към СО от страна на гражданите и международните партньори. За целта е необходимо да има по-голяма прозрачност при отчитането на международните проекти и инициативи, както и по-активна комуникация с обществеността и редовно публикуване на отчети за напредъка на ключови проекти. Липсата на прозрачност относно международните инициативи и тяхното въздействие не е в тяхна полза. Без достъп до конкретна информация за напредъка и ефективността на проектите гражданите остават в неведение за реалните им резултати. **Това подкопава доверието в управлението и поставя под въпрос способността на СО да изпълнява своите международни ангажименти.**

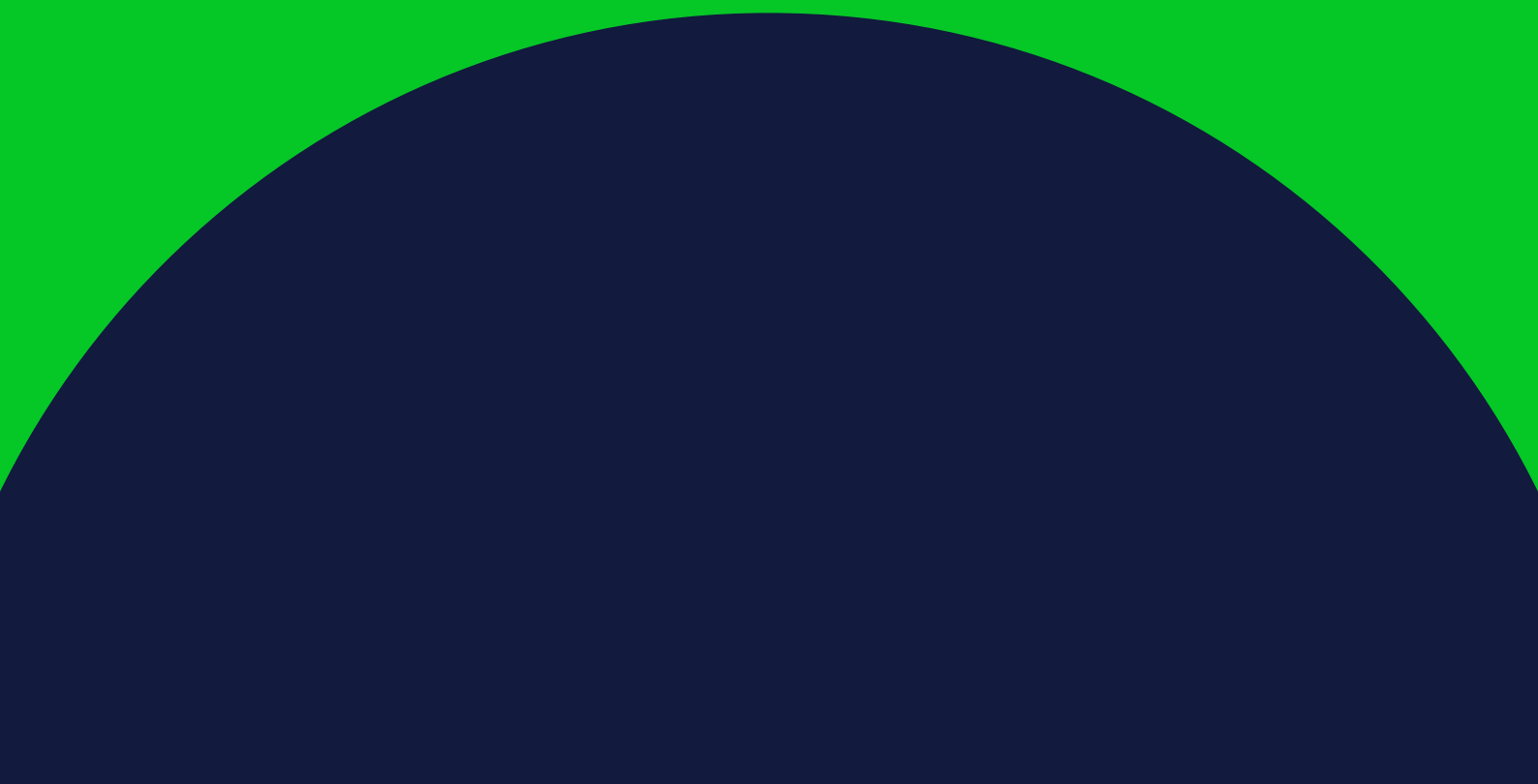

Други

Би било удачно включването на международните отношения като самостоятелно перо в общинския бюджет с цел планиране и анализ на постигнатите резултати в сферата: проследяване на международни партньорства, културен обмен, обмен на знания, привличане на инвеститори и туристи, изграждане на съвременен имидж на града.

11. Образование

Загадена посока

Образователната програма на Столична община (СО) за 2024 г. включва инициативи и проекти, които целят подобряване на образователната инфраструктура, стимулиране на младежки иновации и насърчаване на партньорствата за по-добро качество на образованието.

Строителство и разширяване:

- Заявка за стартиране на строителство на нови детски градини в различни квартали, сред които „Младост – 3“, „Овча купел – 1“, „Слатина“, „Лозенец“, „Оборище“ и др.
- Приоритетен ремонт на сгради – общинска собственост, които могат да бъдат трансформирани в детски градини.
- Изграждане на нови училищни сгради в кварталите „Манастирски ливади“, „Витоша – ВЕЦ Симеоново“ и „Студентски град“.
- Ремонт на физкултурни салони и прилежаща инфраструктура на съществуващите училища.

Безопасност и достъп:

- Намерение за прилагане на мерки за създаване на безопасни зони около училища и детски градини чрез промени в организацията на движението.
- Подобряване на пешеходната и велосипедната инфраструктура в близост до училища.

Подкрепа за учители:

- Въвеждане на допълнителни социални придобивки за учителите и развитие на учителски програми.

Подобряване на детската грижа:

- Създаване на програми за повишаване качеството на грижите и развитие на персонала в детските градини.

През 2024 г. е приета Общинска програма за закрила на детето. Визията в приоритетната област „Образование“ включва:

- осигуряване достъпа на всяко дете до качествена предучилищна подготовка и образование;
- интегриране и осигуряване на допълнителна подкрепа според установените потребности на децата и учениците от различни етнически групи, със специални образователни потребности (СОП) и/или хронични заболявания и в неравностойно положение.

Изведени са **6 стратегически цели**:

1. Създаване на ефективна организация по осигуряване на допълнителна подкрепа на децата със специални образователни потребности.
2. Извършване на оценки и насочване на деца и ученици със СОП.
3. Осигуряване на подкрепа за преодоляване на образователни дефицити и стимулиране на изяви на учениците и други дейности, свързани с приобщаващото образование.
4. Подкрепа на образователната интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.
5. Създаване на условия за допълнителна подкрепа на деца от различни целеви групи.
6. Осигуряване на допълнителни занимания по интереси и индивидуална работа с деца и ученици от уязвими групи – етнически малцинства, застрашени от отпадане от училище, СОП и/или хронични заболявания.

Приета е Стратегия за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците за 2024–2026 г. Основна стратегическа цел в нея е осигуряването на приобщаващо, равноправно и качествено образование, подпомагащо и насърчаващо децата и учениците в област София за развитие на техните възможности и удовлетворяване на индивидуалните им потребности. Предвидени са следните мерки:

- Повишаване капацитета на образователните институции (детски градини, училища, центрове за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР), центрове за деца със специални потребности (ЦСОП), специализирани обслужващи звена (СОЗ) за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие в системата на предучилищното и училищното образование.
- Подобряване на координацията между институциите при осигуряване на допълнителна подкрепа на деца и ученици – въз основа на оценка на индивидуалните им потребности и стимулираща развитието им.
- Развитие на човешките ресурси в системата на предучилищното и училищно образование.

- Оптимизиране на процеса на приобщаване в условията на обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС).
- Подобряване на взаимодействието между институциите и организациите, които реализират дейности за приобщаващо образование.
- Информираност и публичност на дейности и мерки за подкрепа на личностното развитие на деца и ученици.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Програма „Европа“: Целта на програмата е да се укрепи връзката между местната власт и гражданското общество. Един от приоритетите ѝ е свързан с образованието и въвеждането на европейски практики.

Подобрение на инфраструктурата: Реализират се нови проекти за строителство на детски градини и училища, както и обновление на съществуващи сгради. Пример е новооткритата детска градина в квартал „Малинова долина“. Планирано е изграждането на нови училища в „Манастирски ливади“, „Витоша – ВЕЦ Симеоново“ и в „Студентски град“. Приоритет е и повишаването на енергийната ефективност на сградите от образователната инфраструктура.

Партньорства с иновативни компании: СО сътрудничи с различни иновативни компании за развитие на предприемачески и дигитални умения, както и за популяризиране на образованието като ключов сектор за инвестиции. Това партньорство включва подкрепа за програми и инициативи за млади таланти и бизнеси.

Осигуряване на допълнителни социални придобивки за учителите: В Управленската програма (УП) на София е заложено разработването на целенасочена политика за задържане на учителите в училищата чрез развиване на наставничеството на общинско ниво, както и чрез осигуряване на социални придобивки.

Подкрепа за деца със специални образователни потребности, включително подкрепа и за техните родители: Една от заявките е през 2024 г. да се извърши анализ на нуждите и разширяване на подкрепата за деца със специални образователни потребности.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

Няма информация дали и как е започнало прилагането на приетите през 2024 г. Общинска програма за закрила на детето, нито на Стратегия за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците за 2024–2026 година.

Програма „Европа 2024“

В процедурата по кандидатстване по програмата са подадени 122 проектни предложения, като 109 от тях са преминали етапа на административно съответствие и допустимост и са оценени независимо от по двама експерти-оценители. Столичният общински съвет е одобрил за финансиране 44 проекта по четирите приоритетни области на Програма „Европа“ 2024 в общ размер от 998 015.00 лв.

Единствено в Приоритет 1 – Лятна грижа – се дава възможност да се предложат занимания за децата и учениците на София през ваканционните месеци. През 2024 г. в нито една от приоритетните области на програмата не са направени предложения, насочени към образователната сфера и образователните услуги в София. Отдаваме това на сроковете за кандидатстване и одобрение, които са чак през лятото. Одобрението на проектите от страна на общинския съвет миналата година стана едва на 25.07.2024 г., което прави изключително трудно изпълнението на Приоритет 1 – Лятна грижа.

Подобрение на инфраструктурата

В Капиталовата програма за 2024 г. за сектор Образование са предвидени 34 447 300 лв., като разходите са предимно в сферата на ремонтните дейности и изграждането на нови сгради/площади.

- С решение на Столичния общински съвет (СОС) са отпуснати до 24 000 лв. без ДДС за подмяна на електроинсталацията на Народно читалище „Наука“ с. Житен. Липсва информация дали ремонта е приключил или ако не, на какъв етап е.
- Открити са нови детски градини в кварталите „Малинова долина“, „Горна баня“, „Овча купел“ и „Карпузица“. Това са проекти, започнати при предишното общинско ръководство.
- През март 2024 г. е открита детска ясла в район „Изгрев“ – проектът отново е на предишното ръководство.
- Планирано е до месец май 2024 г. да се извърши проучване на територията на селата, част от СО, имащо за цел изготвянето на пътна карта и разкриване на ученически автобусни линии. Постоянната комисия по транспорт е провела дискусия по внесеня доклад, но впоследствие той е оттеглен. Липсва последваща информация за дейностите по проучването и изготвянето на пътната карта.
- Открита е процедура за провеждане на конкурс за отдаване под наем на обекти, представляващи части от имоти – публична общинска собственост, за осъществяване на ученическо столово и бюфетно хранене за срок от 5 години в общински училища на територията на СО – районите „Слатина“, „Средец“, част от „Люлин“, „Оборище“ и „Нови Искър“. В началния етап на обсъждането на процедурата в комисиите на СОС

е било предвидено включването на още райони, но е налична информация само за посочените по-горе.

- Липсва информация за статута на приетия за разработка Механизъм за ежегодна оценка на състоянието на материалната и техническа база на Народните читалища на територията на СО.
- Завършен е проектът за изграждането на новата детска градина в с. Негован, район „Нови Искър“. Няма информация дали строежът ѝ е започнал.
- Започнал е строежът на детска градина в с. Войнеговци, район „Нови Искър“.
- Започнал е строежът на детска градина в с. Кокаляне, район „Панчарево“. Откриването ѝ е планирано за 2026 г.
- Започнал е строежът и на детска градина в ж.к. „Дружба – 1“. Откриването ѝ е планирано за 2025 г.

Партньорства с иновативни компании

- СО е включена като партньор в проектното предложение „Предизвикателство за устойчиви и трансдисциплинарни иновации“, финансирано по програмата „Еразъм+“, чиято основна цел е да създаде и развие образователна програма, която да възпита и образова ново поколение европейски граждани, да създаде у тях трансдисциплинарни умения и да ги превърне в двигатели на насърчаването на устойчивото градско развитие. Включени са общо 9 партньорски организации, сред които Икономически университет – Варна, Институт по медии – Щутгарт, Утрехтският университет, УНСС и други.

Намерението за осигуряване на допълнителни социални придобивки за учителите изглежда не е намерило своята реализация през 2024 г. Не се открива такава тема в дневния ред на заседанията на ресорната постоянна комисия към ОС.

Във връзка със заявката за подкрепа за деца със специални образователни потребности и за техните родители е одобрено продължаването на проекта „Хей, ръчички“. Той цели приобщаване на децата с увреден слух към обществото чрез осъществяване на мероприятия в 20 детски градини и реализиране на инициативата „Литература в жестове“ в 5 училища на територията на СО. За целта са одобрени до 60 000 лв., но отчет за дейността не е наличен. Инициативата в тази посока е започната в предния мандат във връзка със Закона за българския жестов език. Тогава е сформирани и консултативен съвет.

Предложения за действия

- За да бъде пълноценно използван ресурсът на програма „Европа“ и тя да може да подкрепи инициативи, свързани с образованието, е необходимо процедурата по кандидатстване и

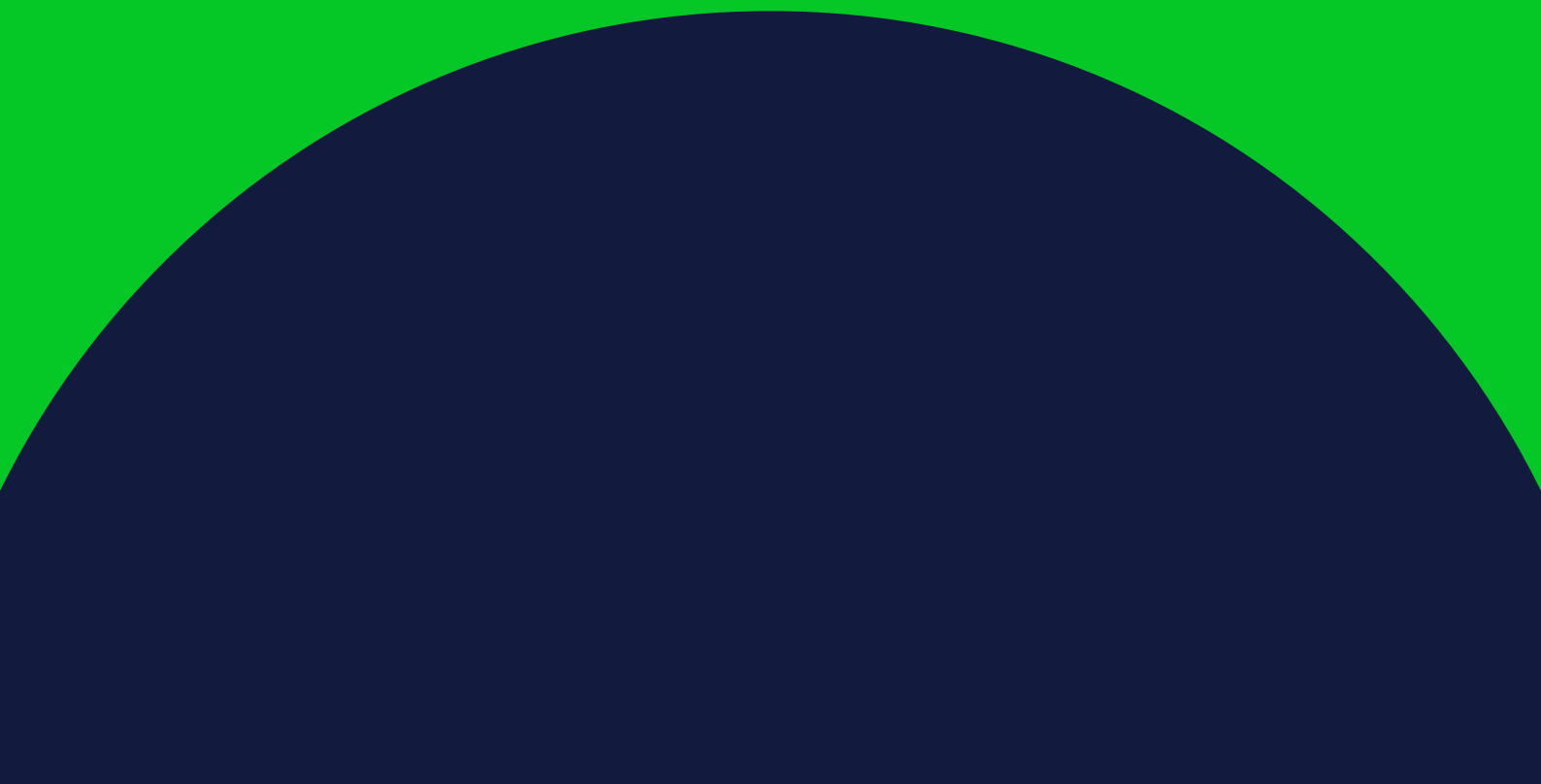
одобрение да бъде отворена още в началото на календарната година и проектите да могат да се изпълняват за поне 10 месеца.

- Необходимо е да се постави допълнителен акцент върху качеството на образователната инфраструктура – отвъд осигуряването на места. Ето нашето [подробно предложение](#) в тази връзка.
- Стратегията за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците трябва да се преработи, за да отговаря на понятието „стратегия“, тъй като 2 години е крайно недостатъчен срок за изпълнение на заложените цели. Впечатление прави, че няколко от мерките са програми на СО, а индикатори за изпълнението им са „брой обхванати участници“ или „брой подкрепени проекти“. Това би отразило успеваемостта на дадената програма, но не е сигурно дали реално подпомага качествено личностното развитие на децата и учениците в дългосрочен план. В процеса трябва да бъдат въввлечени всички заинтересовани страни (институции, представители на НПО сектора, младежки представители и др.). Към момента не става ясно дали такива са били въввлечени в разработването на документа.
- Необходими са действия по посочената управленска цел за „Осигуряване на допълнителни социални придобивки за учителите“. Тя е от ключово значение за доброто развитие на общинското образование. Обособена нейна мярка е разработването на целенасочена политика за задържане на учителите в училищата чрез развиване на наставничеството на общинско ниво, както и чрез осигуряване на социални придобивки. Подобни действия предвиждат създаването на конкретен план/стратегия, какъвто към момента липсва.
- Необходимо се да се осъществи и предвиденият анализ на нуждите и разширяване на подкрепата за деца със СОП.

12. Публична комуникация и гражданско включване

Загадена посока

Комуникацията и гражданското включване са взаимосвързани. Гражданите могат да вземат информирани решения и да се ангажират активно с общинските дела, когато разбират как функционира общината и когато тя е прозрачна в своите действия. Примери за успешни програми в контекста на гражданско участие са „Зелена София“ и „Програма Европа“. Те предоставят безвъзмездни средства на граждани и организации.

Независимо от заявения интерес и положените усилия за ангажиране на гражданите от страна на общината, целите в сферата на гражданското участие са неясни и трудни за измерване. В предизборната програма на „Обединени за София“ присъства намерението за структурна реформа с цел създаване на специализирана администрация към кмета за публична комуникация и гражданско участие. Такава реформа обаче все още не е предложена пред Столичния общинския съвет (СОС). Комуникационните усилия остават разпръснати, а опити за координация се правят спорадично от PR специалистите в екипа на кмета Васил Терзиев. Положително развитие е привличането на съветник по въпросите на гражданското включване, но още е рано за оценка на резултатите от работата му.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Управленската програма (УП) за 2023–2027 г. поставя акцент върху комуникацията с гражданите и гражданското участие като ключова мярка за ефективно управление. В нея се подчертава необходимостта от подобряване на диалога и насърчаване на партньорства, доброволческа ангажираност и участие на гражданите.

Мярката за гражданско участие включва няколко основни дейности:

- „Подобряване на инструментите и възможностите за участие на гражданите в дискусиите по политики, предложения и дейности за подобряване на градската среда и развитието на града“.

- „Въвеждане на практиката за гражданско бюджетиране“.
- „Повишаване осведомеността на заинтересованите страни, организиране на срещи с потенциални участници, кандидати, НПО и др. с оглед установяване на добра комуникация и подобряване на процеса, чрез въвеждане на добри практики, прозрачност и предвидимост“.
- „Информирание на гражданите за техните права и съществуващите възможности за участие в процеса на вземане на решения в общината, включително информация за начина, по който тези възможности работят, как се разглеждат и съобразяват предложенията на гражданите при вземането на обосновани решения“.

Дейностите също така акцентират върху по-добра комуникация с гражданите и достъп до информация:

- „Развитие на култура за подаване на сигнали сред гражданите“.
- „Популяризиране на различните канали за подаване на сигнали“.
- „Актуализация и поддръжка на регистъра на общинската собственост и превръщането на информацията в него в достъпна за гражданите на София“.
- „Осигуряване на прозрачност на работата на общината, чрез отваряне на налични набори от данни; стимулиране техния анализ от бизнеса, неправителствения сектор и академията“.

Темата за гражданското включване е спомената и в разделите за образованието и културата от този доклад. Част от УП са мерки като насърчаване на детското и младежкото участие чрез развитие на ученическите съвети и овластяване на учениците, както и културни програми за опазване на културното наследство и нови възможности за творчески дейности и граждански инициативи за местните общности.

В рамките на Капиталовата програма 2024 г. на Столична община (СО) са предвидени разходи за дигитализация, предназначени за „Call Sofia“ и платформа за гражданско участие и анкети, както е дискутирано в раздела за дигитализация. Подкрепа за заложените мерки предоставя и Проектът за граждански бюджет по райони на СО за 2024 г., който се организира на две нива: граждански бюджети по райони до 200 000 лв. и проекти за целия град с по-голяма сума от 500 000 лв.

Инструментите за гражданско участие, с които оперира СО, са следните:

Дигитални инструменти

- Сайт на СО

Уебсайтът остава ключова точка за комуникация с гражданите. Платформата обединява ключови механизми за ангажиране на

гражданите и разбиране на общинските практики от гражданите. Например на уебсайта се публикуват дневният ред и решенията на ОС, търгове и обществени консултации.

- **Портал за сигнали:** call.sofia.bg

Този портал продължава да бъде основният механизъм за гражданите да подават сигнали и е един от най-използваните общински инструменти за целта.

Финансови инструменти

- Столична програма „Култура“
Фондът предоставя възможности на НПО, държавни, общински и частни компании да развиват проекти в областта на културата и изкуствата с цел обогатяване на културния живот на гражданите. През 2024 г. са финансирани 113 проекта на обща стойност 1 413 500 лв., разпределени в 11 направления.
- Програма „Европа“ – програмата стимулира граждански инициативи и добри практики. През 2024 г. са одобрени 44 проекта, а средствата по фонда са 998 015 лв. Програмата може да се използва за стимулиране на гражданското проектно участие, НПО и местни институции.
- Програма за „Социални иновации“
Финансира краткосрочни проекти с бюджет от 210 000 лв., което е удвояване спрямо 2023 г. Размерът на единичната финансова подкрепа е до 10 000 лв. Одобрени са 13 проекта.
- Програма „Зелена София“
През 2024 г. са финансирани 155 проекта за облагородяване на зелени площи с максимален бюджет от 6 000 лв. за проект.
- Програма „Идеи за града“
Новата инициатива „Идеи за града“ на СО разполага с общ бюджет от 5 300 000 лв., предвидени за проекти на ниво квартал (до 200 000 лв.) и град (до 500 000 лв.).

Обществени консултации

Секцията „Участвайте“ на уебсайта предоставя основни, но недостатъчни възможности за граждански принос. Техният брой и форма остават сходни с предходния мандат, без въвеждане на нови инструменти за по-добро ангажиране на гражданите.

Социални медии

Столична община използва социални медии за популяризиране на програми и инициативи. Заместник-кметовете и кметът също споделят актуална информация чрез личните си профили.

Оценка на прогреса по ключовите цели и мерки

Дигитални инструменти

Липсват ресурси за оперативна прозрачност. Обещанията за ди-

гитални инструменти и отворени данни не са изпълнени. На уебсайта на общината липсва и секция за отворени данни, а само част от информацията за бюджета е машинно четима. Няма видимост върху дейността на общината, като например планирани задачи или степента на тяхното изпълнение.

- **Сайт на Столична община**

Секцията „Новини“ на сайта на общината е трудна за използване, с неподредена и нефилтрирана информация. Липсват функции за насочване на потребителя, например препратки към свързани сайтове или семантично сортиране на резултатите. Представянето е елементарно, без визуализации като например карти на ремонти, филтриране по интереси или абонамент по ключови думи. А това затруднява достъпа до важна информация.

Сайтът поддържа остарели връзки и неактуални ресурси. Липсата на прогрес в създаването на нов сайт и приложение въпреки заделения бюджет подчертава нуждата от по-ефективно управление и приоритизиране на дигитализацията.

- **Портал за сигнали: call.sofia.bg**

Платформата е полезен инструмент за гражданско участие, но страда от недостатъци, например липса на ясна проследимост на сигналите. За сравнение, [порталът на община Стара Загора](#) предлага по-добра интеграция с деловодната система. Платформата също така е визуално остаряла и изисква обновяване, което да подобри потребителското преживяване.

Финансови инструменти

- **Столична програма „Култура“**

Новото направление „Развитие на културните организации“ цели да подкрепи човешкия капитал. През 2024 г. за външна мобилност са финансирани 38 проекта с бюджет 101 000 лв.

- **Програма „Европа“ на СО**

Информация за одобрените проекти е достъпна на уебсайта на програмата. През май 2024 г. са проведени два информационни дни с разяснения за процеса на кандидатстване, достъпни както за участие на живо, така и онлайн. През юни са одобрени 44 проекта, от които 11 вече са в процес на изпълнение. Документацията и публикацииите в социалните мрежи показват разпределение на средствата в различни райони като „Младост“, „Панчарево“ и „Сердика“ и в разнообразни теми: изкуства, детска литература, технологии.

- **Програма „Социални иновации“**

Одобрени са 13 проекта, насочени към подкрепа на лица в неравносечно положение, а бюджетът на програмата е значително увеличен.

- **Програма „Зелена София“**

През септември 2024 г. са финансирани 155 проекта в 22 квартала на София. Липсва подробна информация за напредъка или въздействието на тези проекти. Отсъствието на данни за изпълнението намалява прозрачността на програмата и възможността за обществен мониторинг.

- **“Идеи за града” (т.нар. граждански бюджет)**

От предложените 450 проекта 250 преминаха към втория етап, който включваше гласуване на гражданите през платформата „[София решава](#)“. Гласували са 11 589 жители – 7105 онлайн и 4485 на място. Гласуването беше възможно с електронен подпис, ЕГН или персонален идентификационен код (ПИК) от НАП, както и присъствено в сградите на районните администрации. Стъпка в правилната посока беше и разделението на идеите на ниво район от идеите на градско ниво – те вече няма да се състезават за едно и също финансиране. Броят на предложенията между различните райони варира значително: в 13 района идеите, за които може да се гласува, са под 10, а в 4 от тях са дори под 5. Най-слаба представителност на идеите се забелязва в районите „Илинден“, „Красно село“ и „Сердика“, където гражданите имаха възможност да избират само между 2 проекта.

Наблюдава се и липса на разнообразие в съдържанието на проектните предложения, които в значителната си част се ограничават до базови концепции, свързани с изграждане на детски и спортни площадки или облагородяване на публични пространства – дейности, които са сред обичайните задължения на една община. Тази тенденция разкрива необходимостта от прилагане на целенасочени мерки за насърчаване на по-активно гражданско участие и по-голяма подкрепа на гражданите в процеса, но и свидетелства за липса на облагородени и функционални пространства из целия град.

Въпреки изразените намерения за въвеждане на истинско гражданско бюджетиране, подходът остава ограничен. Липсват публични срещи, обществени консултации и събития, които да ангажират гражданите в процеса на вземане на решения. Инициативата „Идеи за града“ има някои подобрения спрямо предишната версия – „София избира“: по-голям бюджет (5,3 млн. лв. за 2024 г. спрямо 1,5 млн. лв. за 2021 г.), фокус върху всички райони, по-дълъг срок за кандидатстване и включване на оценителна комисия.

Имаше отделни проблеми при проверката на подадени проекти. Процесът оставя много въпроси нерешени, като например защо един от проектите с най-много гласове – благоустрояването на банята в „Горна баня“ – е допуснат за участие, след като предложената сграда не е общинска собственост и следователно проектът не би трябвало да бъде допустим за финансиране по програмата.

Предстои реализацията на одобрените проекти, което ще даде по-ясна представа за практическия потенциал на инициативата.

Успешната реализация, и то в тясно сътрудничество с авторите на идеите, е от ключово значение за начина, по който гражданите ще гледат на тази инициатива.

Обществени консултации

Информацията за консултациите не е централизирана и липсва последователност в организацията. Не се наблюдават съществени промени в методологията на обществените консултации. А те са жизненоважни, особено в случаи на предложения за значителни промени. Конфликтът и напрежението, възникващи при реализацията на новите транспортни решения на бул. „Патриарх Евтимий“ и ул. „Опълченска“, са пример за негативния ефект при липсата на ефективно въвличане на гражданите. От друга страна, общественото обсъждане на проекта за бюджет за 2024 г. беше много добра стъпка в правилната посока.

Социални медии

Facebook и Viber са основни канали за комуникация на СО. Facebook страницата на общината има 16 000 последователи, а Viber групата – над 54 000 абонати. Въпреки това ангажираността е ниска: постовете във Viber получават средно 100–200 реакции.

Facebook профилът на кмета Васил Терзиев има 37 000 последователи и се използва за популяризиране на приоритетни програми и ключови събития. Програма „Европа“ също има присъствие във Facebook, но с ниска ангажираност – 522 харесвания и 759 последователи към декември 2024 г. Важно е да се отбележи, че тези платформи служат основно за едностранно разпространение на информация, а не за взаимодействие с гражданите чрез отговори на въпроси или дискусии.

Предложения за действия

Липсват доказателства за значителни инвестиции в развитието на нови инструменти за гражданско участие или подобрения в комуникацията с НПО и други заинтересовани страни, с изключение на единични примери, споменати в други части от анализа (напр. раздел „Въздух“ от доклада). Освен това няма видима програма за гражданско образование, която да насърчава участие и информираност.

Създаване на административно звено за публична комуникация и гражданско участие

- Изграждане на специализирано звено в рамките на общинската администрация с основен фокус върху публичната комуникация и гражданското участие.

- Основни функции: изграждане на вътрешен капацитет и експертност, създаване на партньорства с неправителствени организации, както и директно свързване с гражданите.

Разработване на стратегически план за гражданско участие и публична комуникация

- Създаване на цялостен план с ясни цели и координиран подход, обединяващ различни програми и инициативи, включително „Зелена София“, програми за младежко участие и културни инициативи.
- Интеграция в работата на общината на съвременни инструменти за комуникация, обществени консултации и публично взаимодействие, съобразени с изискванията на цифровизацията и достъпността.

Реализацията на инициативата „Идеи за града“

- Редовен отчет – финансовата прозрачност при разходването на бюджета ще бъде от ключово значение за повишаването на общественото доверие в процеса.
- Изпълнение в срок и според правилата – информацията какъв дял от проектите са изпълнени в съответствие със сроковете и условията, заложи в методологията, ще служи като обективна мярка за устойчивостта и въздействието на механизма за гражданско участие в процеса.
- Оценка на въздействието – дългосрочният успех се измерва чрез удовлетвореността на гражданите и общественото въздействие на реализираните инициативи: обратната връзка на софиянци ще подпомогне процеса по идентифициране на области за подобрене на Гражданския бюджет и ще гарантира дългосрочната стойност на програмата.
- Повишаване на активността на районните администрации в стимулирането на участие сред гражданите. В помощ на този процес може да се публикува в социалните мрежи снимков материал от реализацията на проектите, който да достигне до максимално много хора от местните общности.
- Фокус групи, работни сесии и консултации: общинската администрация следва да има активна роля, като организира специализирани работни сесии с участието на заинтересовани граждани, насочени към подкрепа в разработването и описанието на проектните идеи. Тази практика би могла да стимулира по-широка гражданска ангажираност и да осигури по-представително участие в процеса на разработване и селекция на проекти.
- Провеждане на социологически анализ сред участвалите в процеса – авторите на идеите и гласувалите. Идентифицирането на групи, към които по-активно трябва да се популяризира участието в инициативата, ще даде важна информация как тази програма да активизира все повече граждани.

Реално гражданско бюджетирание

- Въвеждане на автентичен процес на гражданско бюджетирание, който надхвърля разпределянето на грантове за проекти.
- Гарантиране на прозрачен процес чрез реална оценка (gю дилдънс) на проектите, организиране на консултации и събития, както и премахване на бариери за участие на групи като граждани без постоянен адрес в София и чужденци с постоянен адрес.
- Подробни предложения направихме през октомври 2024.

Подобряване на цифровите инструменти за комуникация и взаимодействие

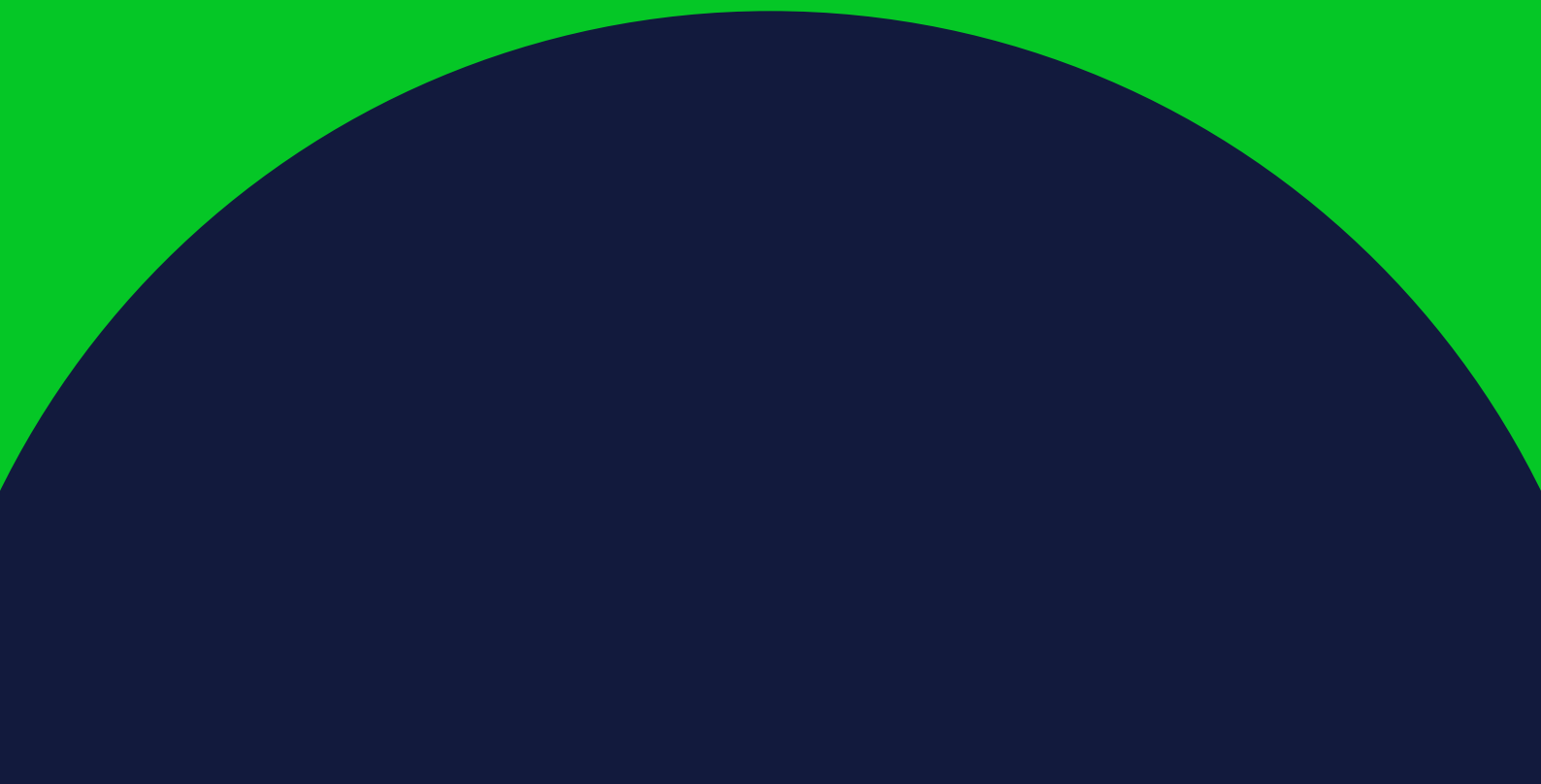
- Задължително обновяване на уебсайта на СО – подобро потребителско преживяване, включително подобрена навигация, достъп до информация и структура на съдържанието.
- “Разказване” на информацията, така че повече граждани да разберат мотивите и последици от решенията на администрацията. Например, публикуваната информация за бюджета може да се подобри от гледна точка на визуализацията и представянето ѝ в по-разбираем и привлекателен вид за гражданите. Понастоящем отчетите се публикуват под формата на обширни таблици, които не са придружени от доклад, който да обяснява ключовите промени и постигнатите резултати за отчетния период.
- Включване на информация за планирани дейности и отчет за напредъка им, актуализирана най-малко на тримесечна база.
- Провеждане на целенасочени и сегментирани информационни кампании, използващи модерни дигитални инструменти, за по-широко информиране на гражданите за дейността на общината.

Мащабни информационни кампании и ангажираност

- Разширяване на обхвата на комуникационните кампании чрез дигитални канали и персонализирани съобщения, насочени към различни сегменти от обществото.
- Повишаване на информираността за инициативите и програмите на общината чрез леснодостъпна и целенасочена информация.

13. Социални услуги

Загадена посока

Темата за социалните услуги не е особено популярна. Затова не е изненадващо, че по време на кампанията на кмета Васил Терзиев нямаше сериозно и активно участие на трите партии – „Продължаваме промяната“, „Демократична България“ и „Спаси София“ (ПП-ДБ-СС) – в подготовката за управлението на този ресор, нито вложена солидна експертност. Изборът на неспециалист за позицията на заместник-кмет в направление „Социални дейности и интеграция на хора с увреждания“ също е показателен за липсата на задълбочено разбиране на проблематиката в сферата конкретно на социалната работа. Това се припокрива с общото усещане в българското общество за непознаване на системите за подкрепа и с липсата на заинтересованост (по традиция само най-уязвимите групи се обръщат към системата).

Съответно компонентите, изведени в *Управленската програма* (УП) на Столична община (СО) в категорията „Активна социална политика и подобряване на качеството и ефективността на предоставяните социални услуги“ стоят като крѐпки и не показват особена дълбочина.

Защо? Към темата „Грижа за хората в затруднено положение“ са заложени следните очаквани резултати:

- Разкриване на нови социални услуги – не се включва анализ на функционирането на сегашните услуги, нито на потребностите на територията на Столична община от такива.
- Подобряване на качеството на социалните услуги – не се предвижда анализ, съответно няма дефиниция на „качество“ в контекста на социалните услуги, нито методика за измерването му, план или мерки за подобряването му.
- Стимулиране на трудовата реализация на хора с увреждания – липсват конкретни предложения за мерки в тази посока.
- Подобряване „на средата на гостѐпа на хора с увреждания“ –

отсъстват конкретно дефинирани параметри какво и как ще се подобрява.

- Активен начин на живот на възрастните хора – няма дефиниция, няма мерки.
- Разширяване на услугите и качеството на услугите за хора в неравностойно положение – както и по-горе, няма предвиден анализ или механизъм за проучване на нуждите на хората в неравностойно положение, на база на който да се предложи разширяване и евентуално подобряване на качеството на съществуващите услуги.
- Създаване на възможност за активна заетост за хора с увреждания – създаване на условия за функциониране на социално предприятие. Това би следвало да е част от целенасочена централизирана политика на база на приетия през 2019 г. Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика и да е под шапката на Министерството на труда и социалната политика (МТСП) и съответната му дирекция. За информация: в Регистъра на социалните предприятия на територията на СО са вписани общо 24 социални предприятия.
- Създаване на възможност за образование и активности за хора в неравностойно положение – Младежки център за активности и социално включване и център за „допълващо“ образование („lifelong learning“) за хора с увреждания (това се преплита с темата за младежките дейности в настоящия доклад и не е определено като приоритетно). Младежкия център е инициатива на предишното общинско управление и се изгражда в момента с финансиране от Националния план за възстановяване и устойчивост. През ноември 2024 г. се провежда конкурс за набирание на екип.
- Подобряване на достъпността съгласно изискванията за универсален дизайн (темата за достъпността е преплетена с тази за градската среда в доклада – и не е приоритетна в УП).

Идентифициране на ключови мерки и проекти

В „Приоритетни политики“ на УП има подточка „Активна социална политика и подобряване на качеството и ефективността на предоставяните социални услуги“, в която не са разработени конкретни мерки и дейности. От това става видно, че социалните услуги и тяхното качество и ефективност реално не са сред приоритетите на настоящия управленски екип.

Други теми от ресора, включени в УП, са:

- Грижа за хората в затруднено положение – със следните цели и съответни мерки и дейности към тях:
  - създаване на възможност за активна заетост за хора с увреждания – създаване на условия за функциониране на социално предприятие;

- осигуряване на пространство от общинските пазари, в което ще се предлагат стоки, изработени от хора в неравностойно положение.
- Създаване на възможност за образование и активности за хора в неравностойно положение:
  - Създаване на Младежки център за активности и социално включване и център за „допълващо“ образование („lifelong learning“) за хора с увреждания.
- Подобряване на архитектурната достъпност съгласно изискванията за универсален дизайн:
  - Осигуряване на достъпна архитектурна среда в сгради – общинска собственост.
  - Изготвяне на стратегия за осигуряване на архитектурна достъпност съгласно изискванията на универсалния дизайн и осигуряване на ресурс за ясен механизъм на изпълнението ѝ.
- Разширяване на услугите и качеството на услугите за хора в неравностойно положение:
  - Разкриване на 12 нови социални услуги.
  - Подготовка за приемане и прилагане на единната Карта на ЕС за хора с увреждания и Европейска карта за паркиране за хора с увреждания.
  - Създаване на автоматизирана база данни за изтичащ срок на предоставените административни услуги, която автоматично да напомня на потребителите, че срокът на услугата изтича.
  - Разширяване на публично-частното партньорство и стимулиране социално отговорната икономика.
  - Подобряване на материално-техническата база и сградния фонд на съществуващите социални услуги и/или изграждане на нови.
  - Провеждане на информационна кампания за превенция на зависимости.
  - Създаване на информационна система на социалните услуги, предоставяни в СО.
  - Улесняване достъпа до културни събития за хора с увреждания и приемни семейства – преференциални цени на билетите в общински театри, галерии и др.

Основните предизвикателства при социалните услуги са тяхното количество (брой и вид) и качество, както и за създаването на възможности за образование и заетост на хора с увреждания.

По правило социалните услуги са делегирана от държавата дейност, която изисква солиден финансов ресурс, но също и специфични познания, опит и професионална обвързаност. Финансирането обичайно се осигурява от държавния бюджет и общината има две

възможни роли – на доставчик на социални услуги, когато управлява услугите чрез собствени ресурси, или на възложител, когато след обявена конкурсна процедура възлага управлението на социални услуги на външен доставчик. Тези външни доставчици най-често са НПО-та, но това не е задължително.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

По отношение на разширяването на спектъра на услугите за хора в неравностойно положение и подобряването на качеството им, от УП и от собствените информационни канали на СО не става ясно на каква база се обсъжда евентуално разкриване на нови услуги. Споменават се 12 нови такива – без уточнение на целевите групи, без обосновка, без данни за капацитет, местоположение и т.н. В допълнение, аналитичната информация в страницата на СО по темата „Социална закрила“ е морално остаряла. Тя включва:

- Областна стратегия за развитие на социалните услуги – 2016–2020 г.
- Анализ на ситуацията и оценка на потребностите от социални услуги в СО и област София от 2016 г.
- Съвет по въпросите на социалните услуги в СО – има правилник (създаден през 2022 г.) и списък на членовете на Съвета (експерти от общината, представители на НПО, академична общност и една потребителка на ДСХ „Дълголетие“). Но липсва информация за заседания, решения, въобще – дейност.

От информация в медиите става ясно, че се обсъжда разкриването на общо 11 нови малки резидентни услуги за хора с психични разстройства или интелектуални затруднения като част от общите мерки за деинституционализация на пълнолетни лица с психични заболявания.

Няма информация за действия по нито една от другите заявки, посочени в УП.

Предложения за действия

Към цел „Разширяване на услугите и качеството на услугите за хора в неравностойно положение“ ще изведем следните предложения, които се припокриват с някои от вече направените предложения от предизборната кампания през 2023 г.:

- Провеждане на проучване и анализ на функциониращите към момента социални услуги през призмата както на потребителите, така и на служителите.
- Консултиране с външни за Общината експерти и дефиниране на евентуални мерки и дейности във връзка с качеството на социалните услуги.

- Проучване на потребностите на територията на СО, което да бъде в основата на евентуално разширяване на услугите.

Едва на тази база може да се определи по обективен и адекватен начин какви социални услуги да бъдат разширени или какви нови да се създадат, къде, по какъв начин, за какви целеви групи, в какви партньорства.

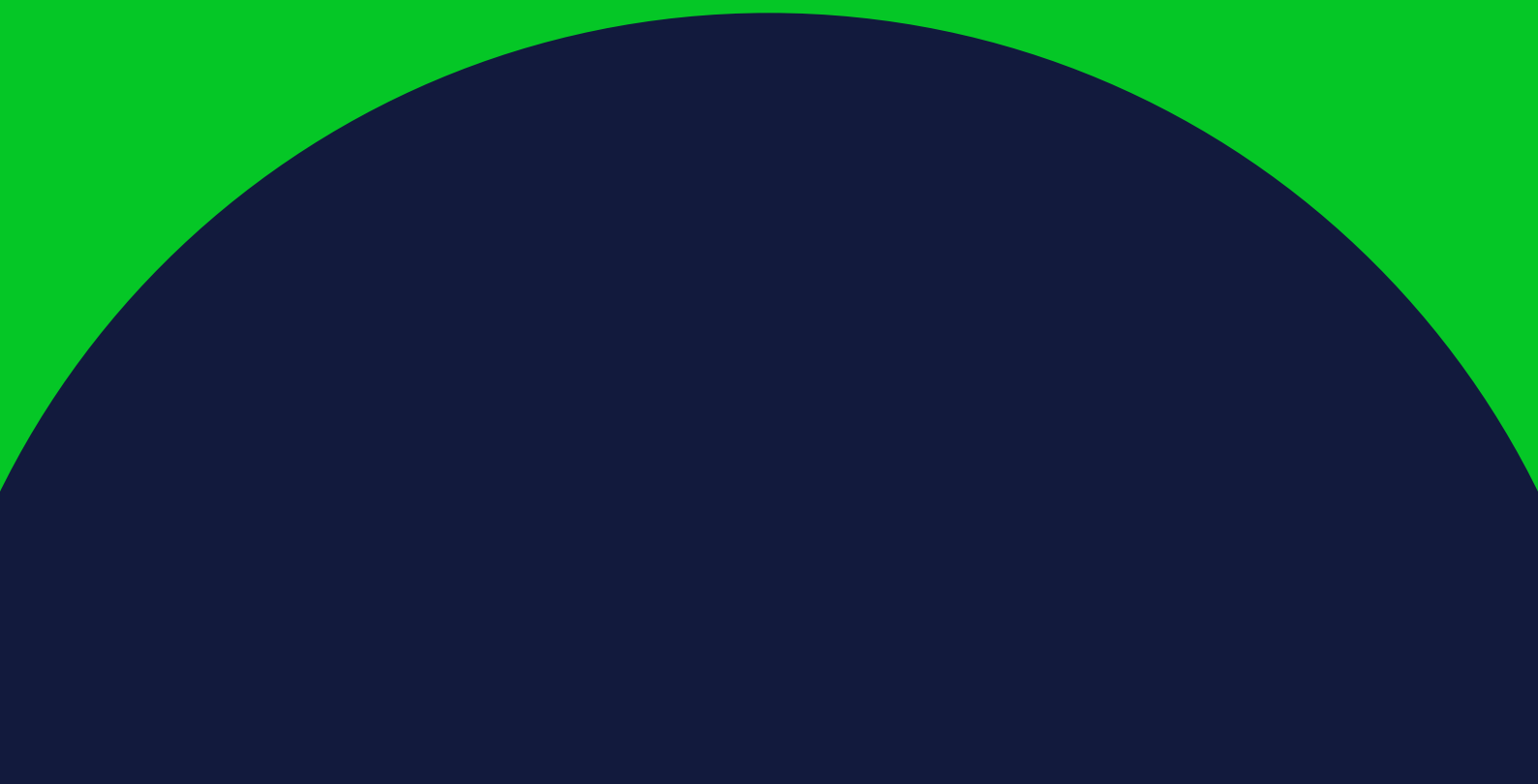
Към цел **„Създаване на възможност за активна заетост за хора с увреждания“** и дефинираната мярка за създаване на условия за функциониране на социално предприятие: в структурата на МТСП са разкрити регионални центрове за развитие на социалната икономика в Благоевград, Бургас, Варна, Габрово, Ловеч и Пловдив. Ако СО иска приоритетно да насърчава функционирането на социалните предприятия, би могла да се обърне към МТСП за партньорство за разкриването на такъв регионален център (с оглед ресурсно обезпечаване на дейността). Тя може и проактивно да търси съществуващите социални предприятия и да се запознае с тяхната практика и нуждите им, за да дефинира и разработи на базата на техния опит адекватни мерки спрямо пазарната ситуация. И едва тогава да пристъпи към действие.

Формулираната към момента дейност към мярката, която предвижда осигуряване на пространство от общинските пазари, където да се предлагат стоки, изработени от хора в неравностойно положение, е твърде повърхностна и не би довела до качествена промяна за социалните предприемачи. Друга дейност, която към момента е включена в УП, е за разширяване на публично-частното партньорство и стимулиране на социално отговорната икономика. Това също би могло да се постигне само чрез проактивно отношение и включване на по-широк кръг заинтересовани страни.

Към досегашната мярка **„Провеждане на информационна кампания за превенция на зависимости“** препоръчваме работа в партньорство с доказали се организации с опит в провеждането на кампании и търсенето на адекватни подходи за разработването на дългосрочна стратегия по отношение на превенцията на зависимости, както и разглеждане на всички видове зависимости – наркотици, алкохол, хазарт, електронни устройства и т.н.

14. Спорт и младежки дейности

Загадена посока

Спортно-младежката програма на Столична община (СО) включва инициативи и проекти, които целят подкрепа и развитие на професионалния и масовия спорт в София, изграждане на спортни съоръжения и спортни терени за масов спорт във всички райони на града и осигуряване на възможности за развиване на гражданската активност на учениците. Към момента основни действащи стратегии и програми в тази област са:

- Стратегия за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците 2024-2026 г.;
- Стратегия за развитието на физическата активност, физическото възпитание, спорта и спортно-туристическата дейност 2022-2030 г.;
- Общински годишен план за младежта;
- Общинска програма за закрила на детето (за 2024 г.);
- Програма „София – град на младите и активните“;
- Програма „София спортува“;
- Подпрограма за развитие на детско-юношеския спорт за 2024 г.;
- Подпрограма „Спортна столица“ за 2024 г.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Спортът и младежките дейности попадат в два раздела от Управленската програма (УП) на СО, а именно „Здраве“ и „Възможности“. Дефинирани са пет основни цели, съответно включващи мерки и дейности, които се отнасят до насърчаването на младежкото участие в дневния ред на града, популяризирането на активния начин на живот, развитието на професионалния и масов спорт в столицата, както и подкрепата за личностното развитие на децата и младежите в качеството им на главна целева група за това направление.

В рамките на Капиталовата програма за 2024 г. на СО са предвидени разходи за 2,7 млн. лв., като най-много средства са отделени за ремонтни и изграждащи дейности по отношение на спортни площадки. Друго основно перо за сферата са действащите програми („София – град на младите и активните“, „София спортува“ и „Спорт за високи постижения“). За тях са предвидени общо 3 150 000 лв. За 2024 г. в сборния бюджет за „Физкултура и спорт“ са заложили 7,3 млн. лв., което е с 684 846 лв. повече от похарчените през 2023 г. за същите цели. В продължение на предишни инициативи са заложили средства за изграждане на спортни зали в училищни дворове.

Ключови мерки, предвидени в УП, са:

- Насърчаване на активността на учениците, включително гражданската.
- Насърчаване на детското и младежкото участие чрез целенасочена подкрепа за развитие на ученическите съвети и овластяване на учениците.
- Отваряне по отговорен начин на училищните дворове във всеки квартал, за да се осигурят възможности за деца, младежи и подрастващи да спортуват свободно в училищните дворове извън учебно време.
- Изграждане на площадки и съоръжения за масов спорт (футбол, баскетбол, тенис и др.) на подходящи терени в различни райони в София, вкл. поддръжка и осигуряване на видеонаблюдение и/или охрана. Ремонт на съществуващи спортни и детски площадки.
- Изграждане на концепция за цялостна промяна на училищни дворове към модерни, сигурни и екологично съобразени пространства, с включване на общностите.
- Изграждане, възстановяване и поддръжка на трасета и маркировка на туристическите маршрути, включително бегачески и колоездачески и изграждане на съоръжения за спорт, движение и игра в района около София.
- Подобряване и популяризиране на годишния Спортен календар.
- Разширяване на участниците в маратона на София и проучване на възможности за приемане на кръгове от големи международни спортни състезания.
- Задълбочаване на партньорството с местни спортни клубове и разработване на програми за съвместна работа със спортните федерации по определени от общината спортни дисциплини. Развитие на треньорски и менторски програми за повишаване на капацитета.

Интересно е да се отбележи, че **София е Световна столица на спорта за 2024 г.** Основен приоритет, свързан със спечелването на тази титла, е подобряването на туристическата и спортна инфраструктура на Витоша. Организирана е и международна конференция на тема „За активен зелен туризъм, за здравословни и

устойчиви събития“, както и Пета Световна среща за спорта. Това обаче е единствената сравнително лесно достъпна информация по отношение на събитието.

До края на 2024 г. все още не са реализирани мерки за подобряване на туристическата и спортна инфраструктура на Витоша. Липсва информация за отчетността, както и обвързаност на годишния спортен календар на столицата и „титлата“ „Световна столица на спорта“. Допълнително, в протокол от заседание на Постоянната комисия за децата, младежта и спорта от 6.03.2024 г. ясно се вижда, че към месец март няма планирани събития, които да бъдат включени в инициативата. Отчитаме това като пропуск или комуникационен проблем, върху който следва да се работи през следващите години.

Постоянна комисия към Столичния общински съвет (СОС) с ресор „Деца, младеж и спорт“ редовно провежда своите заседания (към момента общо 17 на брой), както и сравнително навреме качва протоколите от тях. Към края на 2024 г. липсват 7 протокола, но пък е качен видеозапис от всяко заседание, както и допълнителна информация за разглежданите точки по дневния ред.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

Насърчаване на активността на учениците, включително и гражданската (до 2027):

- Изпълнен е годишният план на програма „София – град на младите и активните“, като са финансирани 25 проекта (според решение на Общинския съвет, докато в отчета на кмета този брой е 32) на организации, районни администрации, образователни институции в три подпрограми („Младите за София – лидерство, доброволчество, активност“, „Моят град – територия на младежки инициативи“ и „Споделени пространства, толерантност и подкрепа“).
- Очаква се отчет и по програма „София спортува“. През 2024 г. са одобрени 26 проекта на районни администрации и малки населени места с общ бюджет 205 952 лв., 52 проекта на образователни институции с общ бюджет 166 787 лв. и 52 проекта на спортни клубове и неправителствени организации, с общ бюджет 328 307 лв.
- По проект „Академия за визионери“ са реализирани 5 проекта със социална насоченост, разработени от младежи в партньорство с екипа на отдел „Младежки дейности“ на СО.
- Стартирала е процедурата по изграждане на първия младежки център на територията на СО, който ще посреща младите хора в район „Надежда“.
- Реализирана е програма „Ваканция“ чрез осигурен свободен достъп до безплатни занимания със спорт и изкуства в различни точки на София, обхващащи 21 района.

- СО е приела да участва като партньор в проектно предложение „Създаване на център за приобщаващо вземане на решения на местно ниво“ (Creating Hub for Inclusive Local Decision-making, C.H.I.L.D.) по покана за набиране на проектни предложения „Права на детето и детско участие“ по програма „Граждани, равенство, права и ценности“ към Европейската комисия. Дейностите по проекта тепърва стартират.
- Учреден е „Фонд за подкрепа на учащи и изявени деца в областите култура, изкуства, наука и образование, спорт“, чието финансиране от общинския бюджет е предвидено да започне през 2025 г.
- Приета е Стратегия за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците 2024–2026 г.

Насърчаване на детското и младежкото участие чрез целенасочена подкрепа за развитие на ученическите съвети и овластяване на учениците (до 2027 г.):

- Работи се в партньорство между СО и представители на младежта в Консултативен съвет по политиките за младежта (КСПМ). КСПМ е орган към кмета на СО, който подпомага общината при осъществяване на функциите ѝ в областта на политиките за развитие на младежта. Той се състои от представители на ученически съвети, неправителствени организации работещи с млади хора и за тях, представители на национално-представителните организации по смисъла на чл. 22 от Закона за младежта, на Студентски съвети, общински съветници и служители на администрацията на СО. Провеждани са редовни ежемесечни срещи и съвместни дейности – като например организирането и популяризирането на Младежкия фестивал „Моята София. Младите с каузи“ и отбелязването на 12 август – Международния ден на младите хора. Съгласуван е Общинският план за младежта на СО, както и различните програми на СО, свързани с младежта.

Изграждане на площадки и съоръжения за масов спорт (футбол, баскетбол, тенис и др.) на подходящи терени в различни райони в София, вкл. поддръжка и осигуряване на видеонаблюдение и/или охрана. Ремонт на съществуващи спортни и детски площадки (до 2027 г.):

- Спрямо Годишния план за изпълнение на Програмата за ремонт и изграждане на общинска спортна инфраструктура, акцентите за 2024 г. са поставяне на специализирана настилка на спортни площадки, освежаване и модернизирани на физкультурни салони и изграждане на осветление и видеонаблюдение с цел превенция. Одобрени са 4 проекта по подпрограма „Образователна спортна инфраструктура“ (в районите „Панчарево“, „Изгрев“, „Възраждане“ и „Нови Искър“), 4 проекта по подпрограма „Спортна спортно-туристическа инфраструктура със свободен достъп“ (в районите „Надежда“, „Красно село“, „Младост“ и „Витоша“). Предстои да се представи отчет за свършената работа.

- Прието е реализирането на проекта за основен ремонт на съществуващите открити спортни площадки в двора на 156 ОБУ „Васил Левски“ в кв. „Кремиковци“. Справка с информационните канали на кмета на района показва, че ремонтът е приключил.
- Отпуснати са допълнителни средства за дофинансиране на ремонта на Спортна зала „Септември“ в район „Красна поляна“.
- Отпуснати са средства за изграждане на стрийт фитнес площадки в районите „Връбница“ и район „Нови Искър“.
- Отпуснати са средства за финансиране на изграждането на комбинирана спортна площадка за волейбол и баскетбол в кв. „Курило“, гр. Нови Искър.

Изграждане на концепция за цялостна промяна на училищни дворове в модерни, сигурни и екологично съобразени пространства, с включване на общностите. Отваряне по отговорен начин на училищните дворове във всеки квартал, за да се осигурят възможности за деца, младежи и подрастващи да спортуват свободно в училищните дворове извън учебно време (до 2027 г.):

- Одобрено е изграждането в район „Сердика“ на образователен екоцентър за зелени политики – Климатичен хъб, като част от поетапно реализираните мерки по Плана за действие за устойчива енергия и климат на СО за периода 2021–2030 г. Не се намира информация за други стартирани програми/дейности, свързани с конкретните мерки, целящи трансформирането на училищните пространства, по-конкретно дворовете.

Подобряване и популяризиране на годишния Спортен календар (до 2027 г.):

- По подпрограма „Спортна столица“ са отделени 200 000 лв. за подкрепа както на международни спортни събития на територията на София, така и на участия на ученици и младежи в различни международни форуми. Подпрограмата предоставя награди на деца и младежи, завоювали високи постижения в областта на спорта.
- Подкрепени са спортни форуми, участия на представителни отбори, ученици и младежи от общински структури в международни форуми и кампании.

Разширяване на участниците в марафона на София и проучване на възможности за приемане на кръгове от големи международни спортни състезания (до 2027 г.):

- Не се открива информация за действия в тази посока.

Изграждане, възстановяване и поддръжка на трасета и маркировка на туристическите маршрути, включително бегачески и колоездачески, и изграждане на съоръжения за спорт, движение и игра в района около София:

- Не е открита информация за действия в тази посока.

Задълбочаване на партньорството с местни спортни клубове и разработване на програми за съвместна работа със спортните федерации по определени от общината спортни дисциплини. Развитие на тренировъчни и менторски програми за повишаване на капацитета (до 2027 г.):

- Отчита се финансиране на проекти и съвместна работа със спортни клубове по програмата „Спорт за високи постижения“, по-конкретно – подпрограмата за развитие на детско-юношеския спорт. Одобрени са 68 проекта за индивидуални видове спорт и 42 проекта за колективни олимпийски видове спорт. Очаква се и отчетът за тях.

С оглед на гореописаните дейности може да се направи заключение, че в по-голямата си част заложените за 2024 г. дейности са изпълнени и развивани. Личи стремежът на СО да подпомага развитието на младите и активни хора в столицата. Явно е увеличението на отпускнатите средства, както и разширяването на мащаба и популяризирането на основните програми на Дирекцията, а именно „София – град на младите и активните“ и „София спортува“.

Прави впечатление обаче фактът, че дейностите, с изключение на създадения „Фонд за подкрепа на учащи и изявени деца в областите култура, изкуства, наука и образование, спорт“, не са инициирани от екипа на настоящия кмет Васил Терзиев, а са продължение на вече стартирани проекти от предишния мандат. Ако тази тенденция продължи в дългосрочен план, ще се стигне до застой в развитието на младежкия и спортния сектор, както и загуба на капацитет в областта.

Добре би било да се организира и проведе проучване за състоянието на младежта на територията на СО, чрез което да се идентифицират проблеми, с които се сблъскват младите хора, заниманията в свободното им време, оценки за дейността на местните организации, релевантните пространства в София, гражданското участие за младите. Установените в проучването проблеми следва да бъдат таргетирани в следващите години от мандата. Тази стъпка е особено наложителна и с оглед приближаването на изтичането на Стратегията за младите хора на СО (2017–2027 г.).

Предложения за действия

Вземайки предвид горепосочените дейности, следвайки зададената в стратегическите документи посока и отчитайки постигнатото до момента, следните предложения биха подпомогнали работата на СО, за да се постигнат заложените цели:

1. Фокус върху превенцията – информационни кампании, добро хранене (финансиране на програми за детски градини и училища), спорт.

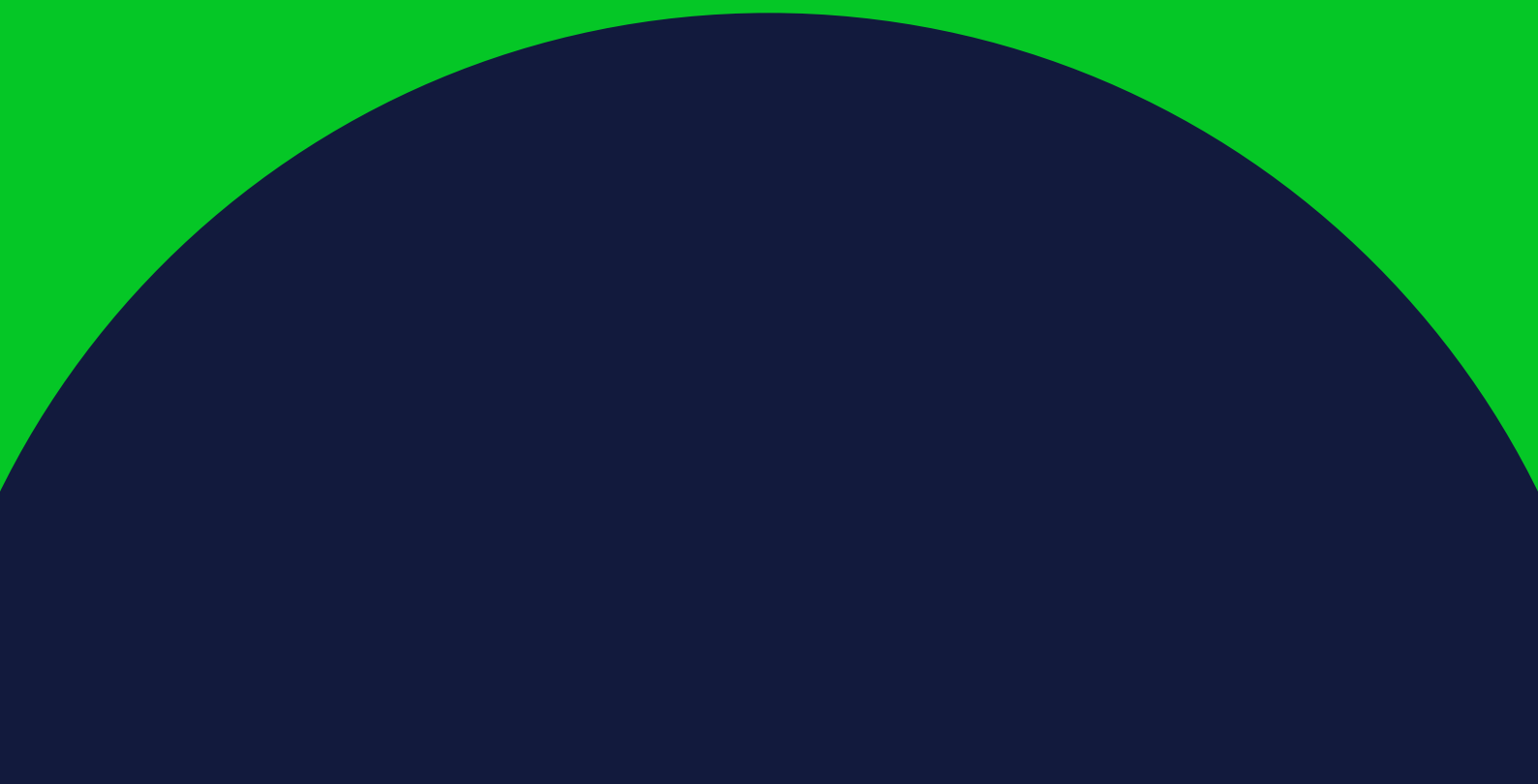

2. Подкрепа и обучение на учители за организиране и провеждане на извънкласни дейности в областта на спорта.
3. Насърчаване и развитие на спорт и физическа активност в пенсионерските клубове и домовете за възрастни хора.
4. Използване на спорта като средство за интеграция на хора, принадлежащи към социално изключени групи (малцинства, уязвими групи) в сътрудничество с неправителствения сектор.
5. Усилена популяризация на спортния календар на общината и навременно планиране на дейностите по него.
6. Реконструиране и нови площадки за спорт, скейтпаркове, ремонтирани дворове.
7. Развиване капацитета и обхвата на Консултативния съвет по политики за младежта, както и фокусиране върху проекти и дейности, въвличащи младите хора в решаването на проблеми по отношение на градските въпроси: транспорт, екологична устойчивост, отпадъци, спорт и свободно време. Това би могло да се случи чрез организирането на хакатони и състезания със социална тематика в партньорство с училища и университети, както и чрез академии за гражданско участие, в които да се популяризират програмите на СО.
8. Въвличане на инфлуенсъри и популярни лица в процеса на популяризация на програмите и дейностите на Дирекцията с цел достигане до повече млади хора и ангажирането им.
9. Въвличане на младежки работници и организации в процесите на вземане на решения и анализите на сектора.
10. Отчита се изграждането на Младежки център в ж.к. „Надежда“, но СО трябва да посочи конкретни дейности, с които центърът ще подпомага младежкото развитие в столицата. Това би могло да стане по няколко начина:
  - въвличане на младежки работници и медиатори с цел превенция на агресията;
  - отваряне на пространството в посока споделено място за учене и колаборации;
  - провеждане на събития с насоченост към личностно развитие, култура и образование;
  - изграждане на партньорства с младежки организации, които да бъдат ангажирани с работата на Младежкия център и развитието му.

Част от тези идеи са предложени още през 2021 г. в общинската стратегия „София спортува“, но за съжаление все още не са предприети действия по тях.

15. Транспорт

Загадена посока

„Градският транспорт е най-предпочитаният начин на придвижване, а линиите му осигуряват бързи и редовни връзки с всички квартали и крайградски територии. Автобусите, трамваите и тролейбусите са нови, чисти, комфортни, безопасни и ползват само електричество, което е равносилно на нулеви емисии. До спирката се стига бързо пеша или с велосипед. Поглеждаш си телефона, а на него виждаш единната дигитална платформа за мобилността в града, която интегрира и предоставя информация за различните начини на придвижване до желаната ти дестинация, обединявайки на едно място активния, масовия и споделения транспорт. Благодарения на приложението с няколко клика планираш маршрута до крайната ти дестинация, наел си вече колело, а билетът ти за трамвая очаква да бъде валидиран. Доволен си, понеже имаш велопаркинг пред вкъщи и колелото те чака на метри от теб. Стигаш бързо и безопасно по изградената веломрежа до спирката, където също има стоянка за велосипеди. Поглеждаш таблото на спирката и установяваш, че трамваят идва до минута, понеже градският транспорт е на чести интервали, а отделните линии имат синхронизирани разписания, което позволява лесно и бързо прекачване при смяна на направленията. Това намалява значително времето на пътуване, а средната му скорост надминава тази на автомобила благодарение на буслентите и приоритетното преминаване през кръстовищата. Стигнал си навреме и знаеш, че винаги можеш да разчиташ на масовия транспорт.“

Това би била реалността през 2050-та година според „Визия за София“, към която Столична община (СО) трябва да се стреми след одобрението ѝ от Общинския съвет (ОС) през юли 2020 г.

Година и половина по-късно е гласуван и приет стратегическият документ, който да застане в основата на инвестиционната политика на общината за текущия програмен период, по-известен като План за интегрирано развитие на Столична община – „Програма за София“. В него са идентифицирани основни проблеми и

решения, които би било логично да станат основа на Управленската програма (УП) на кмета.

Основен проблем на пешеходното движение е фрагментираността. Тя възпрепятства свободното пешеходно движение в следните участъци:

- около Южната гъга на „Околовърстен път“,
- Северната скоростна тангента,
- бул. „Брюксел“,
- радиалните артерии в частите, попадащи извън обхвата на Центъра за градска мобилност (ЦГМ),
- пътен възел „Надежда“, пътният възел при гара „Подуяне“,
- както и повечето железопътни линии.

Ключова причина за ниското използване на велосипед за ежедневно придвижване е фрагментираността мрежата от безопасни и удобни велосипедни трасета, в която липсват основни връзки. Директните и безопасни трасета към централната градска част се броят на пръсти, а в центъра и в част от жилищните квартали все още не са изградени транспортно-успокоени зони.

Вътрешноградските пътувания с автомобил заемат една трета от всички пътувания. Липсващите връзки от първостепенната улична мрежа се изграждат през последните години, но изостават спрямо темповете на разрастване на града и на моторизация на населението. В този ред на мисли, **София е един от градовете с най-висок дял автомобили на 1000 души в Европа**, като тенденцията е този дял да нараства.

Липсва ефективен контрол за неправилно паркиране. Намирането на паркомясто в т.нар. синя и зелена зони е трудно, а **само локално-то паркиране може да запълни 107% от общия капацитет**. Запълняемостта в 1/3 от подзоните е над 97%. Етажните обществени паркинги в града са относително малко, а ниската цена на уличното паркиране не създава достатъчно стимули за подобни инвестиции от частния сектор. Необходимо е стимулиране на ползването на транспортни алтернативи, особено за притежателите на стари автомобили. Това е начин за справяне с проблема с диспропорционалния брой автомобили на глава от населението, който води до пространствени конфликти.

В последните години се влагат значителни средства в развитието на метромрежата. С изграждането на новите станции пътникопотокът в метрото нараства прогресивно, но общият дял на градския транспорт в разпределението на всички пътувания намалява. Маршрутната мрежа на масовия градски транспорт в София има достатъчна плътност, но **липсата на директна връзка между доста части на града**, нуждата да се минава през центъра и свързаните с това прекачвания правят градския транспорт непривле-

кателен в сравнение с личния автомобил. Скоростта на градския транспорт е относително ниска. Необходима е подмяна на подвижния състав, който все още е стар, както и ремонт на голяма част от трамвайните трасета и подмяна на тролейбусните стрелки.

За столицата е важно да се възстановят възжените линии на Витоша, за да се предостави на гражданите лесен и екологичен достъп до планината, както и да се преустанови негативният ефект върху парка от масовото използване на личен автомобил за достъп до него.

Използването на ж.п. транспорт за вътрешноградски или околоградски пътувания в София е незначително. Гарите също са от ключово значение, но те не се използват оптимално заради **липсата на интеграция** с масовия градски транспорт и довеждащи велосипедни трасета, както и лошото състояние на пешеходната инфраструктура около тях.

За развитието на мобилността би било от полза СО да насърчава развитието на споделените пътувания, както и да създава стимули за привличане на още оператори.

Към настоящия момент **СО не разполага с цялостна стратегия за градска логистика**. Необходима е подходяща транспортна инфраструктура и регламентиране на места за спиране за извършване на товаро-разтоварните дейности в града.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

В една добра управленска програма следва да бъдат заложили цели, които да решат гореизброените проблеми. Затова ще направим прочит, анализ и съпоставка между предизборния план за управление на кмета Васил Терзиев, неговата УП след встъпването му в длъжност, отчета за периода ноември 2023 г. – октомври 2024 г. и бюджета на СО за 2024 г., както и транспортната рамка, приета с него.

Предизборният план на Васил Терзиев се фокусира върху гражданите на столицата, тяхната безопасност и сигурност: *„Поставяме човека в центъра на нашата програма за София. Искаме хората на София да са здрави, да имат възможности за развитие и в града ни да има ред.“*

Темите, свързани с транспорта, в случая – градския транспорт, пешеходната достъпност, велосипедното движение и паркирането, са маркирани като отправни точки, които неслучайно са основен акцент и в стратегическите документи „Визия за София“ и „Програма за София“. Целите, заложили в предизборната програма на кмета, са както следва:

Градски транспорт:

- увеличаване скоростта на превозните средства посредством оптимизация на разписанията и маршрутите;
- повече бус-ленти и обособени трасета;
- приоритетно преминаване през кръстовища чрез внедряване на умни светофари;
- довеждащ до метростанциите и вътрешноквартален транспорт с повече възможности за прекачвания;
- улеснен достъп до Витоша с градски транспорт;
- създаване на транспортен модел и последващо оптимизиране на транспортната схема;
- създаване на всеобхватна система за мобилност, която включва всички транспортни оператори и доставчици на транспортни услуги за планиране и плащане за всички видове транспорт от точка А до точка Б;
- улесняване достъпа до спирките;
- изграждане на терминали в определени интермодални точки на града;
- обновяване на автопарка – нови автобуси, трамваи и тролейбуси с тягови батерии;
- подобряване условията на труд в общинските транспортни дружества;
- цялостен ремонт на гаражи и гаражи;
- модернизация на инфраструктурата на трамвайния и тролейбусен транспорт;
- старт на изграждането на нови трамвайни трасета;
- довършване на стартиралите разширения на метрото;
- обединяване на транспортните оператори.

Пешеходна достъпност:

- осигуряване на гъста мрежа от удобни и безопасни пешеходни връзки с качествена настилка – пешеходни пътеки, велоалеи, широки тротоари, повдигнати кръстовища, сигнализация;
- подобряване достъпността до спирките на градски транспорт с обновяване на пешеходния достъп;
- изграждане и реконструкция на ключови квартални артерии с най-много пешеходци.

Велосипедно движение:

- създаване и прилагане на стандарт за велосипедната инфраструктура;
- привеждане към нормата на съществуващите велосипедни трасета;

- изграждане на липсващи връзки от веломрежата в центъра на града;
- проектиране и изграждане на нова велосипедна инфраструктура с основен фокус върху връзките между центъра и кварталите;
- изграждане на велоалеи по второстепенни улици, за да се намали рискът от претоварване на основните пътни артерии.

Паркиране:

- ограничаване на паркирането в зелените пространства на междублоковите пространства;
- изграждане на подземни и етажни квартални паркинги, които да намалят наземното паркиране по улиците на града;
- изграждане на буферни паркинги на най-подходящите места за създаване на интермодални терминали след цялостен анализ;
- премахване на калните точки, оформили се вследствие на неправомерно паркиране и замяната им с зелени поддържани пространства.

УП припокрива всички цели от предизборната програма. Основната разлика между двете е, че в УП целите, мерките и дейностите са развити по-детайлно, като се посочват срокове за изпълнение и очаквани резултати.

Очакваните резултати (част от които са и цели) в УП са следните:

Градски транспорт:

- достъпът до Витоша е бърз и улеснен;
- одобрен подробен устройствен план за обособяване на нов интермодален хъб, свързващ градския транспорт и Симеоновския лифт;
- 20% повече пътници в градския транспорт;
- средната скорост е увеличена с 30%;
- намален автомобилен трафик вследствие на завършване на метрото;
- транспортните оператори са предпочитан работодател;
- подобрен достъп до северните райони.

Пешеходна достъпност:

- осигурена безопасна, удобна и отделена от автомобилния трафик връзка за пешеходци между отделните квартали на града;
- 5 нови пешеходни улици;
- подобрени улична инфраструктура и комфорт на придвижването;

- осигурена достъпна пешеходна свързаност;
- стимулиране на пешеходното движение.

Велосипедно движение:

- осигурена безопасна, удобна и отделена от автомобилния трафик връзка за велосипедисти между отделните квартали на града;
- 7% дял на пътуванията с велосипед в модалния сплит на София;
- реализиран стандарт при изграждането на велоинфраструктура;
- изградени 60 км нови велоалеи в свързана мрежа;
- подобрени улична инфраструктура и комфорт на придвижването.

Паркиране:

- одобрени и влезли в сила ПУП за буферни паркинги;
- изградени нови подземни и многоетажни паркинги;
- широка мрежа от паркинги, покриваща центъра и кварталите;
- намалено нерегламентирано паркиране.

Голяма част от заложените цели, както и мерките и дейностите към тях, са със срок на изпълнение целия мандат на кмета. Тези със срок до 2024 г. са:

- създаване на работещ експертен съвет, отговарящ за велосипедната политика;
- създаване на велосипеден план с програма за изграждане на веломережа;
- създаване и прилагане на стандарт за велосипедна инфраструктура.

Оценка на прогреса по ключовите цели и мерки

В отчета на кмета за изминалата година забелязваме честата употреба на глаголи в сегашно продължително време – „изграждаме“, „проучваме“, „стартираме“, – които се включват под „шапката“ на участието „постигнатото“. Употребата на участието в този контекст е неуместна – по-скоро трябва да се говори за „прогрес“ или „напредък“.

Отчита се напредъкът в строителството и разширението на метрото, което е започнало още в предходния мандат – линии М3 до метростанция „Владимир Вазов“ и новата метролиния М6 до метростанция „Тракия“. Споменава се без допълнителни детайли „проучване и проектиране на още метростанции, основно по втора линия, които ще се изградят в бъдеще“.

Би било добре да се сподели, че към този момент има две открити процедури по обществени поръчки. Едната е за проектиране и строителство на отклонение от първа метролиния от метростанция „Люлин“ до „Околовръстен път“. Втората е за изготвяне на идеен проект за продължение на втора метролиния от метростанция „Витоша“ до квартал „Студентски град“. Метромот е „гръбнакът“ на градския транспорт в София и е необходимо гражданите да бъдат надлежно информирани за стъпките по изграждането му.

Изготвена е инвестиционна програма за модернизация на наземния градски транспорт на стойност 1 млрд. лв., като в тази връзка са обявени няколко поръчки:

- Ремонт и модернизация на 40 трамвайни моториси Tatra T6A2 и Tatra T6B5 на стойност 56 млн. лв.

Предприемането на такава стъпка е логично с оглед на това, че моторисите Tatra са се доказали като особено надеждни по време на дългогодишната им експлоатация в София. Известен риск крие планираното добавяне на нископодова част, което не е правено досега в моториси тип T6 никъде в Европа и остава неясно дали изобщо е технически възможно в рамките на предвидения бюджет и без да се налага изграждане на изцяло нов кош на трамвая.

- Доставка на 18 нови трамвая за междурелсие 1435 mm на стойност 98,1 млн. лв.

Тази поръчка може да се отчете като историческа, тъй като за последно нови трамваи за нормално междурелсие (линии 20, 22 и 23) са доставени през далечната 1989 г. Техническите спецификации обаче пораждават съмнение, че се фаворизира определен производител, който печели всички поръчки за доставка на нови трамваи в София от 2013 г. насам. Процедурата беше обжалвана пред Комисията за защита на конкуренцията (КЗК) от потенциален участник, като решението на комисията, окончателно потвърдено и от Върховния административен съд (ВАС), е за прекратяване на поръчката. Така процедурата ще трябва да се обяви отново, което ще забави доставката на трамваите.

- Доставка на 35 нови тролейбуса с дължина 12 м и тягова батерия за автономен ход от минимум 15 км на стойност 45,5 млн. лв.

Тази стъпка показва, че в общината се заражда разбиране за големия потенциал на съвременните тролейбуси с технология за зареждане в движение, за който вече [говорихме подробно в наша статия](#). За съжаление, също както при покупката на електробуси по време на предишното управление, отново липсва предварителен план по кои линии ще се движат новите тролейбуси. Това прави невъзможно залагането на конкретни изисквания към тяговата батерия в обществената поръчка, което би гарантирало успешната експлоатация на тролейбусите. Също така, при вече обявена поръчка се скъсява зна-

чително времето за планиране, проектиране и изграждане на нови трасета с контактна мрежа, които биха били необходими, за да може новите тролейбуси да заменят автобусите по съществуващи линии.

Изброените инвестиции ще се изпълнят при осигурено финансиране, което към момента обаче липсва.

Положително развитие е изготвянето в момента на задание за проектиране на скоростен трамвай по трети градски ринг – между бул. „България“ и кв. „Дървеница“. То включва система за автоматизация и осигуряване на приоритет на трамваите, споделено трасе за автобуси и трамваи (с което третата лента на платното се освобождава за автомобилно движение), първото споделено трасе за трамваи и тролейбуси, 65-метрови спирки с големи спиркови навеси и интермодален терминал на метростанция „Г. М. Димитров“. Има готово задание за препроектиране на бул. „Климент Охридски“, с което се предвижда трамвайното трасе да стане споделено с автобусите, лентите за автомобили да останат 4 и да бъде обособена велоалея.

Бюджетът за градски транспорт бележи ръст за 2024, достигайки 500 млн. лв. На този етап обаче липсва предложение за конкретно решение за ефективно разходване на средствата от транспортните оператори, заради които допълнително бяха отпуснати 21 млн. лв., натрупани заради задължения от предходни години. Няма данни за промяна в управлението на тези дружества дори и след смяната на ръководствата им по-рано тази година. Пример за неефективно разходване на средства е разходът за персонал, който варира между 52% и 60%, което надвишава с между 15 и 20 % подобни разходи в реформирани и единни общински транспортни оператори в градове европейски столици.

Реализирането на идеята за обединяване на общинските транспортни оператори в единен такъв присъства в предизборната програма, но липсва в управленската. А фактът, че ръководствата бяха сменени от мнозинство на опозицията и липсата на управляващо мнозинство автоматично отхвърлят възможността за каквито и да било промени в тази насока. На този етап моделът на управление на градския транспорт ще продължава да бъде същият.

Условията за работа на служителите в градския транспорт се подобряват от гледна точка на месечните им възнаграждения, които бележат ръст от 15%. В допълнение, след натиск от опозицията и синдикатите беше приета и бонусна система. В бюджета на общината липсват обаче средства за обновяване и ремонт на депа, гаражи, както и на прилежащи към тях сгради. Отделени са 500 хил. лв. за изграждане на санитарни възли за нуждите на служителите в градския транспорт, но липсва отчет как са разходвани.

Във връзка с оптимизацията на маршрутите и разписанията на линиите от градския транспорт, целяща създаване на по-удобни връзки между кварталите и увеличаване средната скорост на дви-

жение на превозните средства, промените са свързани с разкриването на нови линии:

- трамвайна линия 15, свързваща метростанция „Витоша“, „Лозенец“, ул. „Граф Игнатиев“ и бул. „Цар Борис III“;
- трамвайна линия 21, която дублира изцяло трамвайна линия 20 в участъка между метростанция „Опълченска“ и кв. „Гео Милев“. Според управляващите целта на линията е да увеличи честотата на обслужване за сметка на по-голям интервал на движение на трамвайна линия 20 в участъка от депо „Искър“ до „Гео Милев“, който е с по-малка натовареност. По този начин се спестява и пробег.
- автобусна линия 61, която създава директна връзка между НДК и Витоша (Златните мостове). За сметка на това честотата на движението на автобусна линия 63 беше редуцирана и курсовете, обслужващи Витоша (Златните мостове), бяха разреждени.
- автобусна линия 220, която ще бъде разкрита след откриването на бул. „Тодор Каблешков“ в участъка от ул. „Луи Айер“ и ул. „Емилиян Станев“. Тя ще свързва кварталите „Овча купел“, „Бъкстон“, „Манастирски ливади“, „Кръстова вада“, „Хладилника“, „Витоша“, „Студентски град“, „Дианабад“, „Изток“, „Музагеница“, „Слатина“, „Гео Милев“, „Редута“, „Сухата река“ и „Левски“ и ще изпълнява функциите на рингова линия до откриването на рингов трамвай.

При липсата на транспортен модел е невъзможно да се направи оценка дали точно в едно или в друго трябва да се изразява оптимизацията на маршрутите и разписанията на линиите от градския транспорт.

Заслуга на новото управление е временната промяна на маршрутите на част от линиите на градския транспорт с цел по-добро обслужване при провеждането на големи събития на стадион „Васил Левски“ или „Арена София“. Метрото се движи с удължено работно време, а интервалите на движение на останалите линии от и до местата на събитията се съкращават преди и след провеждането им.

Прие се решение за преместване на автобусната спирка на Централна гара от сегашното ѝ място на бул. „Мария Луиза“ непосредствено под козирката на гарата. Това ще улесни достъпа до гарата и ще подобри мултимодалните връзки между градския и железопътния транспорт. Решението включва и сваляне на съществуващата велоалея от тротоара на пътното платно и изграждане на пешеходни пътеки при кръстовището на бул. „Мария Луиза“ с бул. „Христо Ботев“ и пред Централната автогара, което ще улесни пешеходния достъп.

Наблюдава се увеличаване на интервала на движение по част от основните линии поради редуциран брой коли вследствие на недос-

тига на шофьори. За голяма част от градския транспорт продължава действието на сезонните разписания – „зимно“ и „лятно“, – като част от линиите се движат с „лятно“ разписание в „зимен“ период. През лятото, поради по-големия брой шофьори в отпуск, има и открити коли по някои линии, което, от своя страна, допълнително увеличава големите интервали на движение. Въпреки това, общината отчита над 90 хил. нови пътувания всеки ден за последната година.

Дигитализацията в градския транспорт остава трудоемка задача и през 2024 г., въпреки внедряването на нова билетна система за близо 100 млн. лв. от предишните управляващи в началото на 2023 г. и улесненото заплащане с банкова карта във всяко превозно средство. От друга страна, за всяко плащане с карта ЦГМ дава 5.85% на фирмата, изработила системата за таксуване, което се равнява на малко повече от 1 млн. лв. на година. Към този момент липсва каквато и да е интеграция с други транспортни оператори и доставчици на транспортни услуги за планиране и плащане за всички видове транспорт от точка А до точка Б. Няма и единно приложение, където всичко това да се случва с един клик. За планиране на пътуване се използват алтернативни платформи – Moovit и Google Maps. Те са и единствените, които разполагат с актуалната информация за градския транспорт чрез протокола GTFS, но за съжаление тези данни не са „отворени“ за всички, които биха желали да ги използват.

Създаването на транспортен модел, с който да се оптимизира транспортната схема, е на етап приемане на становища и работна група за обсъждане на Наредба за проучване, анализ и симулация на транспортното обслужване в СО.

За подобряване инфраструктурата на спирките на градския транспорт бюджетът е минимален, като са заделени едва 70 хил. лв. за няколко спирконавеса.

Нова бус лента се появи по бул. „Патриарх Евтимий“ след реорганизацията му, но съдът я определи като незаконосъобразна поради липса на действащ Генерален план за организация на движението (ГПОД). Предишният е изтекъл през 2017 г. Без приет ГПОД всякаква бъдеща реорганизация на движението може да бъде атакувана в съда и на същото основание да бъде категоризирана като нерегламентирана и/или незаконосъобразна. Нови бус ленти има и по булевардите „Филип Кутев“ и „Тодор Каблешков“.

Подобряването на пешеходната достъпност е един от фокусите на управляващите за 2024 г., като в бюджета са заделени 50 млн. лв. и за 10 месеца се отчитат обновени над 120 хил. кв. м. тротоари. Тази активност е продължение на програмата за ремонт на тротоари, стартирана от предишното общинско ръководство и обезпечена със заем. Площадите пред храм-паметник „Свети Александър Невски“ и църквата „Света Неделя“ също вече са изцяло пешеходни.

Създадена е постоянна работна група от експерти, инженери и представители на НПО, която оценява проектите и разглежда и одобрява бъдещите велотрасета. Липсват велосипеден план с програма за изграждането на веломержа, както и стандарт за велосипедна инфраструктура, който да бъде прилаган. Тези две цели са със срок на изпълнение 2024 г., но не се отчита прогрес по тях. Изградени са нови велоалеи по булевардите „Генерал Скобелев“, „Патриарх Евтимий“, „Филип Кутев“ и „Тодор Каблешков“. В бъдеще процесът по развитие и разширение на веломержата ще е затруднен поради липсата на ГПОД, въпреки заделените близо 3,3 млн. лв. в бюджета за 2024 г. Новите велоалеи по бул. „Патриарх Евтимий“ са нерегламентирани според решение на съда.

Във връзка с дълггодишния проблем с паркирането, в бюджета са предвидени 824 хил. лв. за изграждане, ремонт, реконструкция и облагородяване на квартални паркинги. Отпуснати са 4 млн. лв. за буферен паркинг във връзка с изграждането на метрото при бул. „Владимир Вазов“ и 2,5 млн. лв. при метростанция „Сливница“. Действащият документ, регулиращ паркирането, но и не само него, е Планът за устойчива градска мобилност (ПУГМ). Той е приет през 2019 г., но в голямата си част все още остава неизпълнен. Срокът за прилагане на повечето мерки, посочени в него, или е отминал, или предстои през 2025 г. Необходима е актуализация на документа, но най-вече – неговата реализация.

Определяме първата година от управлението на новата власт като година на несигурност поради няколко основни причини:

- политическа криза на национално ниво, която пряко се отразява на развитието на София;
- липса на управляващо мнозинство в ОС;
- постоянни политически нападки, основно между първите две формации, но не липсват такива и от другите в ОС;
- решенията по ключови проекти в ОС се вземат трудно или въобще не се вземат.

За съжаление, това се очертава да е тенденцията и през оставащите 3 години от мандата.

След анализ на предизборната програма, УП и отчета за първата година на мандат 2023–2027 г., вземайки предвид и гореизложените проблеми вследствие на политическата действителност, ето нашите констатации за транспорта на София през 2024 г.:

- (положителен) ефект основно за работещите в транспортните дружества, що се отнася до увеличението на заплатите им с 15% и въвеждането на бонусна система в размер до 300 лв. към основното заплащане;
- без съществен (положителен) ефект за ползващите градски транспорт – промените са козметични и се състоят основно

в откриването на няколко нови линии, оптимизирането на разписанията на няколко линии и по-добро обслужване при големи събития (основно концерти);

- (положителен) ефект за пешеходците в определени части на столицата вследствие на обновени над 120 хил. кв. м тротоари;
- без ефект за велосипедистите – само една реорганизирана велоалея в центъра (бул. „Патриарх Евтимий“ – бул. „Генерал Скобелев“);
- без ефект за ползващите автомобил – паркирането и задръстванията продължават да са един от основните проблеми в града; липсва отчетност за отделените средства в бюджета за изграждането на нови и ремонт на съществуващи (буферни) паркинги.

Предложения за действия

За успешно развитие на транспорта през следващите години сме предложили следните мерки в 9 направления:

Обществен транспорт:

Развитие на регионалната транспортна схема:

- Интегриране на мрежата на градския обществен транспорт (МГОТ) и регионалния ж.п. транспорт в обща регионална транспортна схема и обща билетна система.
- Удължаване на крайградски автобусни линии до населени места като Елин Пелин, Костинброд и Кладница.

Подобряване и развитие на инфраструктурата на МГОТ:

- Подобряване качеството и пешеходната достъпност до спирките на обществения транспорт.
- Изграждане на обособени трасета и приоритет на кръстовищата на МГОТ с цел постигане на по-висока средна скорост.
- Модернизация на инфраструктурата на трамвайния и тролейбусния транспорт, както и ремонт, реконструкция и изграждане на нови трасета.
- Ремонт и осъвременяване на депата и гаражите.

Оптимизиране на транспортната схема (маршрути):

- Реорганизация на линиите на МГОТ, както и разкриване на нови чрез изготвянето на транспортен модел.

Подобрена билетна политика:

- Възможност за семеен пакет абонамент.

- Въвеждане на билети и карти за зони в агломерацията на София чрез удължаване обслужването на МГОТ извън границите на СО.
- Интеграция на ж.п. транспорта в обща регионална транспортна схема.
- Достъп до общинските паркинги чрез картата за градския транспорт – при дългосрочен абонамент (годишна карта).

Комфортни и достъпни за всички граждани превозни средства:

- Закупуване на нов подвижен състав за нуждите на МГОТ.
- Подобряване на сигурността на пътниците и превозните средства от вандалски прояви.

Решаване на проблема с недостига на кадри в градския транспорт:

- Прогресивно повишаване на заплащането и повече социални придобивки.
- Осигуряване на по-добри битови условия на работното място.
- Намаляване на извънредния труд чрез гарантирани почивки на крайните спирки и предвидимост в работните графици.
- Създаване на учебен център за безплатна подготовка на кадри за градския транспорт.
- Инициране на промени в ЗДВП за улесняване възможността за придобиване на свидетелство за управление на МПС за целите на превоза на пътници в урбанизирани територии по линии на обществения градски транспорт.

Популяризиране на обществен транспорт:

- Създаване на музей на градския транспорт.
- Приемане на програма за реставрация на исторически превозни средства.
- Популяризиране на обществения транспорт чрез известни лица, реклами в медиите и социалните мрежи.

Паркиране:

Намаляване (оптимизиране) на уличните наземни публични площи, заети с паркиране:

- Създаване на поетапна политика на намаляване на уличните паркоместа и премахване на паркоместа извън регулациите.
- Прогресивно таксуване за служебния абонамент с цел дестимулирането му.
- Създаване на правила за ограничаване на броя служебни абонаменти за определена отсечка или зона.

- Картиране на всички паркоместа в града – частни и обществени.
- Оползотворяване на наличните паркоместа и използването им в пространствен и времеви аспект (24/7).
- Изграждане на буферни паркинги около входно-изходните транспортни артерии, както и на етажни/монтажни паркинги в жилищните квартали.
- Преразглеждане на договорите за частните паркинги на общински терени.

Поетапно въвеждане на контролирано или платено паркиране на територията на цяла София и създаване на единна система за паркиране в града:

- Въвеждането на динамична цена за паркиране на база съответната зона и търсенето на паркоместа.
- Обособяването на червена (по-скъпа) зона за паркиране в центъра на града.
- Гъвкаво време за работа на зоните, като тези с по-голямо търсене да работят до по-късно.
- Увеличаване на позволеното време за паркиране срещу увеличена цена.
- Изцяло електронно таксуване за паркиране.
- Разширяване на зоните за паркиране – приоритетно натоварените квартали по периферията на зелена зона, като се започне с кварталите „Гео Милев“, „Изток“, „Изгрев“, „Дианабад“, „Студентски град“, „Стрелбище“, „Белите брези“, „Хиподрума“, „Лагера“, „Младост“, „Илинден“ и др.
- Поетапно контролирано паркиране в останалите квартали в компакния град, но паралелна мярка с обозначаване на паркоместата и строителство на етажни паркинги.
- Контрол над паркирането извън паркоместата на ЦГМ.

Бързо премахване на излезли от употреба моторни превозни средства (ИУМПС) и създаване на система за изнасянето чрез буферни паркинги на рядко използваните превозни средства:

- Въвеждане на задължителни срокове за извършване на проверка и стикиране по сигнали на граждани.
- Улеснен достъп на служители на СО до данни за собствеността на МПС.
- Опростяване на уведомителния режим за собствениците на стикирани излезли от употреба ИУМПС.

Безопасност:

Планиране и проектиране на транспортната инфраструктура за безопасност на уязвимите участници в движението.

- Дизайн на кварталните улици за успокоено движение, както и въвеждане на Зона 30 км/ч в повече квартали.
- Създаване на пешеходни и велосипедни маршрути, които избягват големи пътни артерии и преминават през междублокови пространства, паркове и др.
- Създаване на физически разделители на транспортните, пешеходните и велосипедни потоци, а където е възможно, разделителите следва да бъдат растителни изолационни ивици.
- Създаване на организационни разделители на участниците в движението чрез времеви показатели по светофарните уредби и даване на приоритизация на пешеходци и велосипедисти, където е възможно.
- Изграждане на острови за изчакване на пешеходни пресичания на улици с повече от две ленти за движение.
- Приоритет на велосипедистите пред останалите видове ППС с изключение на обществения и железопътния транспорт.

Изграждане и коригиране на пътните участъци съобразно ограниченията за скорост:

- Създаване на методология и стандарти за обезопасяване на места с концентрация на ПТП. Извеждане на приоритети за определени участници в движението през меки мерки на места.
- Изграждане на безопасни инфраструктурни съоръжения, предполагащи ограниченията на скоростта за конкретен пътен участък.
- Корекции на геометрията на кръстовищата.

Създаване на постоянно действащо звено по пътна безопасност (ПБ) и безопасност в транспорта (ТБ):

- Повлияване на организацията и управлението на транспортните субекти с цел осигуряване, обезпечаване и подобряване на ПБ и ТБ.
- Развитие на гражданско самосъзнание, действащо като граждански коректив спрямо нарушителите на пътя.

Улична мрежа:

Изграждане на ключови липсващи отсечки и съоръжения от първостепенната улична мрежа като бул. „Копенхаген“, Източна и Западна тангента – част от вътрешния ринг.

Доизграждане и подобряване на второстепенната улична мрежа (кварталните улици):

- Планиране, изграждане, развитие и дизайн на квартални улици с цел успокоено движение.

- Паралелно въвеждане на Зона 30 км/ч.
- Създаване на единни местни правила за изграждане, поддръжка и експлоатация на успокоените зони и Зони 30, в синхрон с действащата Наредба РД-02-20-2.

Приоритизация на поддръжката на транспортната инфраструктура:

- Засилен строителен контрол.
- Периодичен мониторинг на състоянието на инфраструктурата.
- Доразвиване на „Софекострой“ ЕАД в работеща общинска компания за строителство, ремонт и възстановяване на инфраструктура.

Постигане на непрекъснатост на потоците на движение:

- Изграждане и преустройство на безопасени свързани пътни артерии за транзитен трафик с повишена скорост (евентуално с ограничена минимална).
- Повсеместно постепенно въвеждане на „зелена вълна“ на светофарите, а след стартиране на интелигентна система за управление на пътния трафик – пренасочване на „зелената вълна“ в различни направления, съобразно натовареността.
- Въвеждане на повече кръгови движения (непрекъснато движение) за сметка на светофарите, накъсващи трафика и образуващи тапи.

Велосипедно движение:

Създаване на комфортна и безопасна велосипедна мрежа:

- Създаване и прилагане на стандарт за велосипедната инфраструктура в СО, както и обучения и наръчник за проектантите.
- Привеждане на съществуващата велосипедна инфраструктура към нормата, както и изграждане на липсващи връзки.
- Изграждане на удобни и безопасни велосипедни пресичания на големи бариери като големи булеварди и жп прелези, както и създаване на условия за безопасно преминаване през кръстовища и конфликтни точки.
- Създаване на удобни велосипедни паркинги.

Създаване на велосипедна култура, включвайки и другите средства за микромобилност.

Пешеходно движение:

Създаване на свързана пешеходна мрежа:

- Пешеходно свързване на фрагментирани територии.

- Изграждане на достатъчно на брой, удобни и безопасни пешеходни връзки между квартали и обектите на интерес.
- Създаване на повече безопасни пресичания на терен за сметка на подлези и надлези и обратно – при невъзможност за пресичане на терен.

Създаване на комфортна и безопасна пешеходна инфраструктура:

- Изграждане на безопасни кръстовища чрез повдигнати такива, тротоарни уширения на ъглите, непрекъснати тротоари и премахване на бутоните за поискване на зелен сигнал от пешеходците.
- Изграждане и ремонт на тротоари – осигуряване на качествена пешеходна настилка, включително използване на пропускливи материали за незапечатване на почвите.
- Дизайн на средата, съобразен с нуждите на хора в неравносечно положение, деца и възрастни, както и осигуряване на рампи към подлезите и надлезите за по-лесен достъп.
- Осигуряване на комфортни и безопасни връзки между големите генератори на пешеходно движение (спирки на обществен транспорт, паркове, зони на интерес и други).
- Изграждане на безопасни маршрути от и до детските заведения в кварталите.

Подобряване на пешеходната свързаност между обектите на зелената система:

- Разширяване на пешеходните зони около парковете.
- Създаване на допълнителни входи към парковете.
- Разработване на “зелени” маршрути за свързване на парковете.

Управление:

Поемане на инициативата в ОС за реформиране на ЦГМ ЕАД:

- Създаване на план-стратегия за извършване на реформата.
- Изработване на нова организационна структура на ЦГМ ЕАД, която включва прехвърляне на общинските дирекции „Транспорт“ и „Управление и анализ на трафика“, както и създаване на надзорен съвет, който пряко да следи изпълнението на общинската политика в областта на градската мобилност и да контролира изпълнителния съвет.
- Изработване на доклад с проект на решение за гласуването на нов устав, който да бъде внесен в СОС от екипа на кмета, избор на нови ръководни лица, както и гласуване на самия доклад.
- Прилагане на новата организационна структура в дружеството.
- Прехвърляне на служители, дигитализация.

Приемане на нов Генерален план за организация на движението (ГПОД).

Създаване на единен транспортен оператор:

- Изготвяне на доклад и вземане на решение от СОС за сливане на трите транспортни оператора в един – „Столичен транспортен оператор“ ЕАД (СТО ЕАД) и възлагане на кмета (екипа на кмета) да извърши всички действия.
- Създаване на план-стратегия за сливане (преобразуване) в едно новоучредено дружество „Столичен транспортен оператор“ ЕАД (СТО ЕАД) на трите транспортни оператора – „Столичен електротранспорт“ ЕАД, „Столичен автотранспорт“ ЕАД и „Метрополитен“ ЕАД.
- Изработване на нова организационна структура на СТО ЕАД, която включва сливане на трите общински дружества – „Столичен електротранспорт“ ЕАД, „Столичен автотранспорт“ ЕАД и „Метрополитен“ ЕАД.
- Изработване на доклад, проект на решение, нов устав, който да бъде внесен в СОС от екипа на кмета за гласуване, избор на нови ръководни лица, както и гласуване на самия доклад.
- Прилагане на новата организационна структура в дружеството.
- Прехвърляне на служители, дигитализация на процеси, ERP система и др.

Приключване на взаимоотношенията с „МТК Гроуп“ ЕАД по отношение на концесията на автобусните линии в Северна София.

- Извършване на пълна проверка на всички налични в СО документи, кореспонденция и др. по отношение на концесията от нарочен екип от финансисти и юристи.
- Правен анализ на всички документи и изготвяне на стратегия за спечелване на заведените множество дела от „МТК Гроуп“ към СО и евентуално – завеждане на насрещни дела.
- Събиране на информация за действия на общински съветници, длъжностни лица и други за оцеляване бюджета на СО чрез приемането на концесията и завеждане на сигнал в Прокуратурата и АДФИ.
- Изпращане на сигнал до Европейската Комисия за непозволена държавна помощ.
- Изготвяне на тържна документация и провеждане на открита процедура за доставка на минимум 70 бр. нови автобуси за поемане на линиите на „МТК Гроуп“ след края на концесията през 07-08/2025 г. и доставката им.

Анализ и моделиране на транспортните потоци:

Дигитализация и автоматизация на организацията на движение:

- Създаване на карта на обхватите и всички подробни екзекутивни чертежи с техните елементи – хоризонтална, вертикална маркировка и светофарни уредби.
- Обвързване на действащата Организация на движението с ГИС, системата за масовия градски транспорт и центъра за управление за движението.
- Зониране на Организацията на движението, съобразявайки се големите транспортни делители – ж.п. линии, зелени зони, значими носители на транспорт и т.н.
- Включване на елемента на Организация на движението в единния информационен сървър на СО.
- Стимулиране на създаването на приложения за ползване на крайната информация за организацията на движението от участниците в него и интеграция със съществуващи такива.
- Разширяване на нивото на автоматизация на системата за управление на трафика.
- Създаване на единен център за управление, експлоатация и поддръжка организация на движението.

Създаване на система за анализ в реално време на пропускателната способност на първостепенната улична мрежа и нейното управление в реален режим:

- Подобряване на организацията на движението и подпомагане маршрутизирането на транспортните потоци чрез интелигентни транспортни системи.
- Създаване на система за мониторинг и автоматизиран анализ на потока от автомобили, товарни превозвачи, обществен транспорт, велосипеди, пешеходци.
- Създаване на система за препоръчително пренасочване на потоци при трафик и/или принудително пренасочване при ремонтни дейности или извънредни ситуации.
- Допълване и разширение на системата за даване на приоритет на светлинно регулираните кръстовища от автомобили със специален режим на движение и коли на МГТ.

Създаване на транспортен модел:

- Модернизиране на системата от сензори за регистриране на моторните превозни средства и изискване на данни/достъп от сензори/камери на други външни звена/фирми.
- Изработване на подход и система за планиране и моделиране на развитието на уличната мрежа, съпътстващите я съоръжения и формите на мобилност в рамките на СО.
- Създаване на информационно звено, отговорно за данните за транспортните мрежи и мобилността.
- Създаване на рамка от инструменти за моделиране на мобил-

ността с отворен код (базов транспортен модел).

- Повишаване на капацитета на общината за обработка на събраните данни по различни теми в направление „Транспорт“.

Мобилността като услуга:

Подобряване на информираността и интерактивността:

- Създаване на интегрирана платформа и мобилно приложение за всички общински услуги за мобилност.
- Интегриране на частни услуги за мобилност към платформата.

Развитие на услуги за споделени велосипеди и тротинетки:

- Привличане на нови оператори на микромобилност.
- Създаване на модел за управление на услугите.

Развитие на услуги за споделени МПС:

- Привличане на повече оператори, предлагащи услуги за споделени електрически МПС и интегриране в системата на обществения транспорт.
- Обособяване на улични и извънулични общински паркоместа, резервирани за споделени автомобили със зарядни станции.
- Включване на таксите в общинската платформа за мобилност.
- Създаване на условия за автомобилни кооперативи.
- Привличане на повече оператори с формат на такси като Uber, Cabify, Bolt, FREE NOW, Lyft, Vibe Rides и други.

Като топ 3 задачи, които смятаме, че ще допринесат за най-голям положителен ефект за жителите и гостите на столицата, са уреждането на паркирането, оптимизирането на градския транспорт с цел увеличаване на неговата използваемост, както и развитието на велосипедната мрежа.

Уредено паркиране

Увеличеното ползване на автомобили има своето отражение върху градската среда не само чрез задръстванията, но и чрез нуждата от повече места за паркиране. Автомобилите често нарушават правилата за движение и са основната причина за инциденти, включително смъртоносни. Те често се паркират на забранени за това места: зелени площи, тротоари, криви на завоите. Необходимо е обособяването на регламентирани паркоместа на територията на целия град, включително и в кварталите. Намаляване на уличните паркоместа би освободило градското пространство за площи, градинки, места за събиране и разходки, за което е нужно изграждането на етажни квартални и буферни паркинги, в които да се на-

сочат автомобилите. Премахването на паркоместата извън регулациите, като тези върху тротоар или в лява лента на улица от първостепенната мрежа, би било важен показател, че правилата се спазват. В допълнение, постоянният контрол би подпомогнал за развитието на култура, в която не се стимулира безнаказаността.

Увеличена ползваемост на обществения транспорт

Голяма част от кварталите нямат връзка помежду си. Интервалите на преминаване между превозните средства също са големи, което води до чакане по спирките и допринася за бавното цялостно пътуване с обществен транспорт и избягването му от много граждани. Ключово е маршрутите на обществения транспорт да бъдат оптимизирани чрез създаването на нова транспортна схема. Затова е необходимо да се разработи базов транспортен модел, който да бъде репрезентация на реалната транспортна обстановка на общината в цифрова среда. На основата на данните от превозните средства и транспортния модел, заедно с тенденциите на градското развитие, да се развие новата маршрутна схема, която отговаря на съвременните нужди от транспорт на гражданите.

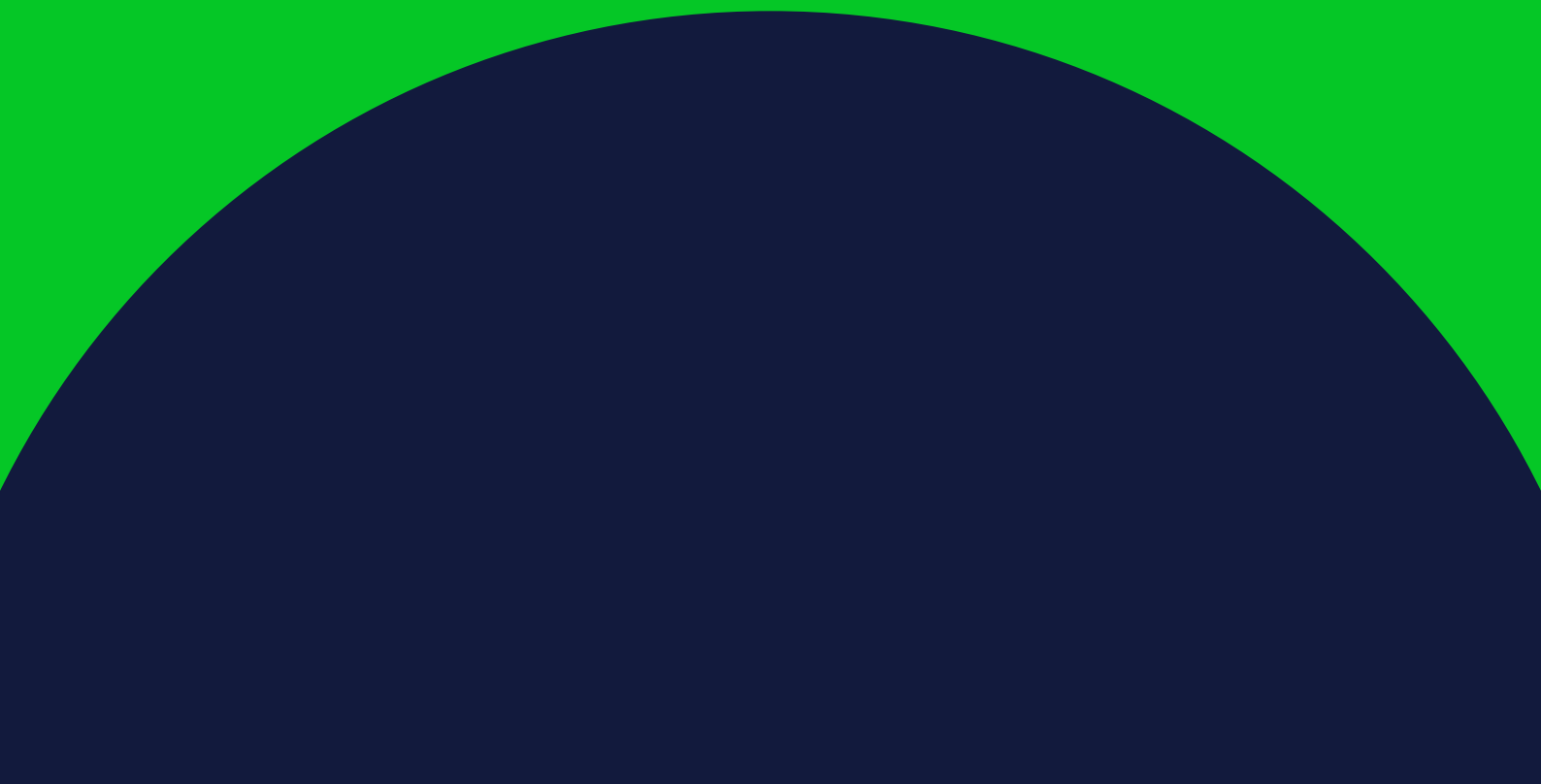
Инфраструктурните мерки също са ключови за увеличаването на ползваемостта на обществения транспорт. Необходимо е изграждане на нови трасета и на липсващи участъци от ринговите булеварди, както и свързване на жилищните квартали по-директно със зоните с концентрация на работни места, развлечения, отгиди и култура.

Развитие на велосипедната мрежа

Велосипедната инфраструктура е фрагментирана на отделни отсечки, които нямат връзка помежду си. Често дори и една алея не е свързана през кръстовищата, които са конфликтните точки с най-голям риск не само за велосипедистите. Необходимо е значително разширение на велосипедната инфраструктура за осигуряване на непрекъснато, комфортно и безопасно движение през целия град. Това включва разработването на стандарт за изграждане на велосипедна инфраструктура, както и план за свързване на съществуващите велоалеи и привеждането им към стандарта. Създаването на условия за безопасно преминаване през кръстовищата, нови велосипедни връзки квартал-квартал, квартал-център и през градски делители като големи булеварди и ЖП линии са ключови мерки. Създаването на успокоени зони, в които приоритет да бъдат велосипедното и пешеходното придвижване, също биха допринесли за развитието на активната мобилност.

16. Туризм

Загадена посока

Управленската програма на Столична община (СО) за периода 2023–2027 г. включва следните приоритети по сектори:

Минерална вода и градски спа центрове

- **Управление на минерални води:** Изготвяне на актуализирана програма за развитие на минералните извори в Столична община и пътна карта за утвърждаването на София като спа и балнео туристически център.
- **Възстановяване на исторически обекти:** Реновация на стари бани (Централна, Банкя, Овча Купел и др.) и тяхната адаптация за съвременна употреба.
- **Градска инфраструктура:** Обновяване на градски чешми, фонтани и поддръжка на съществуващи сондажни съоръжения.

София като туристическа дестинация

- **Разширяване на туристическото предлагане:** Разработване на целогодишни туристически продукти, комбинирани програми за дългосрочен престой, културно-познавателни маршрути и събития с висока популярност.
- **Подобряване на инфраструктурата:** Модернизация на туристически информационни центрове, създаване на нови такива, дигитални хъбове и адаптиране на маршрути за хора в неравностойно положение.
- **Маркетинг и бранд:** Усъвършенстване на маркетинговите стратегии за популяризиране на София като водеща туристическа дестинация.

Витоша – целогодишен парк за всички

- **Достъпност:** Подобряване на транспорта до планината чрез нови автобусни линии и буферни паркинги.

- **Инфраструктура:** Рехабилитация на туристическите маршрути и екопътеки.
- **Устойчивост:** Контрол на достъпа до защитени територии в сътрудничество с управата на парка.
- Тези инициативи целят да утвърдят София като устойчив туристически център, който предлага качествена градска среда и разнообразие от възможности за отдих, култура и развлечения.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

В началото на мандата за ключови проекти/инициативи са посочени:

Нова стратегия за развитието на туризма в София, включваща маркетингови комуникации (брандинг) и популяризиране на града като туристическа дестинация

Създаването – или по-скоро обновяването – на стратегията за периода 2017–2030 г. е важно, защото осъвременява основата за ясна визия и дългосрочно развитие на София като конкурентна туристическа дестинация на регионално и международно ниво. Разработването на стратегия ще позволи ефективно позициониране на града, съобразено със съвременните тенденции и потребности на туристите. Същевременно ще създаде и предпоставки за по-добра координация между различните заинтересовани страни: частния сектор, общината и гражданите.

Чрез усъвършенстване на маркетинговите комуникации проектът ще допринесе за засилване на туристическото потребление, както и за популяризиране на уникалните аспекти на София: културното наследство, минералните извори, природата и възможностите за конгресен туризъм (MICE). Включването на дигитални инструменти като информационни хъбове и мобилни приложения ще улесни достъпа до информация и ще създаде модерно, свързано преживяване за туристите.

Разработване на пътна карта за превръщането на София в туристически център за спа и балнеотуризъм (до края на 2024 г.)

Тази инициатива е ключова за стратегическото планиране и интегрирането на хидротермалните ресурси в икономическия и туристическия потенциал на града. Пътната карта ще предостави ясно структурирана визия за привличане на инвестиции, партньорства с частния сектор и създаване на условия за привличане на туристи. Освен това, тя ще осигури необходимата координация между различните институции и ресурси за постигане на по-добра инфраструктура и устойчивост.

Подобряване на достъпа до Витоша чрез нови автобусни линии и буферен паркинг

Подобреният достъп има потенциала да трансформира Витоша в целогодишна туристическа дестинация за активен и природосъобразен туризъм. Лесният достъп до планината ще увеличи притока на туристи, като същевременно ще намали екологичния натиск върху защитените територии чрез по-добра регулация. Това е съществен елемент от визията за София като устойчива дестинация, която съчетава урбанизацията с природосъобразното развитие.

Трите проекта са пряко свързани с дефинираната посока за развитие на София като устойчива и конкурентна туристическа дестинация, която се възползва от уникалните си природни, културни и хидротермални ресурси. Те акцентират върху дългосрочните ползи за икономиката чрез привличане на инвестиции, развитие на туризма и създаване на по-добра градска среда. Освен това кореспондират с модернизирването на инфраструктурата и създаването на нови възможности за гражданите и бизнеса в рамките на устойчиви и добре обмислени проекти.

Оценка на прогреса по ключовите цели и мерки

Нова стратегия за развитието на туризма в София, включваща маркетингови комуникации и популяризиране на града като туристическа дестинация

На сайта на Общинско предприятие (ОП) „Туризъм“ актуалната стратегия за развитие на София като туристическа дестинация е тази за 2017–2030 г. Към момента в публичното пространство няма нова стратегия в тази насока. Положени са усилия за по-голямата информираност на туристите, като най-отчетливите са поставянето на ретро трамвай – туристически информационен център пред Централна минерална баня, както и информационен център на летище София.

Разработване на пътна карта за превръщането на София в туристически център за спа и балнеотуризм

През 2024 г. е създадена основата на пътна карта за превръщането на София в туристически център за спа и балнеотуризм. Предложените мерки в нея са разумни и добре обмислени, като значителна заслуга за това има заместник кметът по „Европейски политики, международна дейност и туризъм“. Сериозна е вероятността обаче осъществяването на пътната карта да бъде силно възпрепятствано от затрудненията, свързани с липсата на управляващо мнозинство, затрудняваща провеждането на политики през Столичния общински съвет (СОС).

Подобряване на достъпа до Витоша чрез нови автобусни линии и буферен паркинг

Достъпът до Витоша е подобрен с откриването на нова автобусна линия – 61, – движеща се от НДК до Златните мостове. Трябва обаче да се има предвид, че няма увеличение в общия брой коли, обслужващи линиите за Витоша. С откриването на линия 61 към нея бяха прехвърлени автобуси от линия 63 и съответно честотата на обслужване на автобус 63 драстично намаля.

За изграждането на допълнителни буферни паркинги и намирането на терен за тях няма публична информация.

Предложения за действия

София като туристическа дестинация

- Изграждане на бранд „София“:
  - Създаване на екип в рамките на ОП „Туризъм“, фокусиран върху изграждането и развиването на бранда „София“, следвайки „Комуникационната стратегия на София като туристическа дестинация“ за 2023–2027 г.
  - Популяризиране както на силно развиващия се MICE туризъм, така и на уникалните конкурентни преимущества на града, като минерални води и планини.
- Диалог с местни инициативи с цел събиране на идеи за места, местни особености и маршрути, които могат да бъдат маркирани и включени както в маршрути, така и в брандинга и живата идентичност на града.
- Подкрепа на успешното развитие на MICE туризма на територията на Столична община чрез:
  - институционална подкрепа и посредничество при обединяване на усилията на заинтересованите лица при привличане на големи събития;
  - стъпки за намиране на крайградско място за провеждане на големи събития при специални условия (без ограничения в часовете на провеждане).

Минерална вода и градски спа центрове

- Създаване на търговско дружество, което да управлява минералните води и общинския сграден фонд, свързан с тях. Неговият първоначален състав може да бъде формиран от служителите на „Софийски имоти“ ЕАД, които в момента се занимават с управлението и поддръжката на минералната баня в Банкя и аквапарк „Възраждане“.
- Формиране на работна група по създаването, а впоследствие и звено за управление на водите (минерални, реки, езера, влаж-

ни зони, подпочвени води и др.) на територията на Столична община, включително и предоставените за управление на общината ресурси. Публикуване на наличната и всяка бъдеща информация, свързана с техническите характеристики и състоянието на съоръженията.

- Разписване на ясно дефинирани приоритети при използването на минерални води, управлявани от Столична община, като по този начин се създаде и възможност за тяхното разумно, ефективно и пълноценно използване. Нашето предложение е след гарантирания безплатен публичен достъп, за потребление на минерална вода да бъдат приоритизирани:
  - сградите недвижими културни ценности, използвани за спа и балнеология;
  - спа и балнеологичните заведения, които не са недвижима културна ценност;
  - отоплението, комбинирано със спа ползване (когато това е възможно) и други обществени функции, включително производство на продукти на минералното съдържание в минералната вода;
  - бутилирането на вода, като при разхищение на топлинна енергия тя се заплаща допълнително като екосистемна услуга.

Редно е да се направят и стъпки към умно управление на количествата вода, като по този начин се осигури възможността за най-пълноценно използване на наличните дебети, минерално съдържание и заключена термална енергия.

Витоша – целогодишен парк за всички

- Създаване на план за действие за възстановяване на достъпа до планината с един от трите затворени лифта. Препоръчваме да се започне с Драгалевския лифт, за който има съдебно решение в полза на обновяването му в съществуващия габарит.
- Изчисляване на преките и косвените ползи за града, свързани с достъпността на планината и публикуване на тези данни.
- Сътрудничество и обединение на местните общности и специалисти с цел разумно и ефективно използване на Витоша, както и действия за подобряване на достъпността и възможностите, които планината предоставя.

17. Управление на администрация, предприятия, дружества

Загагена посока

В началото на мандата си новото управление на Столична община (СО) завари тежко наследство: неефективна администрация, често обвинявана в корупция и със слаби механизми за контрол. Предишното управление до момента логично е довело до проблеми от различен мащаб, като например установеното след вътрешен одит дългогодишно лошо управление на столичния завод за отпадъци и незаконосъобразността при направената проверка на извадка от обществени поръчки, възложени от предишното управление.

В добавка към това, липсата на подкрепа от Столичния общински съвет (СОС) и действията на т.нар. „икономически мнозинства“ в него допълнително затрудняват опитите за значителни реформи. С оглед на констатираните проблеми силно препоръчително би било извършването на независим, пълен външен одит на цялостната дейност на централната и районната администрации, както и на общинските предприятия и търговски дружества. Въпреки направените заявки обаче през първата година такъв не беше направен, а управлението се ограничи до серия вътрешни одити, като например на гореспоменатия завод за отпадъци и Центъра за градска мобилност (ЦГМ).

От друга страна, попълването на позиции в екипа на кмета беше неочаквано предизвикателство: някои от позициите на заместник-кметовете останаха вакантни при старта и настъпиха внезапни промени на по-късен етап. Впечатление прави и наличието на временно изпълняващи длъжността (вр.и.д.) директори в три от общо осем дирекции на Направление „Архитектура и градоустройство“, чиято дейност е от особено значение за дългосрочното градско планиране. Такава е и позицията на главния архитект, на която към месец декември 2024 г. вр.и.д. арх. Богдана Панайотова заемаше поста за 5 от предвидените в Закона за държавния служител максимален срок от 6 месеца. През това време конкурс за позицията не беше обявен. Подобна практика на управление в ключови общински звена от вр.и.д. директори не е препоръчителна, защото

създава висок риск от вземане на решения, които не са дългосрочно устойчиви.

На фона на всичко гореописано, през първата година управлението на СО изглеждаше фокусирано върху опознаване на администрацията и нейната работа, поддържане на системата на общината работеща и подготовка за по-мощни действия в бъдеще.

Водещите стратегически документи, имащи отношение към работата на администрацията, включват:

- Във „Визия за София“ – стратегията, очертаваща дългосрочната посока за развитие на СО до 2050 г. – и в „Програма за София“ – стратегическият документ, който определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано развитие на общината до 2027 г. – е предвидено създаването на Стратегия за развитие на администрацията. Тази стратегия следва да определи цялостното развитие на общинската администрация в посока към превръщането ѝ в максимално ефективна и автоматизирана, а самата община – в стратег. Макар нейното създаване да е планирано за 2022 г., а през 2024 г. да е следвало тя вече да е във фаза на първа ревизия, не виждаме предвидена работа по нея в Управленската програма (УП) на общината. В отчета на управлението за неговата първа година също не се споменава работа, свързана с тази стратегия.
- Както във „Визия за София“, така и в „Програма за София“ се предвижда създаването на звено за модерирание и координация на важни за общината проекти. Ако бъде създадено, то би се очаквало да работи за установяването на съвременни добри практики в целеполагането и управлението на проекти и процеси: първоначално в ключови за общината проекти, а на по-късен етап – в цялостната дейност на столичната общинска администрация. Препоръчително е това звено да бъде ясно обособено в отделна административна единица и работата му да бъде обезпечена с нужните ресурси (човешки, финансови и технологични).
- Към момента, според публично наличната информация, липсва и инструмент или подход за обективна оценка на изпълнението на дейностите и задачите, които стоят пред управлението. Във „Визия за София“ е заложено създаването на Единна система за оценка на изпълнението на задачи, като предвиждането е било до 2023 г. 50% от дейността на администрацията да се оценява през нея. Липсва и информация за изграждането на такава система, както и за бъдещи планове за нея.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

За да придобием представа какво включват средносрочните планове на управлението, ще направим преглед на наличните мерки, които СО е планирала по посока подобряване на ефективността и контрола в своята УП за настоящия мандат.

Сред насочените към модерно, прозрачно и ефективно управление мерки в раздел „Ефективна община“ от УП виждаме такива, които условно можем да обединим под заглавието „**Реформи в централната администрация, общинските предприятия и търговските дружества**“. Реформите, отнасящи се пряко до ефективната работа на администрацията и общинските предприятия и дружества, са:

- Преструктуриране на администрацията на СО за осигуряване на ясни и проследими административни процеси, с хоризонт на изпълнение до края на 2024 г.
- Оптимизация на структурата на общинските предприятия, с цел подобряване на качеството на предоставяните услуги, намаляване на административните разходи, прозрачност, по-висока ефективност и въвеждане на практики за добро управление в периода 2024–2025 г.

Редица цели и мерки са насочени към дигитализацията на съществуващия работен процес. В УП обаче не виждаме планиран анализ за ефективността на съществуващите процеси до момента, върху който дигитализацията да стъпи и наградя, нито план за въвеждане на съвременни добри практики в управлението на проекти, процеси и организационни промени. Това създава риска от дигитализиране на неефективни процеси, вместо максимално възползване от възможността те да бъдат разгледани подробно и оптимизирани преди дигитализацията.

Съсредоточаването на значителна част от управленските отговорности и решения в централната администрация често е неоптимально. То не оставя възможности на районните кметове, които най-добре познават местната специфика, проблеми и потенциални решения, да действат по-ефективно и смело. **Децентрализацията на управлението**, която в УП е представена като решение на този проблем, се изразява основно в два аспекта: организационно-административен и финансов. По отношение на първия виждаме следните мерки:

- анализ и реорганизация на разпределението на отговорности между централната и районните администрации, които следва да са приключили към края на 2024 г.;
- инициране на нормативни промени за фискална децентрализация, за да се отключи потенциалът на общините и последващо разпределение на % от местните данъци и такси към районите в СО, с хоризонт на изпълнение 2024–2027 г.

Макар и в тези мерки да липсват конкретика и критерии за измеримост на постигнатото, самото им наличие в УП е стъпка в правилната посока.

Оптималното функциониране на общината и всички нейни звена е невъзможно без адекватен **контрол**. В програмата на новото управление на СО специален фокус е поставен върху реформирането на Столичния инспекторат (СИ) – основното контролно звено на

общината. За 2024 г. и 2025 г. са планирани следните мерки за подобряване на неговата работа:

- реструктуриране на СИ;
- облекчаване на процедурите за работа на инспекторите;
- въвеждане на обективни критерии за качество, време за реакция и мониторинг на изпълнението;
- повишаване на осигуреността на СИ, промяна в работните процеси, с цел намаляване на корупционните практики;
- реформиране на модела за работа с районните администрации.

Друг основен фокус и посока на управлението през неговата първа година бяха организационните и административни мерки за подобряване на процеса по възлагане на обществени поръчки, както и повишаването на контрола и прозрачността при провеждането им. За целта в УП за 2024 г. бяха предвидени следните мерки:

- Актуализиране на вътрешните правила за управление на цикъла на обществените поръчки в СО и внедряване на предварителен контрол за законосъобразност на етап финализиране на процеса по утвърждаване на документацията. Определяне на ясни срокове, стъпки, отговорни лица и начин за документирани на осъществения предварителен контрол, в т.ч. констатации за установени пропуски, слабости и/или нарушения в изготвените от възложителите технически спецификации, критерии за подбор и показатели за оценка.
- Анализирани на прогнозните стойности на обществените поръчки и начините, по които се определят на етап планиране и подготовка, с оглед осигуряване спазване на принципите за добро финансово управление: ефективност, ефикасност и икономичност.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

Публично достъпната информация за прогреса по изпълнението на първата година от УП, заедно с отчета на кмета за първата година от неговото управление, публикуван в края на ноември 2024 г., дават непълна информация за напредъка по ключовите поставени цели в сферата на доброто и оптимално управление на общината.

В сферата на **реформите** за постигане на предвиденото в програмата за 2024 г. реструктуриране на администрацията на СО би следвало организационната на централната администрация и на ключовите общински звена да бъде цялостно преразгледана и съобразена с поставените пред управлението цели. Предложение за реструктуриране обаче не е внасяно за разглеждане от СО към началото на декември 2024 г. Като вероятна причина бихме могли да отчетем липсата на подкрепа към други опити за реформи от страна на СОС, която вероятно действа като възпиращ фактор за подобен опит, както и даването на приоритет на по-неотлож-

ни проблеми за сметка на системни действия, които биха решили съответните проблеми дългосрочно, но изискват повече време, усилия и воля за осъществяване.

Сред направените реформи правят положително впечатление редица решения в областта на дигитализацията, които разглеждаме по-подробно в съответния раздел на настоящия доклад. Както беше посочено по-горе обаче, липсва публична информация дали дигитализацията на работните процеси се провежда паралелно с оптимизацията им, като процесите биват дигитализирани едва след като са били оптимизирани, което е препоръчително за максимална ефективност. В Капиталовата програма също така липсват ясно обособени средства за софтуерни решения за управление на проекти. Прави впечатление планираната инвестиция в „платформа за управление на електронната поща MS Exchange и колаборационни инструменти“, но предвидени средства конкретно за софтуерни продукти за управление на проекти и задачи липсват.

Като първа стъпка към оздравяването и реструктурирането на търговските дружества е планирана ревизия на техните финансови резултати. Друга мярка в тази посока, но този път засягаща общинските предприятия, е „оптимизацията на тяхната структура с цел подобряване на качеството на предоставяните услуги, намаляване на административните разходи, прозрачност, по-висока ефективност и въвеждане на практики за добро управление“. През 2024 г. видяхме първи положителни стъпки в тази посока, които разглеждаме по-подробно по-долу. Отбелязваме това като положителна стъпка, макар и въпросните стъпки да са частични и очевидно насочени на първо място към точките, смятани от управлението за най-проблемни.

По темата за добро управление в отчета на СО се споменават изобличени корупционни практики и подадени сигнали до компетентни органи. Според хронологията на събитията още през ноември 2023 г. е назначен нов вр.и.г. директор на ОП „Столично предприятие за третиране на отпадъци“, проведен е вътрешен одит. В началото на януари 2024 г. СО съобщава: „докладът от вътрешния одит на Столичното предприятие за третиране на отпадъци (СПТО) е изпратен към Софийската градска прокуратура за последващи действия по компетентност“. През февруари е финализиран Оздравителният план за СПТО в три етапа от мерки (спешни, краткосрочни, дългосрочни). Тез първа предстои изготвянето и представянето на план за модернизация. Отчитат се значителни икономии за сметка единствено на администрация, ненужно ангажирана в завода за третиране на отпадъци.

Паралелно с това сериозно впечатление прави поставянето на пречки от страна на СОС за реални промени в структурите на по-значимите търговски дружества – „Метрополитен“, „Център за градска мобилност“, „Столичен автотранспорт“, „Столичен електротранспорт“, „Топлофикация София“ и „Софинвест“, –

последвали в отговор на предложенията за промени в правилата за конкурсите за ръководни длъжности. След наложено вето от кмета и последваща заповед на областния управител срещу вето, през септември Софийският административен съд (САС) отсъди, че заповедта противоречи на закона. Следователно можем да заключим, че въпреки опитите за положителни първи стъпки за реструктуриране на дружествата, при текущата ситуация цялостно изпълнение на поставените цели е било по-скоро невъзможно.

В УП се говори за ясно разделение на отговорностите между централна и районни администрации и постигане на ефективна **децентрализация в управлението**. През 2024 г. няма налична информация за въведени или планирани мерки за административна децентрализация – като например прехвърляне на конкретни правомощия от централната администрация към районните – въпреки че бяха обявени първите стъпки към финансова такава. Налице са примери от сферата на контрола по строителството, при които отговорности са прехвърляни от Направление „Архитектура и градоустройство“ към районните администрации, без районите да бъдат обезпечени с ресурс за изпълнението им. Бихме могли следователно да отчетем, че видим напредък в тази сфера до момента няма.

По отношение на сферата на **контрола** впечатление прави заявката за реформа СИ, която присъства в УП. Виждаме и започнала работата по административното ѝ обезпечаване.

Въз основа на Приложение № 2 към Решение №49 по Протокол №7/28.03.2024 г. към сборния бюджет на СОС се забелязва увеличение в средствата за заплати в СИ – от 7 118 061 лв. (отчетени към края на 2023 г.) на 9 629 218 лв. по първоначален бюджет за 2024. На база на тези данни е трудно да се направи качествена оценка на реформата, тъй като увеличението на бюджета конкретно за заплати в отделните звена варира съществено (между 10% и 60%), но все пак като цяло се наблюдава подобрене във възнагражденията на инспекторите.

Липсва информация за структурна реформа на СИ. Косвено можем да заключим, че СИ работи по увеличаване на административния капацитет, въз основа на Отчет на СИ към СО за 2023 г., където по Стратегическа цел „Подобряване организацията на работа в Районните инспекторати на СИ и централната администрация“ за 2024 г. една от оперативните цели е „Увеличаване на броя на служителите, като минимално заетите щатни бройки към 31.12.2024 г. да бъдат 350“. Паралелно с това, от кариерната страница на СИ е видно, че се случва активен подбор за длъжността „старши инспектор“, като към 30.11.2024 г. има 7 активни конкурсни процедури за 7 района и 34 отворени позиции, но броят на свободните позиции е по-голям от този на кандидатите за тях.

В годишния отчет на кмета се споменава също: „Актуализирахме нормативната база и променихме общинските наредби, свърза-

ни с изискванията за извърляне на едрогабаритни и строителни отпадъци“. Промени в свързаната с тези теми нормативна база за периода ноември 2023 г. – ноември 2024 г. обаче не успяхме да открием.

Поетите ангажименти по отношение на прозрачността и конкуренцията при обществените поръчки изглеждат като една от сферите, в които са направени добри първи стъпки. Сред тях се открояват:

- обновени към края на 2024 г. вътрешни правила за управление на цикъла на обществените поръчки, които целят справяне с установени пропуски в режима на възлагане на обществени поръчки в СО;
- нова методика за оценки по пазарна цена (не е известно да е публично достъпна);
- спряно инхаус възлагане за инвеститорски контрол и строителен надзор;
- по данни, предоставени от заместник кмета по финанси и здравеопазване Иван Василев, в сравнение с първите пет месеца на 2023 г., през първите пет месеца на следващата година инхаус възлагането е намалено с 80%;
- стартирано разработване на електронен регистър на уебсайта на СО, в който всяка фирма да може да получава информация какви конкурси и какви поръчки има в областта ѝ на дейност (повече публична информация на този етап не е налична);
- намаляване на обжалваните обществени поръчки: изготвени са 85 обществени поръчки по нови правила, като нито една от тях не е обжалвана. Общата стойност на тези поръчки надхвърля 90 млн. лв.

Освен тези конкретни постижения обаче, през изминалата година като цяло липсваше последователна и ясна комуникация от страна на СО относно контрола на корупцията и прозрачността на обществените поръчки.

Предложения за действия

Основната препоръка, която би могла да се направи за оставащите години от мандата на настоящото управление, е насочена към търсенето на устойчиви, цялостни и системни решения на идентифицираните проблеми. Без съмнение, в сферата на управлението на администрацията и на общинските дружества и предприятия ситуацията, изискващи спешна поединична намеса, са много и сериозни. След разрешаването на най-належащите от тях, на които изглежда първата година беше посветена изцяло, препоръчително е усилията постепенно да се насочат към визионерски поглед, който създава дългосрочни благоприятни условия за ефективна работа на администрацията и за изпълнение на заложените стратегически цели на СО.

Следните предложения за действия целят постигане на работеща в синхрон система, която да осигури качествено управление на столичната администрация и нужния контрол върху изпълнението на всички задачи на всички нива, както и превенция на нарушения и корупция чрез осигуряване на прозрачност и ясни отговорности:

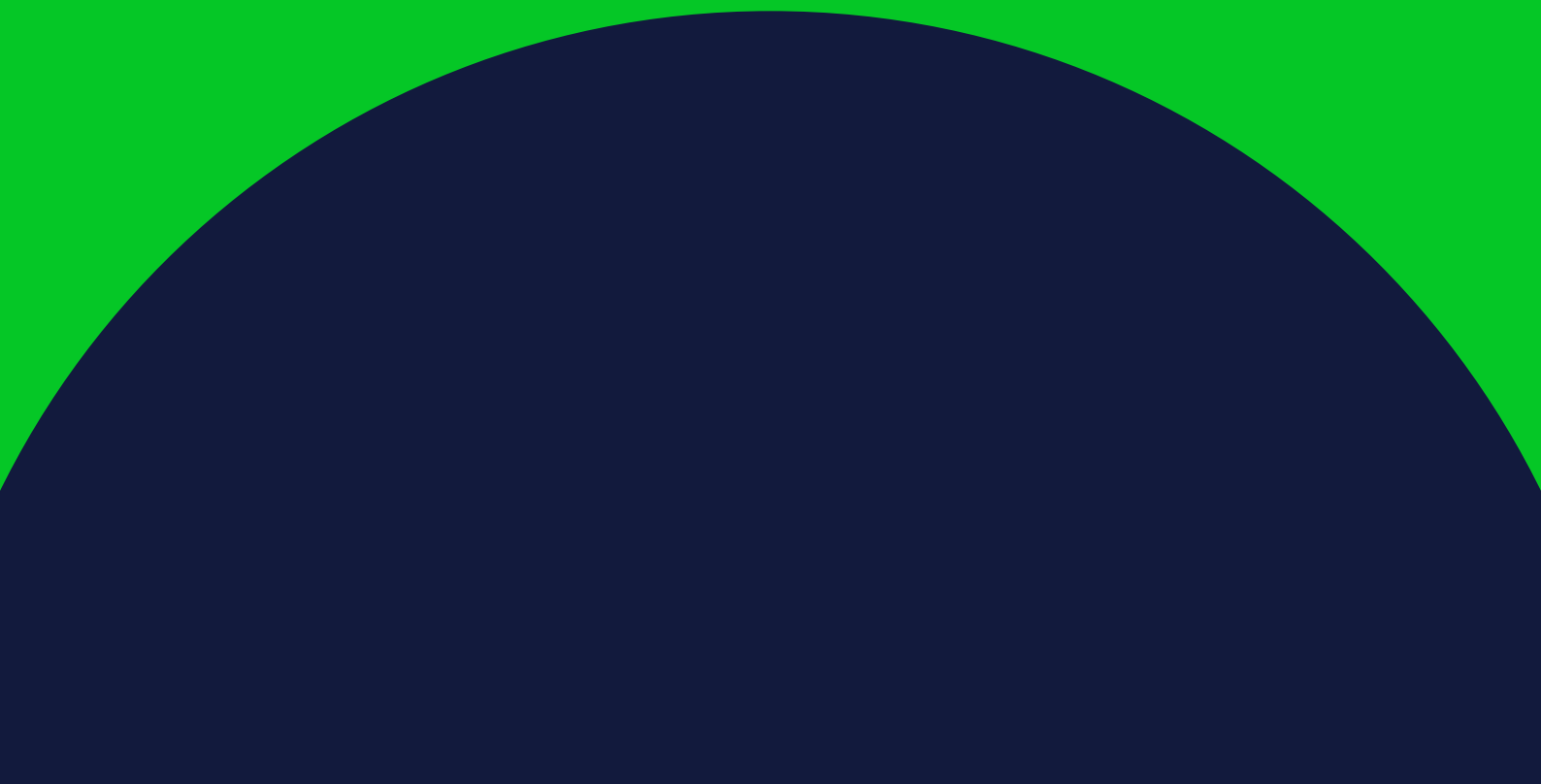
- Структурна реформа в централната администрация, съответстваща на поставените стратегически цели и приоритети на столицата. Структурата на общината се нуждае от промяна, за да може да изпълнява оптимално своите задачи. Необходимо е отделяне на ключови за нейното развитие ресурси като здравеопазване, устройствено и стратегическо планиране и иновации и дигитализация под управлението на съответни ресорни заместник-кметове.
- Следване на модерните организационни практики за управление на екипи и оптимизиране на организиранията на администрацията и щатните разпределения на база на функционален анализ и в съответствие с дългосрочната стратегическа рамка, така че да се осигури нейното изпълнение.
- Внедряване на съвременни добри практики в управлението на процеси и задачи на всички нива в администрацията, включително чрез създаването на ясно административно обособено и кадрово и технологично обезпечено звено за модеризиране и координация на важни за общината проекти, което да бъде пионер на добрите практики в СО. Обвързване на целепологането на всяко ниво с общите стратегически цели и проследяване на изпълнението с максимално обективни данни за ефективност на политиките и ефикасност на работата.
- Създаване и поддържане на култура на координирана и добре организирана работа със съвременни дигитални инструменти за управление на проекти, с максимална прозрачност и публичност относно прогреса по поставените цели.
- Разработване и прилагане на заложените в дългосрочните стратегически документи на СО Стратегия за развитие на администрацията и Единна система за оценка на изпълнението на задачи.
- Оптимизация на структурата на общинските предприятия и търговски дружества. Обединяване на дружества с близки функции (например петте дружества за Пазари) и премахване на всички дублиращи се функции. Анализирание на възможността за прехвърляне на дейности и услуги от неефективно работещите дружества към други, които могат да ги поемат.
- Реална децентрализация – изчистени отговорности между централната и районните администрации (например районите да са максимално независими в бюджетирането и разполагането със средствата от бюджетите си от централната администрация). Отговорността за управлението на СО все още е сложна и понякога нелогична плетеница. Нужна е логическа реорганизация на правомощията на районите и СО, както и реална децентрализация, даваща повече правомощия, но и повече ресурси на районните кметове.

- Структурни реформи на СИ по посока децентрализация, имащи за цел да повишат ефективността му, паралелно с повишаване на капацитета за контрол на общината, за да се намали или премахне делът на нарушенията.
- По-ясна видимост на прогреса по сигналите на гражданите и проактивно, вместо реактивно следене за проблеми. Стандартизиране на реакцията при съответни типове сигнали и преструктуриране на отговорностите по обработката им до едно звено, за да се ускори реакцията.

18. Управление на отпадъци

Загадена посока

През първата година от управлението Столична община (СО) новият екип видимо се фокусира върху най-належащите проблеми в сферата на управлението на отпадъци. Става дума за необходимостта, от една страна, от подобряване на ситуацията в Столично предприятие за третиране на отпадъци (СПТО), от друга – от увеличаване на разделното събиране.

Следва да се отбележи, че в последните повече от 10 години не бяха направени амбициозни стъпки към подобряване на управлението на отпадъците в София, а основна цел на предишното управление беше построяване на инсталация за изгаряне на генерирания отпадък.

Деяностите, които извършва общината през 2024 г., съвпадат с представеното в Управленската програма (УП) за 2023–2027 г., въпреки бавното развитие на част от тях.

Годината трябваше да е ключова и за въвеждането на нова система за измерване на такса битови отпадъци: промяна от 2025 г. от база данъчна оценка на имота към база количество изхвърлени отпадъци. За съжаление, и тази година беше пропиляна заради решението на парламента преди поредните избори да отложи промяната за 2026 г.

Сред най-големите предизвикателства в управлението на отпадъците на общината се открояват следните:

- неефективна система за разделно събиране на рециклируеми отпадъци;
- ограничено отделяне на биоотпадъците;
- несправедливо и несъотносимо към количеството отпадъци заплащане на такса битови отпадъци от домакинствата.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

Сред обявените за приоритетни проекти са:

- оптимизацията на работата на СПТО;
- подобряване на разделното събиране;
- подготовката за въвеждане на такса битови отпадъци на база количество.

Оптимизацията на СПТО е важна, тъй като предприятието е единствено за цялата община, а в последните години не е стопанисвано по добър начин. Също така, текущата му технология не отговаря на нуждите за отделяне на максимално много рециклируеми материали.

Подобряването на разделното събиране е свързано с увеличаване на броя на контейнерите, информиране на гражданите и създаване на платформи за обратна връзка.

Въвеждането на новата система за такса битови отпадъци ще изисква работа с гражданите и бизнеса за повишаване на тяхната информираност и мотивация.

Тези обявени проекти съответстват на зададената в УП посока и се опитват да решат идентифицираните проблеми. Те се вписват и в приоритетите на управленската програма и бюджета.

Ключовите приоритети съвпадат и с целите в [Програмата за управление на отпадъците на Столична община 2021-2028 г.](#), която би трябвало да е водещ стратегически документ.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

Оптимизацията на СПТО започна с въвеждането на оздравителен план и смяна на екипа, който ръководи предприятието. От направения одит се вижда, че през последните години е имало лоша поддръжка на машините, липса на отделяне на рециклируеми материали и директно депониране на над 50% от отпадъците.

След промените започнаха да се отделят драстично повече рециклируеми отпадъци, като се дава седмичен отчет за количествата на сайта <https://spto.bg/>. Цялостно се подобри прозрачността в управлението на СПТО. Въведе се и нова линия за отделяне на PET материал за рециклиране. **Според Годишния отчет на кмета са генерирани 1.6 млн. лв. годишни приходи от търговете за рециклируеми отпадъци – над 4 пъти повече в сравнение с предходните години.**

Пречката за още по-ефективната работа е първоначалната технология на завода: той е създаден за производство на RDF гориво от отпадъци, а не за отделяне на рециклируеми отпадъци. Тъй като в последна сметка общината се отказа от изграждане на инсталация за изгаряне на RDF (както и след като съдът окончателно отхвърли доклада по ОВОС на проекта), беше обявена обществена поръчка и в момента горивото се изгаря в циментови заводи и възлищни ТЕЦ, което не е устойчиво. Наложително е да се вземе решение за подобряването на технологията в СПТО. Това обаче е голямо предизвикателство, тъй като СПТО е единственото предприятие за третиране на отпадъци за цялата община, поради което се налага да работи без прекъсване. При това трябва да се има предвид, че поради морфологията на входящия поток възможностите са ограничени. Също така трябва да се отчете и фактът, че общината разполага със съоръжения за биоотпадъци – компостираща инсталация и биогазова инсталация. Това я задължава да събира биоотпадъците разделно и да ги третира в тези съоръжения. Така биологичната компонента в инсталацията за МБТ ще отпадне и съответно цялата технология в нея трябва да бъде преосмислена и променена съгласно новите условия.

През юли Столичният общински съвет (СОС) прие предложението за **промяна в минималните изисквания към фирмите, които поставят контейнерите за рециклируеми опаковки: увеличаване на броя контейнери и уеднаквяване на системата по райони, улесняване на изхвърлянето чрез промяна на отворите**. Следва да се има предвид, че системата е регламентирана в наредба на МОСВ, което ограничава възможностите на отделна община да влияе върху фирмите.

Прилагането на решението на ОС ще е огромна, но все още недостатъчна стъпка за по-ефективно отделяне на рециклируемите отпадъци от опаковки (метал, хартия, пластмаса, стъкло). Решението обаче на този етап не е в сила, защото е обжалвано в съда.

Все още няма достатъчен напредък за въвеждане на система за събиране на биоотпадъци от домакинства. През 2024 г. по проект бяха раздадени контейнери за биоотпадъци на жители на кварталите „Симеоново“ и „Драгалевци“ в район „Витоша“ и „Вердикал“ в район „Банкя“, но няма информация дали кампанията е успешна. Въпреки задълженията на България като държава членка на ЕС за въвеждане на разделно събиране на биоотпадъци, все още по-голямата част от населението няма достъп до кафяв контейнер.

В края на 2023 г. СО нямаше подписан действащ договор за събиране на опасни отпадъци от домакинства, но след това сключи договор с нова фирма – отново за събирането им чрез мобилни пунктове. В графика са включени нови пунктове, както и часовете за събиране са по-дълги, но има нужда от още по-широк диапазон, за да може всеки работещ човек в района да предаде отпадъка си.

През месец май стартира мобилен пункт за събиране на матраци, както и за мебели.

Вече е създадена работна група в СОС, която ще подготви план за осигуряване на функционален публичен достъп до чешмите на столицата. Ремонтът на съществуващи и поставянето на нови чешми е ключова мярка за намаляване на отпадъците от пластмасови бутилки.

Напредъкът в подготовката за въвеждане на такса битови отпадъци е ограничен. Промяната беше отложена на национално ниво, което изцяло спира въвеждането ѝ и на местно. Въпреки това СО има водеща роля на председател на комисия по околна среда в Национално сдружение на общините в Република България (НСОРБ), в която се анализират пречките пред новия модел и вариантите за успешно въвеждане спрямо спецификите на отделните населени места чрез съвместна работа на кметовете с експерти по финанси и по екология.

През ноември СО публикува за обществено обсъждане промени в Наредбата за определяне и администриране на местни такси и цени на услуги, предоставяни от Столична община, чрез които да добавят способ за предварително събиране на данни за количествата отпадъци на граждани и предприятия.

Предложения за действия

Необходимо е да се търси технологична промяна в работата на СПТО и по-конкретно, иновативни решения за по-ефективно отделяне на годните за повторна употреба и рециклиране материали. Това може да се случва от края на 2025, когато изтичат 10-те години срок на проекта, в които не могат да се правят промени в първоначалната технология.

Също така, трябва да се разшири обхватът на разделното събиране, включително чрез въвеждане на кафяви контейнери за биоотпадъци във всички райони. Необходимо е да се анализира и планира коя система ще е най-ефективна в различните райони спрямо вида жилищни сгради. В районите с ниско строителство, в които предимно има еднофамилни къщи с дворове, да се наблегне на домашно и общностно компостиране. В районите с многоетажни жилищни сгради да се поставят кафяви контейнери в комплект със смесен (сив) и за рециклируеми опаковки (жълт, син и зелен) контейнери.

Подготовката за въвеждане на такса битови отпадъци на база количество е наложително да се ускори. В този процес е необходимо да се включат редица дейности, като например:

- проучване на добри практики от България и в други държави от ЕС, включително взаимодействие със законодателните

изисквания за измерване на количествата с цел избягване на технологии, които ще утежнят и затруднят въвеждането на принципа;

- работа с обществеността по разясняване на начина на функциониране, предимствата и възможните отрицателни последици при неспазване на правилата;
- включване на специалистите по устройствено планиране с цел оптимално разполагане на контейнерите, вкл. отреждане на местата за разполагане, тяхното устройство, дизайн, достъпност и т.н.

Важна стъпка към постигане на целите е и мотивирането на гражданите да участват в процеса: информационната кампания за разделно събиране трябва да бъде мащабна и насочена към повишаване на осведомеността. Тя следва да включва както онлайн канали, така и директен контакт с жителите, за да се осигури максимално участие.

Голяма част от въведените системи за управление на отпадъците не достигат до всеки жител на столицата. В СПТО чрез сивите контейнери все още попадат отпадъци, които не би трябвало да са там и дори застрашават здравето и безопасността на служителите на предприятието: батерии, опасни отпадъци, строителни отпадъци.

Освен информиране, нужно е да има и по-голям контрол върху неспазващите задълженията за изхвърляне на отпадъци. Също така трябва драстично да се повиши контролът по отношение на сметосъбиращите фирми, да се следи къде се поставят контейнерите, за да са удобни за ползване и да не пречат на пешеходците и на движението, дали се поддържат и дали се почиства около тях.

В София се генерират огромни количества отпадъци от пластмасови опаковки, включително такива от вече забранените според Директивата за еднократната пластмаса. Необходим е план за намаляване на пластмасовите изделия за еднократна употреба в административни сгради, публични пространства и на събития.

19. Управление на рисковете. Бедствия и аварии, сигурност

Загадена посока

За бедствията и аварията

През последните години ефектите от климатичните промени стават все по-осезаеми. Това налага прилагането на нов подход към управлението на риска на ниво община и държава. Необходимо е по-задълбочено познаване на рисковете и изготвяне на ефективен план за тяхната превенция и управление. Има необходимост и от добре координирано сътрудничество между държавата, общините и местното население в процеса на превенция.

В Управленската програма (УП) на Столична община за периода 2023–2027 г. е заложена следната цел:

- „Подобряване на системата за охрана, видеонаблюдение и киберсигурност, както и укрепване на капацитета за управление на риска, превенция и реакция при кризи, бедствия и аварии“.

В Общия устройствен план (ОУП) има широкоспектърен анализ на рисковите елементи (сеизмичен риск, анализ на свлачища и риск от наводнение), но липсва интегриране на тези рискове при планирането на устройствените параметри в града. Няма и конкретна точка или раздел, където да се разглежда управлението на рисковете в контекста на пространственото планиране. Това е съществено за въвеждането на правила за опазване на територии с идентифициран риск, както и за намаляване на вероятността от природни бедствия. Изработването на такива правила е особено важно например за територии, застрашени от свлачища и наводнения.

Във „Визия за София“ са разписани мерки, които пряко или косвено влияят върху управлението на риска, като същевременно допринасят за сигурна и качествена градска среда. Сред тях са:

- „Поставяне на изисквания в публичните пространства, които да гарантират максимална пропускливост на водите“ и
- „Въвеждане на изискване на териториален принцип за минимален дял на незапечатаните почви“.

Тези мерки се фокусират върху намаляване на риска от наводнения чрез по-добро управление на водите и пропускливостта на почвите. Допълнително е заложено

- „Създаване на единен регистър за геоложките данни, изисквани за разрешителните за строеж“, което подобрява познанието за геоложките рискове в Столична община. Във връзка със сеизмичния риск е включена и
- мярка „Проучване на земетръсната устойчивост на сградите в СО.“

В стратегическия документ се подчертава нуждата от проучване на нагласите на гражданите към климатичните промени, както и мерки за повишаване на знанията и ангажираността по темата. В него за първи път се поставя акцент върху необходимостта от система за мониторинг на рисковите зони и интегрирането ѝ с държавната система за мониторинг и ранно оповестяване при бедствия.

В „Програма за София“ (План за интегрирано развитие на СО – ПИРО) детайлно се разглеждат възможните рискове, както и възможностите общината да се справи с тях при бедствие или авария. Констатира се, че общината не е добре подготвена и следва да напредне в много дейности, за да бъде готова при рискови ситуации. Във връзка с това в ПИРО са разписани четири мерки, свързани с управлението на рисковете:

- „Актуализация на оценката на геоложкия риск“,
- „Създаване на система за мониторинг и ранно известяване за бедствия“, „Широкообхватна оценка на риска от наводнения“,
- както и други мерки с подпомагащи действия, за да се постигне по-добро управление на природните елементи и инфраструктурата.

В приложенията към ПИРО са включени и проекти, които администрацията е определила като важни. Сред тях са такива, които подпомагат изграждането на система за мониторинг и ранно известяване при бедствия, както и създаване на обучения на гражданите и повишаване на техническата готовност на администрацията за реакция при бедствия. В ПИРО и Плана за действие за устойчиви енергия и климат (ПДУЕК) за първи път се отчита и необходимостта от промяна на схващането за риска от природни бедствия. Целта е да станат разпознаваеми всички потенциални заплахи, които са от значение за сигурността на територията на общината – напр. наводнения, земетресения, свлачища, срутища, екстремни бури, обилни валежи и екстремни горещини. Това са напълно реални рискове, дължащи се на климатичните промени и все по-често настъпващите екстремни бури или обилни валежи, както и покачването на температурите през лятото и с това – повишаването на рисковете от топлинен остров.

„План за защита на населението при бедствия“ и „План и програма за намаляване на риска“ са оперативни документи, чиято цел е да запознаят институциите с рисковете и да координират действията на отговорните органи при възникване на даден риск.

За сигурността

С увеличаването на жилищните инвестиции и съответно броя на жителите растат и рисковете, пред които могат да се изправят институциите. В този контекст става все по-належащо да се подобри системата за охрана, видеонаблюдение и киберсигурност, както и да се укрепи капацитетът за управление на риска, превенция и реакция при кризи, бедствия и аварии. Тези елементи са от съществено значение за изграждането на устойчив и защитен град. Ефективният контрол, основан на ясни правила, прозрачност и изключване на корупционни практики също е от ключова важност за създаването на добре организирана, безопасна и сигурна градска среда.

Целта „Подобряване на системата за охрана, видеонаблюдение и киберсигурност, както и укрепване на капацитета за управление на риска, превенция и реакция при кризи, бедствия и аварии“, заложена в ПУ на СО за периода 2023–2027 г., се отнася и до темата сигурност.

В целта „София е сигурен и безопасен град“ на „Визия за София“ са предвидени няколко мерки, които се отнасят към сигурността. Най-важните от тях са:

- „Сигурност в пространства с увеличена престъпност“, където фокус е сигурността в публични пространства и повишаването на чувството за сигурност и
- „Градска среда, поощряваща сигурността“, където фокус е дизайнът на градската среда като средство за осигуряване на обществен ред и сигурност.

В документа се предлагат и редица други мерки, насочени към безопасното пешеходно движение на гражданите и гостите на града и съответно достъпността до различни обекти. В множество други мерки се коментират и теми, свързани с информационна сигурност по отношение на стандарти за системи и софтуерни продукти, с които общината би следвало да работи. Все пак изглежда, че фокусът по отношение на сигурността в този стратегически документ е върху физически сигурния и безопасен град.

В ПИРО са заложили няколко мерки, свързани със сигурността, а именно:

- „Оптимизиране на общинските административни процеси и ресурси“, което включва одитиране и управление на информационната сигурност,

- „Подобряване на сигурността в градската среда“, с акцент върху подобряването на осветлението на публични пространства, облагородяване на градската среда и подобряване на сигурността чрез дизайн и на видеонаблюдението на публични пространства и различни обекти на социалната инфраструктура (училища, детски градини и т.н.), както и
- „Подобряване качеството, ефективността и сигурността на водоснабдяването“, където фокус е сигурността на водоснабдяването и неговата ефективност чрез подобряване качеството на инфраструктурата.

Тук прави впечатление, че са заложили доста мерки и дейности както за физическата сигурност, така и за информационната сигурност в ежедневната работа на общината.

На основата на всички тези документи и на експертен анализ следва да се отбележи, че София се сблъсква с редица проблеми, свързани със сигурността в градската среда, които изискват внимание и ефективни решения. Сред тях е незадоволителното усещане за сигурност, включително по отношение на състоянието на градската инфраструктура. В същото време потенциалът на Общинска полиция остава недостатъчно използван, а припокриването на контролните ѝ функции с други органи на Столична община води до неефективност.

Липсва централизирана информационна система, която да обединява данните от всички камери, собственост на СО, няма и опростени правила за достъп на различните отговорни местни и държавни институции до записите от видеокамерите. Това значително затруднява разследването на инциденти и престъпления.

Допълнителен проблем е усложнената и тромава координация между общинските звена и различните държавни правоохранителни органи. Тази липса на синхрон често е причина за забавяне или дори за невъзможност за разкриване на престъпления. Освен това, видеонаблюдението не се използва достатъчно като превантивен инструмент, което ограничава възможностите за предотвратяване на инциденти и подобряване на сигурността.

Тези предизвикателства подчертават необходимостта от реформи и по-ефективни мерки за укрепване на сигурността и подобряване на координацията между различните институции.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

За бедствията и аварията

В УП на СО за 2023 – 2027 г. следва да се отчете, че:

- в цел „Подреден град, с качествено строителство и реален контрол“ има мярка „Намален риск от наводнения“;

- в приоритетна политика „Рег“ има мярка „Подобрене на системата за охрана, видеонаблюдение и киберсигурността и укрепване на капацитета за управление на риска, превенция и реакция при кризи, бедствия и аварии“, която прави връзка между риска от бедствия и аварии, както и обществената сигурност;
- мярката „Намален риск от наводнения“ не е подкрепена с много проекти, които да подпомагат изпълнението ѝ;
- има разписан проект за „Система за мониторинг и ранно известяване за бедствия за ситуационна зала (war-room) с комуникационни нужди за управление на бедствия“, което по всяка вероятност е изпълнението на проект „Хармония“.

Изводът от прегледа на документите е, че не са заложили достатъчно действия в посока Управление на риска за изминалата 2024 г.

Извън това има още много важни мерки и действия, идентифицирани чрез експертен труд или записани до момента ПИРО и УП за 2023 г., както и последващи анализи, които следва да бъдат приоритет на общината. Сред тях са:

- приоритизация на действия по превенцията от настъпване на бедствия;
- актуализация на геоложкия риск;
- възстановяване на напоителни канали, които в зоните със земеделски земи и високи подпочвени води са и отводнителни;
- анализ на необходимите места за временно настаняване при настъпване на бедствие или авария – убежища;
- установяване на липса на достатъчно убежища и вписване на ново правило за изграждането им в новите сгради и много други.

Разбира се, те не следва да се разглеждат като текущи задачи на общината, тъй като тя не ги е припознала сред задачите за 2024 г. Това не означава, че не са важни и че не са приоритетни за екипа на ѝ, а само че не са разписани в задачите за съответната година. Следва да се проследи дали и кои от тях ще бъдат припознати в Годишната програма на СО за 2025 г.

За сигурността

В приоритетни политики „Рег“ на УП на СО за 2023 – 2027 г. има мярка „Подобрене на системата за охрана, видеонаблюдение и киберсигурността и укрепване на капацитета за управление на риска, превенция и реакция при кризи, бедствия и аварии“. Тя прави тясна връзка между риска от бедствия и аварии и обществената сигурност.

СО предвижда редица мерки за подобряване на сигурността в града, сред които е разработването на нова Визия за сигурността, която

да отговори на предизвикателствата в градската среда. Ключов приоритет е подобряването на системата за наблюдение и сигурност на публични обекти, паркове и мероприятия, както и изграждането на видеонаблюдение на критични локации. Заложени са и оптимизация на системите за подаване на сигнали от граждани, съкращаване на времето за реакция и отделяне на 2% от общинския бюджет за сигурност.

Мерките включват оптимизиране на дейността на контролните органи и Общинската полиция, редовни одити и прилагане на съвременни стандарти за киберсигурност, както и ограничаване на паркирането в зелени площи чрез засилен контрол. Предвижда се и въвеждане на системи за управление на сигурността на информацията с последващо сертифициране по ISO 27001:2022 и NIS-2. Одитът на системите за видеонаблюдение и контрол на достъпа предвижда тяхното разширяване и интеграция с интелигентни функции, като при пешеходни пътеки и спирки стандарт ще се прилага за пътна безопасност.

Включени са също подкрепа за СДВР за монтиране на камери за контрол на скоростта, изграждане на липсващи отсечки от първостепенната улична мрежа и автоматична система за наблюдение на осветлението и сигнализацията. Инвестиции в интелигентно и енергийно ефективно осветление, включително в парковете, целят да подобрят безопасността през нощта.

Създаването на безопасни зони около училища, детски градини, спортни площадки и пазари е заложено чрез адаптиране на уличното пространство и движението. Общината дава заявка да работи за изграждане на мрежа от безопасни пешеходни и велосипедни връзки с качествена инфраструктура, включително настилки и сигнализация. За спортните обекти се предвиждат видеонаблюдение и охрана.

Основен проект е изграждането на системи за видеонаблюдение с аналитична обработка на видео информация в зони с висок рисков потенциал – като парк „Борисова градина“, градина „Охрид“ и ж.к. „Банишора“. Проектът предвижда и разширение на системата за видеонаблюдение и аналитична обработка на видео информация, обхващаща други ключови зони с висок рисков потенциал на територията на СО. Целта е значително подобряване на градската сигурност чрез модерни и интегрирани технологии.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

За бегствията

Наблюдава се изпълнение на заложените проекти в Капиталовата програма за 2024 г., както и на проекти за обучение на административни служители и граждани, за които не е изрично предвидено

финансиране. Това е добра стъпка, тъй като гражданите имат нужда да разберат какво е риск и как можем да намалим рисковете с колективни действия.

- Система за мониторинг и ранно известяване за бедствия – Проект „Хармония“

През 2024 г. се състои финалното събитие за представяне на платформата и е проведено обучение за работата с нея. Изграден е и кризисен център в ж.к. „Надежда“, където трябва да има служители, работещи на тази платформа. Тяхната работа е да извършват мониторинг на рисковите зони и компоненти в реално време и да подават ранни сигнали за рискове, когато има такива.

Към момента обаче платформата се захранва най-вече със статични данни. Има информация в реално време само за нивата на реките, които се съхраняват при дирекция „Аварийна помощ и превенция“ и покриват много малка част от речните корита в общината. Всички останали данни са статични, идващи от „Софияплан“ и от анализи, изготвени от партньори по проект „Хармония“.

С оглед на това може да се направи заключение, че работата по системата за мониторинг и ранно известяване върви в добра посока и има потенциал за качествена реализация. Но не можем да кажем, че вече има действаща платформа за реален мониторинг.

- Обучения

Стартирани са обучения на деца за евакуация при евентуални бедствия и аварии, на персонала на общинските училища и детски градини за безопасност при терористични актове, както и на административни служители за рискове и евакуация при проявен риск. Това е добро начало, тъй като е изключително важно гражданите както да познават все по-добре евентуалните рискове на територията на СО, така и да знаят как да реагират в рискова ситуация. Това, което може да бъде наградено и е разписано в ПИРО, е именно обучението на населението за превенцията на риска.

За сигурността

- Сигурност и видеонаблюдение

По отношение на сигурността, от годишния отчет става ясно, че е разработена нова „Стратегическа визия за сигурността на град София 2024–2030 г.“

В областта на видеонаблюдението са реализирани значителни подобрения. Възстановено е неработещо видеонаблюдение в над 100 училища, детски градини и социални домове. Изпълнени са проекти за разширяване на системата, включително нови камери в Борисовата градина, Княжеската градина, площад „Възраждане“, центъра за настаняване на бежанци в район „Овча купел“, както и на други

локации в районите „Красна поляна“ и „Банкя“. В девет детски градини са изградени нови системи за видеонаблюдение, както и в село Кривина и град Нови Искър.

Тези инициативи са довели до намалено време за реакция при инциденти и по-добра организация на действията на звено „Общинска полиция.“ Съвместно със СДВР са предприети действия за предотвратяване на измами с имоти. Осигурен е и пропускателен режим в парк „Борисова градина“ от бул. „Драган Цанков“ за безопасност на пешеходци и велосипедисти.

- **Пътна безопасност**

Провеждат се пилотни проекти за осигуряване на безопасност около училища, насочени към намаляване на скоростта на движение. Предвижда се разширение на тези мерки и за зоните около детските градини. Приоритетно са стартирали процедури за подобряване на пътното осветление в 14 района. В рамките на мониторинга на уличното осветление са реализирани 200 обекта с автоматично разпознаване на неработещи лампи, а още 300 са планирани. Постигнат е напредък в подобряването на видимостта на пешеходните пътеки и кръстовищата.

За 2025 г. са предвидени още дейности в тази област. Въведени са и мерки за контрол на скоростта, включващи поставянето на 17 нови камери на критични участъци. Оптимизирането на движението по ключови пътни артерии в града също е напреднало. Въпреки че все още няма интегриран транспортен модел, се работи за решаване на очевидни проблеми в трудни за движение зони.

Организиран са образователни кампании за поведението на участниците в движението, както и изграждането на една нова детска площадка за обучение по пътна безопасност. Това е положителна тенденция, тъй като темата отново привлича внимание в общината, след като миналата година беше премахната последната такава площадка в София.

Предложения за действия

За бедствията и аварията

Въз основа на направения отчет за дейностите, свързани с управлението на риска, може да се заключи, че общината е предприела три малки, но значими стъпки. Те включват подобряване на разбирането за същността на риска, въвеждането на мониторинг на някои от системите и организирането на обучения за населението.

В действащите общински стратегии се предвиждат много повече действия, с които да се установи обхватът на рисковете и да се провежда мониторинг на рисковите зони с цел ранно оповестяване на институциите и населението. С оглед на това препоръчваме

мерките и действията, които не са станали част от Управленската програма за 2024 г., да бъдат заложени в работата на общината през следващите години. Много от тях ще се изпълняват повече от една или две години. Дори е възможно реализацията им да продължи извън текущия мандат, тъй като изискват събирането на много данни и организирането на процеси, които все още не съществуват. Въпреки това, те са жизненоважни за намаляването на рисковете в СО и за постигане на дългосрочната цел за осигуряване на безопасен и сигурен град.

Ключовите елементи, които изискват развитие, включват засилено сътрудничество между държавата, общините и местното население в областта на превенцията, както и осигуряване на мониторинг на отделните системи, свързани с управлението на риска. Това включва:

- синята система и управлението на водните течения;
- системата от водоснабдяване и канализация и тяхната инфраструктура, както и поемната способност на канализационната мрежа при обилни валежи;
- напоителни съоръжения (които при бедствия изпълняват и отводнителни функции);
- мониторинг на свлачища и зони в риск от активиране на свлачищни процеси;
- системи за наблюдение на горски пожари;
- мониторинг на метеорологични заплахи и качество на въздуха
- и много други.

Ключова е и колаборацията между държавата и общините, тъй като рискът от бедствие не може да бъде ограничен в административни граници.

Необходимо е да се провеждат анализи за идентифициране на актуални рискови зони или такива с комбиниран риск, като се поставя акцент върху превенцията, вместо върху реакцията след възникване на риск. Освен това, трябва да се подsigури постоянното хранване на новосъздадените платформи с данни, за да бъдат ефективни и устойчиви във времето. Важен елемент е интегрирането на системата за мониторинг и ранно оповестяване на СО с националните системи, като например тези на МВР (BG-ALERT). Друг важен аспект е провеждането на анализ на съществуващите и необходимите убежища, които могат да се използват при евакуация в случай на възникване на рискови ситуации.

На основата на всички документи и на база на експертен анализ следва да се отбележи, че и на местно, и на национално ниво стават все по-наложителни постоянното събиране на данни и мониторингът на рисковете от природни бедствия в рамките на общината. По време на изготвянето на ОУП в годините до 2009 г. са направе-

ни множество анализи, за да се установят рисковите зони за СО, но рискът не може да бъде разделен от административни граници и следва да се преразглежда по-често там, където има по-голяма вероятност да се прояви. За по-добра защита трябва да се изгради и система за анализ на рисковете, която да включва ранно разпознаване и своевременно известяване за възможни опасности. Тези мерки са заложи в ПИРО.

Всички тези мерки са част от стратегически документи, които към декември 2024 г. са действащи и общината следва да ги изпълнява.

За сигурността

Заложените цели, мерки и проекти в УП до голяма степен отговарят на тези в стратегическите документи на СО, като съответно отговарят и на идентифицираните проблеми, установени от наши и множество други експерти през годините. Наблюдава се и изпълнение на повече от заложеното за 2024 г., както и започването на процеси, които са трудни и тежки, но са от съществено значение за сигурността на територията на общината.

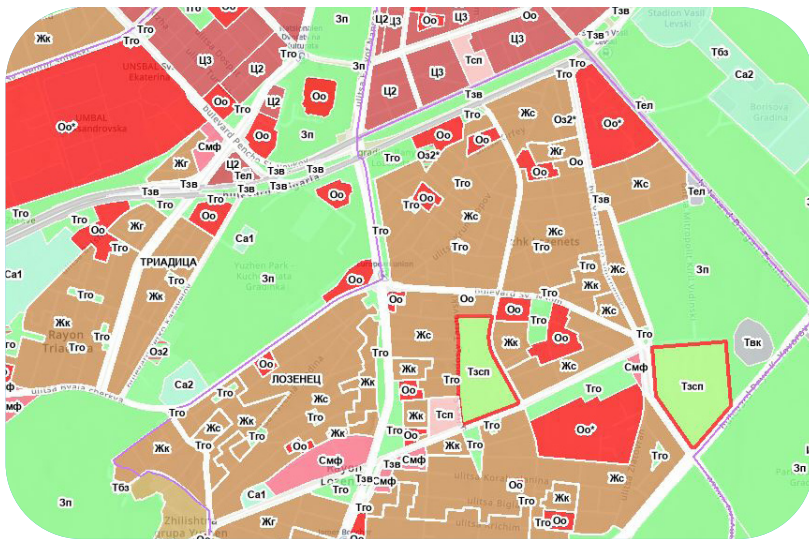
Препоръчваме работата да продължи със същото темпо, за да се повиши общото усещане за сигурност сред гражданите. Необходимо е също да се обърне по-голямо внимание на започнатите стратегически разговори за сътрудничество между институциите. Това би оптимизирало усилията на всички страни и би повишило нивото на подготвеност.

Апелираме и за работа в посока осигуряване на по-високи санкции за нарушителите на обществения ред, за да се предотвратят повторни нарушения от един и същ извършител.

През ноември и декември 2024 г. станахме свидетели на прояви, нарушаващи обществения ред в търговски центрове. Те показаха на институциите, че не са предвидени достатъчно мерки и/или не е направен анализ на всички потенциални публични места, на които може да има инциденти. С оглед на това, призоваваме и за повече контрол на публични места от затворен тип като моловете.

20. Устройство и развитие на територията на общината

Загадена посока

Общият устройствен план (ОУП) на Столична община (СО) е основополагащият документ, който предопределя териториалното развитие на града и общината. Това е планът, който посочва къде да са парковете, къде да са жилищата и офисите, къде да е индустрията и чрез каква инфраструктура да бъдат свързани кварталите и населените места в общината. Той също определя и какви да са параметрите на застрояване, което определя и каква ще е бъдещата градска среда. Настоящият план е в сила от 2007 г. с основно изменение от 2009 г.

В дългосрочната стратегия за развитие „Визия за София“ се предвижда актуализирането на ОУП, в който да се включат политики за мултифункционално градско развитие:

„София се развива според концепцията за пешеходен и достъпен град. Всяко жилище е в радиус от десет минути ходене пеш от основни услуги като хранителни магазини, заведения, зелени площи за отдих и места за спорт. Всеки квартал разполага с пешеходна зона или друга безопасна среда, която функционира като общностен център.“

От новия ОУП се очаква да насочи инвестициите към изоставените индустриални и инфраструктурни терени, вместо да се разширява застрояването към околградските земеделски земи. Постигането на баланс между броя жители и *„публичните пространства и услуги, площи, паркове, учебни и здравни заведения, места за спорт и културни и търговски центрове“* е ключово за постигането на високо качество на обитаване в кварталите.

В „Програма за София“ (План за интегрирано развитие на СО – ПИРО) е посочена **промавата практика на отчуждаване** на частни имоти за публични нужди като основа причина за бавното реализиране на планираните в настоящия ОУП публични сгради и инфраструктура. Утежняващ фактор е, че вместо да работи с цялостни подробности

устройствени планове, СО от десетилетия практикува частични изменения на ПУП, чието въздействие върху целия квартал не бива отчитано, а здравословният баланс на територията между жителите и нужната им инфраструктура нито се следи, нито постига. Цитираните документи определят като съществен проблем и **абдикирането на общината от провеждането на съвременна жилищна политика** през последните десетилетия, която да подпомогне достъпа до качествено обитаване на своите жители.

Идентифициране на ключови мерки и проекти

В Управленската програма (УП) на София за периода 2023–2027 г. са описани две приоритетни действия, свързани с актуализацията на ОУП, които включват иницирането на процес за изработка на нов ОУП и дискусия с всички заинтересовани страни, както и създаването на пътна карта за осъществяването му. Тези действия са ключови, понеже настоящият ОУП е предвидил прекомерно разширение на урбанизираната територия и завишаване на параметрите на застрояване. Изменението на ОУП обаче е продължителна дейност, която засяга множество заинтересовани страни и трябва да се осъществи по открит начин и ползвайки изводите и препоръките от вече направените през последните години проучвания на местния контекст и на добрите съвременни практики за градско планиране.

В УП се изброяват стъпки одобряване и изготвяне на цялостни ПУП. Основни приоритети са:

- изготвянето и одобряването на ПУП;
- предприемане на действия за осигуряване на радиалните връзки от центъра към Северна скоростна тангента (ССТ) и северната част на общината;
- Западната дъга на Софийския околновръстен път (СОП) между бул. „България“ и АМ „Струма“;
- ул. „Продан Таракчиев“ – директна връзка на летището със СОП и ССТ, Източната тангента и ул. „Ал. Греков“.

Друга основна тема в Програмата е **изготвянето на ПУП за всички големи паркове, както и бързото одобряване на ПУП на парк „Борисова градина“**, процесът по чието изготвяне е стартиран в предходната администрация.

Плановете включват и буферни паркинги при главните входно-изходни пунктове и одобрение на ПУП за интермодален хъб при лифт „Симеоново“. Приоритет представлява и проектирането по чл. 16 (ЗУТ) на ПУП за части от квартали „Манастирски ливади – изток“, „Кръстова вада“, „Витоша ВЕЦ Симеоново“, „Студентски град“. В Програмата е включено и опазването на реките и Боянското блато в местност „Гърдова глава“ чрез изготвяне на устройствен план.

Друг аспект, свързан с ОУП, са далекоперспективните зони. От 1 януари 2025 г. обозначените в ОУП като „далекоперспективни зони“ (ДПЗ) ще се „отключат“. Това означава, че големи терени в крайградските зони на София ще сменят предназначението си, позволявайки застрояване в земеделските земи и по-високи параметри във вече урегулираните терени.

ДПЗ включват общо 413 територии с обща площ от над 66 000 дка. Над 70% от тази площ е предвидена за жилищно, смесено и производствено застрояване, докато под 25% са заделени за паркове, спорт, атракции и гробищни паркове. В преобладаващата част от тези територии липсват ПУП, както каквато и да било инфраструктура. Това, в комбинация с очаквания висок инвестиционен интерес, вероятно ще доведе до множество заявки за частични изменения или ПУП за отделни имоти. А то, от своя страна – до хаотично застрояване, без предварително изградена инфраструктура, по примера на южните квартали на София.

За момента единствен възможен коректив на този проблем се оказва пазарът, което не е повод за успокоение. Интересен факт е, че около 10 000 дка от тези територии представляват площта на бившия Металургичен комбинат „Кремиковци“. Сам по себе си това е особен терен – както с много наследени проблеми, така и със силен потенциал за развитие.

В УП на кмета е припозната нуждата от създаване на жилищна политика, която включва и управление на общинския жилищен фонд: *„Изработване на политика и програма за управление на общинските жилища, вкл. за временно настаняване при извънредни ситуации, оборотни жилища, за изпълнение на политики на общината и др.“*

Реформата в сектора на градското планиране не присъства в УП, но е публично представяна и потвърждавана в редица медии и на събития. Нейният замисъл беше да отговори на редица проблеми, свързани с презастрояването и липсата на качествена градска среда. Тези проблеми са резултат от дългогодишна липса на системна координация в управлението, планирането и териториалното развитие на града.

По време на предизборната кампания бяха предложени и промени в административната структура на Направление „Архитектура и градоустройство“.

Оценка на прогреса по ключовите мерки и проекти

Относно актуализацията на ОУП, в края на август вр.и.г. главен архитект на СО обяви необходимостта от актуализация на ОУП като мярка за ограничаване на застрояването и предвижда широка обществена дискусия с всички заинтересовани страни за създаването на задание за изменение на ОУП. Такава широка дискусия към

момента не е започнала, а ако е в процес на подготовка, то липсва публична информация за това.

Относно подготовката на цялостни ПУП, осигуряването на радиалните връзки от центъра към ССТ включва изготвянето на ПУП за бул. „Мраморско шосе“, бул. „Рожен“, бул. „Илиянско шосе“ и бул. „Чепинско шосе“. Към момента само два от тези булеварди имат проектиран, но все още невлязъл в сила ПУП, като това е дело на предходна администрация. Проектиран е също така и ПУП за директна връзка на летище София със СОП и ССТ, но все още не е одобрен от СОС. Всички останали основни улични направления, залегнали в УП, или нямат прогрес, или информация не може да бъде намерена.

Няма напредък и по подробните устройствени планове, необходими за опазването на реките и Боянското блато. За опазването на блатото през април месец е съставена петиция до кмета на Столична община, в която се призовава за действия по изготвянето на ПУП, но все още няма видими резултати.

Подобният устройствен план за парк „Борисова градина“ все още чака своето одобрение. В него попада и част от Зеления ринг, който, от своя страна, има изготвен ПУП от бул. „Тодор Каблешков“ до гара „Пионер“, но това изцяло е дело на предходната администрация.

ПУП за интермодалния хъб при лифт „Симеоново“, проектиран в предходната администрация, все още чака своето одобрение от Общинския съвет, въпреки че е посочен като приоритет в Програмата.

Като цяло, **прогресът по заложените в УП подробни устройствени планове е едва доловим**. Наличните ПУП са изготвени от предходната администрация и въпреки тяхната приоритетност все още не са приети. Няма публична информация за останалите приоритетни точки, което показва, че прогресът в това направление е нищожен.

За реализирането на публичната инфраструктура според предвижданията по ОУП и ПУП е необходимо придобиването на множество терени от общината. В Закона за общинската собственост се изисква всеки нов ОС да приеме Стратегия за управление на общинската собственост за срока на мандата. Тази стратегия следва да бъде един от инструментите на ОУП за провеждане на отчуждителните процедури като първа и ключова стъпка за прилагане на плана. Към момента няма приета нова Стратегия от настоящия състав на СОС. Към нея се изисква и създаването на годишна **Програма за придобиване, управление и разпореждане с общинска собственост на Столична община**. За 2024 г. такава е внесена от кмета, но тя не е приета от СОС, без да бъдат посочени мотиви за отказа. Това означава, че през изминалата година е нямало актуал-

на програма, която да бъде следвана в процесите на придобиване и управление на общинска собственост. Не е създадена и приета и цялостна стратегия за мандата, която да реализира ОУП и ПУП.

Предложения за действия

Необходимо е да се даде началото на актуализацията на Общия устройствен план (ОУП) на Столична община. Поради мащаба на необходимите промените и сложността на процеса, е от особено значение тази актуализация да бъде обмислена, съобразена с приетите вече стратегически документи и съгласувана с широк кръг заинтересовани страни. Един от основните аспекти, които **новият ОУП трябва да включва**, е създаването на **ясна и последователна програма за реализация, придружена с реалистичен бюджет**. ОУП не трябва да остане просто пожелателен документ, а да бъде подкрепен с реални инструменти за изпълнението си. Необходимостта от адекватно финансиране на всяка от планираните инициативи е от изключителна важност за успешното им постигане.

Необходимо е преминаване от частични изменения на ПУП към цялостни подробни устройствени планове на квартали и населени места в общината. **Това ще позволи да бъде управляван балансът на територията така, че за всеки квартал да бъде оценена и планирана цялата необходима инфраструктура: водоснабдяване и канализация, електричество, улици, детски градини и училища, зелена система, социална и културна инфраструктура**. Създаването на цялостни планове ще отнеме повече време от работата по индивидуални имоти. Но от друга страна, именно продължаващата работа на парче води до презастрояване и лошо качество на градската среда.

Необходимо е да бъде намерен път за постигане на консенсус, така че да бъдат създадени и приети **Стратегията за управление на общинската собственост, Годишната програма към нея, както и редица други стратегии и ПУП**. Важно е да започне и изготвянето на задание за изменението на ОУП. По смисъла на Закона за устройството на територията (ЗУТ), както и Закона за местното самоуправление и местната администрация, устройственото и стратегическото планиране следва да се провеждат в диалог между кметския екип и ОС. Към настоящия момент по тези въпроси диалог липсва и двете страни остават длъжници на софиянци.

Необходимо е възможно най-скоро да започне **изготвянето на цялостна жилищна политика**, която да надхвърля рамките на общинските жилища и да се отнася до по-широк кръг от нужди. Това значи не само да се оптимизира управлението на общинските жилища, но и да се разработят механизми за подпомагане в частния сектор. Подобна политика трябва да се основава на успешни европейски модели, адаптирани към местните условия и да включва целеви мерки за най-нуждаещите се групи, включително млади хора и уязвими общности.

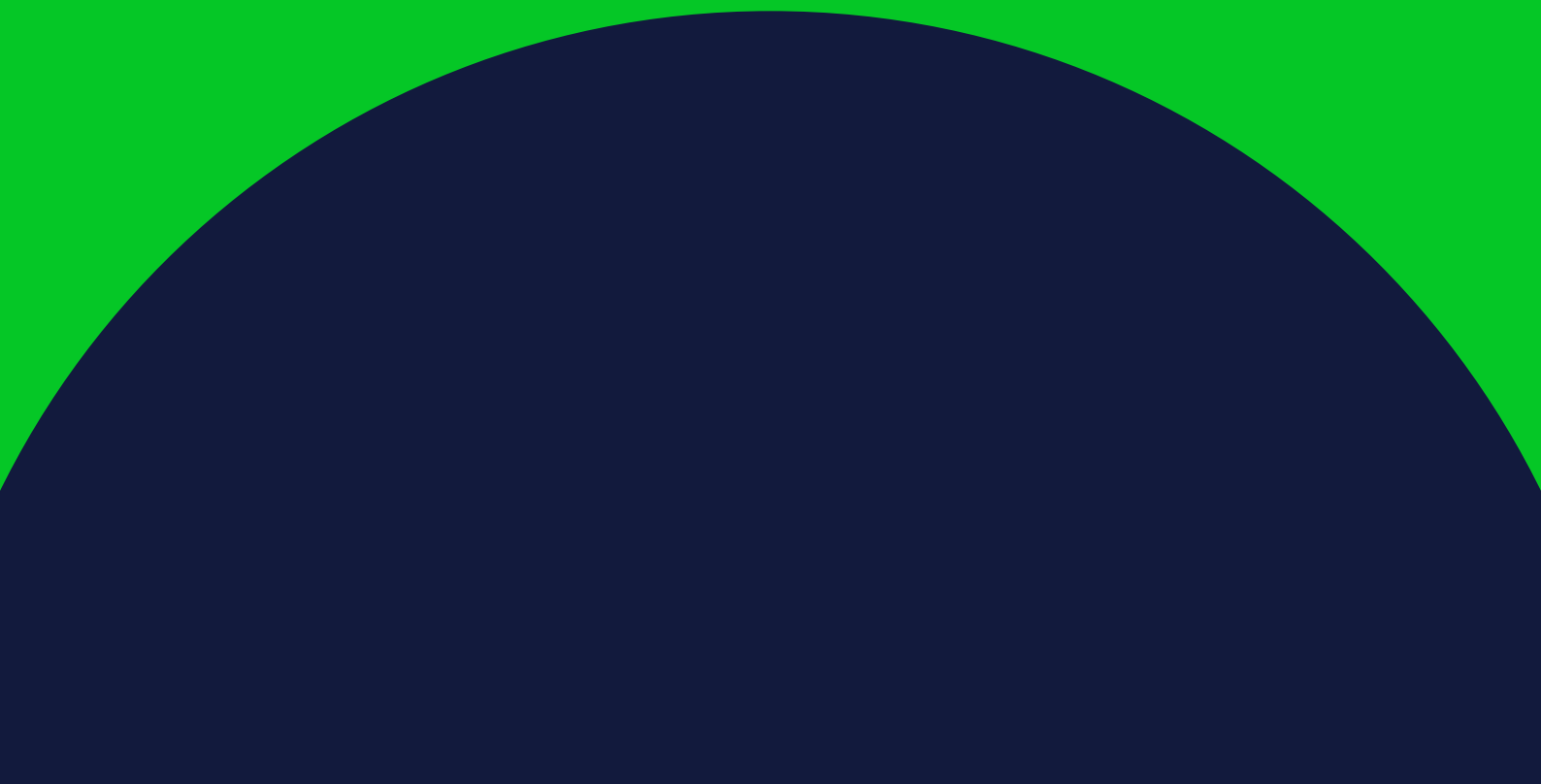
През последната година **не се проведе** и обещаната **реформа в сектора на градското планиране**. За нейното приемане е необходимо мнозинство в СОС, но липсва информация за предварително създадено предложение за нова административна структура, което да бъде внесено и разгледано в съвета. Вместо това в Направление „Архитектура и градоустройство“ (НАГ) времето за обработка на административни преписки се увеличава, служители биват освобождавани, без на тяхно място да бъдат назначени нови, редица постове се заемат от временно изпълняващи длъжността, скоростно се придвижват проекти, предвиждащи съществено застрояване.

Същевременно **няма прогрес в процеса по избор на нов главен архитект чрез конкурс**. Срокът, в който вр.и.д. може да заема поста, е 6 месеца и те изтичат в края на януари 2025 г. През септември 2024 г. бяха проведени няколко консултации във връзка с конкурса за този пост, но липсват последващи действия.

За справянето с прекомерното строителство е редно да се пристъпи към **прилагане на заявената в предизборната програма реформа на НАГ**, включително и чрез ограничаване правомощията на главния архитект до определените в ЗУТ и да се проведе конкурс за нов главен архитект, който да бъде морален администратор, а не всемогъщ проектант.

21. Финанси, данъци и такси

Загадена посока

В контекста на управленските приоритети в София в сферата на бюджета и финансите изпъкват основно темите за **прозрачното разходване и ефективното разпределение на общинските средства, гражданското участие** в бюджетирането, **финансовата децентрализация** на районите. Беше поставен и акцент върху стратегическата посока към **пълно изпълнение на Капиталовата програма (КП)** за годината.

През изминалите години столичният бюджет страдаше хронично от липса на достатъчно амбициозност и прозрачност в харчовете, силна централизираност в ръцете на централната администрация, лимитирани средства и възможности на районните администрации, както и неизпълнение на капиталовата рамка, тоест на големите стратегически проекти, заложи в годишната инвестиционна програма. Когато новият екип начело на града даде високи заявки за промени в сектора, като заяви намерение да ангажира и гражданите да вземат по-активно участие в този процес, изглеждаше, че е идентифицирал част от основните проблеми на финансовата политика на София.

В следващите няколко параграфа разглеждаме развитието на икономиката и финансите в столицата от началото на новия управленски мандат. Основно внимание ще отделим на постигнатия напредък по предварително заявените управленски приоритети, както и на идентифицирането на ключовите области, които изискват повишено внимание и стратегическо планиране през следващата година. Анализът има за цел да осигури цялостна оценка на текущото състояние и да предложи насоки за бъдещи действия, които биха допринесли за устойчивото икономическо развитие на града.

Ключови мерки и проекти

Един от ключовите приоритети в *Управленската програма* (УП) на новото управление на Столична община (СО) в сферата на бюджета и финансите е въвеждането и развитието на механизма за „Граждански бюджет“ – инструмент за пряко участие на гражданите в разпределението на общинския бюджет. През 2024 г. Столичният общински съвет (СОС) прие „Методология за гражданския бюджет на София“, която регламентира размера на средствата, процедурата по организация, както и системата за проследяване на изпълнението на проектите, финансирани по тази линия. Този аспект беше ясно заложен в УП и първата година на новия мандат беше белязана от значителна активност в развитието на тази инициатива.

Освен темата за гражданското участие в процеса по бюджетирание, новото управление постави за своя цел и въвеждането на финансова и функционална децентрализация, която да гарантира повече средства за районните администрации за реализацията на местни проекти и подобряване на инфраструктурата. Децентрализацията включва и повишаване на правомощията на районните кметове, които да бъдат овластени да провеждат своя собствена политика и по този начин да отговарят по-ефективно на нуждите на месните общности. Въпреки че темата е изключително актуална, на този етап няма публична информация как ще се реализира тя. Последни данни сочат, че такъв механизъм текущо се разработва. Тез първа предстои да видим и оценим неговото приложение в София.

И разбира се, последна, но не и по важност, е темата за структурата и разходването на общинския бюджет, която предоставя ключова перспектива за разбирането на реалното прилагане на стратегическите политики и мерките, заложен в управленската програма. Бюджетът не е просто един финансов документ, а е основен инструмент за реализиране на визията и целите на местната власт. Той ни помага да видим на практика как се приоритизират предизборните обещания и каква е реалната ангажираност към тях. Чрез детайлен преглед на разходите, приходите и финансираните проекти можем да оценим доколко управленските намерения са се трансформирали в конкретни действия и какви са предизвикателствата при ефективното разпределение на ресурсите, стоящи пред столичната администрация. Именно поради тази причина ще разгледаме и как новата администрация управлява бюджета през последната година, дали отговаря на поетия ангажимент за прозрачно разходване на общинските средства, както и какви са възможностите за подобрене на мерките в тази насока.

Прогрес и оценка на ключовите мерки и проекти

Насочвайки поглед към напредъка в областта на гражданското участие в бюджетния процес, към 2024 г. размерът на т.нар. Граждански бюджет възлиза на около 0,2% от общия бюджет на СО (или

5,3 млн. лв.). Размерът на това бюджетно перо е разделен между „общоградски“ проекти за инициативи с градско значение и „районен граждански бюджет“ за проекти с местен фокус. Ресурсът, отреден за гражданско участие в бюджетния процес за 2024 г., е най-голямата сума, отделяна за подобна инициатива. Тази сума значително надхвърля средствата, предвидени в инициативата на предишните управляващи „София избира“, чийто максимум достигаше 1,5 млн. лв., или 0,08% от столичния бюджет.

Както беше споменато по-горе, финансовата децентрализация беше един от водещите приоритети от кмета на София и неговия екип, като намеренията районните администрации да бъдат овластени и да им бъдат предоставени повече средства за справяне с местни нужди биваха многократно затвърдявани. През първата година на мандата управленският екип на СО твърди, че има увеличение на средствата, с които районите разполагат, но няма публични данни в потвърждение на твърдението. Същевременно това разпределение остава зависимо от централната община, а реален механизъм за генериране на собствени приходи от страна на районните кметства все още липсва.

Въпреки поставения акцент върху децентрализацията, липсата на конкретна концепция и инструмент за нейното изпълнение прави прогреса **ограничен**. Редно е да отбележим, че комплексността на темата изисква значително време и усилия, за да бъдат разработени и приложени ефективни и устойчиви решения. Затова ще бъде изключително важно отговорният ресор да представи в скоро време резултатите от текущата работа върху механизма за финансова децентрализация, за да могат и гражданите да оценят прогреса в тази насока.

Структурата на приетия общински бюджет за 2024 г. представлява основополагащ елемент за оценка на финансовата политика и приоритетите на местната власт. Ето и някои основни акценти:

- Собствените общински приходи (данъчни и неданъчни) са само 36,8% от гласувания бюджет, което представлява увеличение с 0,2% спрямо бюджета от 2023 г.
- През настоящата година европейските средства намаляват значително: те бележат спад **спад с 62%** спрямо 2023 г.
- Трансферите от централния бюджет вземат характерен превес в структурата на бюджета на СО, като за тази година достигнаха 42,6% от общия бюджет.

Както и през предходните години, структурата на общинския бюджет отразява устойчива тенденция на **нисък дял на генерирани собствени приходи**, което поставя значителни ограничения пред капацитета на местното самоуправление. Тази финансова зависимост от централния бюджет води до редица проблеми, сред които:

- липсата на автономност при вземането на решения;
- ограничени ресурси за инвестиции в инфраструктура и нови проекти;
- затруднено дългосрочно планиране;
- неспособност за адекватно посрещане на нарастващите нужди на местното население.

„Без увеличение на данъците, но с по-голяма събираемост“ беше стратегическата посока, зададена за приходната част на Общинския бюджет през 2024 г. Към края на месец октомври СО отчете 12,8% увеличение на събираемостта на местни данъци и такси в сравнение със същия период предходната година. Перата с осезаемо подобрена събираемост са:

- данък придобиване на имущество по възмезден начин;
- такса битови отпадъци;
- глоби, санкции и наказателни лихви.

От увеличението на събираемостта с 83 млн. лв. в сравнение със същия период от предходната година над 60% (или 50,6 млн. лв.) идват от данък придобиване на имущества по възмезден начин. В последните години София се разраства бурно, което има и своето отражение върху развитието на имотния пазар – все повече и по-големи са сделките за покупки на недвижими имоти. По данни на Агенция по вписвания към края на третото тримесечие на 2024 г. се отбелязва ръст от почти 13% в броя на сключените сделки в сравнение със същия период на 2023 г. Освен обема на сделките трябва да се вземат предвид и цените на имотите, които остават най-високите в страната и към октомври тази година бележат годишен ръст от 7%.

В този контекст е важно да отбележим, че данъкът, заплащан при придобиване на имущество, е пряко зависим от динамиката на пазара, който към края на последното тримесечие демонстрира сериозен растеж. Въпреки този благоприятен пазарен климат, който понастоящем има позитивен ефект върху събираемостта на приходите на Общината, разумно е да се помисли в посока разработване на стратегии за дългосрочна устойчивост на собствените приходи. Целта на такива стратегии би била да минимизират зависимостта от временните пазарни условия и да гарантират стабилността на общинския бюджет дори в условия на промяна на външните фактори. Пример за външен фактор са промените на изискванията при отпускане на ипотечни кредити, които влязоха в сила от 1 октомври т.г. с цел ограничение на прекомерния растеж на ипотеките. Тези нововъведения представляват промяна на очакванията за сключването на сделките през следващата година, което може да има отражение и върху размера на събрания данък придобиване на имущество по възмезден начин през 2025 г.

Поглеждайки към разходната част на бюджета, приетата с решение на СОС от 28.03.2024 г. инвестиционна програма е в размер на 637,2

млн. лв., което бележи спад с около 7% спрямо приетата рамка за преходната година. В програмата е заложен сравнително нисък дял на **собствени източници на финансиране** – те възлизат на около 30%, включвайки и остатъка от преходната година. Малко над 17% са европейските средства, което бележи сравнителен спад в сравнение с 2023 г., когато от общия дял на планираните капиталови разходи около 57% идваха по направление европейско финансиране.

През последните години изпълнението на капиталовата програма беше сериозно предизвикателство пред предишното управление на столицата, като изпълнението ѝ се движеше средно между 60% и 70%. Новият екип начело на града си постави за цел да повиши дела на изпълнението на програмата и да се доближи до възможно най-много утилизирани средства и реализирани капиталови проекти. Разработеният разчет за тази година се фокусира основно в следните сектори:

- образование;
- изграждане на метрото;
- подобряване на инфраструктурата;
- инвестиции в култура и спорт.

Към септември 2024 г. изпълнението на капиталовата програма на София показва значителни различия в напредъка по различните функции, като общият дял на реализация на инвестиционната програма е малко **пог 40%**. Най-ниско изпълнение се наблюдава във функцията „Социално осигуряване, подпомагане и грижи“, което подчертава необходимостта от допълнителни усилия за ускоряване на проектите в тази област.

В същото време, най-високи са нивата на изпълнение във функциите „Отбрана и сигурност“ (45%) и „Жилищно строителство, благо-

Капиталова програма към 09. 2024

устройство, комунално стопанство и опазване на околната среда“ (44%). Капиталовите инвестиции в посока образование бяха поставени като ключов приоритет в тазгодишната бюджетна програма, но и те бележат сравнително нисък дял на изпълнение – **33,3%**.

Когато говорим за бюджета на СО, няма как да не засегнем и темата за прозрачността на разходите и достъпността на публичната информация. Основополагащ елемент в предизборната кампания беше тъкмо акцентът върху промяна на модела на управление към един по-прозрачен и справедлив начин на бюджетиране и разходване на общинските средства.

Новото управление въведе нови практики, като редовни отчети за извършените плащания и тримесечни отчети за изпълнението на капиталовата програма, които допринасят за по-добра информираност на гражданите. В допълнение, поетият ангажимент за публикуването на машинночетими документи, макар и ограничено (например, някои решения на СОС не са в машинночетим вид), също следва да бъде оценен като стъпка към подобряване на прозрачността. Администрацията положи усилия и в търсенето на диалог с гражданите относно бюджета, като организира публично обсъждане, на което успя да привлече значителен брой граждани в сравнение с предходни години.

Въпреки позитивните стъпки, предприети през първата година от новото управление, напредъкът в осигуряването на прозрачност при обществените поръчки остава **недостатъчен**. На този етап той не може да отговори на високите очаквания за справяне с дългосрочните проблеми, свързани с отчетността и контрола върху публичните разходи. Липсата на подробни данни за законосъобразността на проведените обществени поръчки, резултатите от извършения контрол и обхвата на направените проверки подчертава необходимостта от много по-решителен подход към подобряване на прозрачността. Осигуряването на прозрачност в този процес не е просто въпрос на отчетност, а ключов фактор за възстановяване на общественото доверие в СО. Без съществени подобрения в тази област остава рискът усилията за прозрачност да бъдат възприети като формални, а не като реална ангажираност към изграждането на справедливо и ефективно управление.

Предложения за действия

След като разгледахме прогреса по някои от основните стратегически приоритети в сферата на местните финанси, споделяме и някои предложения, които могат да послужат като препоръки за **практическото прилагане на заложените политики**.

Започвайки от Гражданския бюджет: за да бъде той ефективен инструмент за гражданско участие и развитие на градската сре-

да, е необходимо да бъде въведено по-справедливо разпределение на бюджета между районите в София в рамките на тази инициатива за гражданско участие. В момента унифицираният подход, при който всеки район получава фиксирана сума от 200 000 лв., не отчита съществени разлики в мащаба и нуждите на различните райони. Например, по-големите райони като „Люлин“ и „Младост“, които са с приблизително 90% по-голям брой на населението в сравнение с райони като „Банкя“, остават оцетени.

За да бъде този процес по-прозрачен и обективен, следва да се изработят критерии за разпределение на бюджета, които да отразяват реалните потребности на жителите, отчитайки спецификите във всеки район. Именно поради тази причина, един безспорен и измерим показател в това отношение, който несъмнено трябва да бъде взет предвид, е броят на населението, живеещо в съответния район. Този подход би гарантирал, че средствата се разпределят пропорционално и отговарят на потребностите на възможно по-голяма част от гражданите.

Що се отнася до определения размер от 5,3 млн. лв. за гражданско бюджетиране през 2024 г., СО следва да предприеме стъпки за увеличаване на средствата с оглед на добрите европейски практики и потенциала на подобни инициативи за ангажиране на местната общност. Настоящото ниво на финансиране представлява едва 0,2% от общия бюджет на столицата и не отразява напълно значимостта на гражданското участие в управлението на града. В следващата година би било целесъобразно да се определи поне 1% от общинския бюджет за граждански проекти, с перспектива този дял да нараства в бъдеще.

Възможност за надграждане на гражданския бюджет е въвеждането на ясно дефинирани стратегически приоритети и теми, които всеки отделен район да дефинира за година и които да отразяват специфичните нужди и особености на съответната местна общност. Такава стъпка ще осигури по-целенасочено използване на средствата и ще гарантира, че проектите, финансирани от бюджета, са в съответствие с реалните проблеми и възможности във всеки район.

Например в райони с екологични проблеми като „Кремиковци“ на непосредствените нужди на жителите би отговорил стратегически фокус върху проекти за подобряване на околната среда. В същото време, в по-урбанизираните райони като „Витоша“ приоритет може да бъде развитието на публични пространства, които в момента липсват или са недостатъчно качествени.

Подобно конкретизиране на приоритетите по райони би гарантирало по-ефективно разпределение на бюджета и би отговорило на очакванията на гражданите за справедливо и релевантно разходване на ресурсите.

Следващата политика, която разгледахме, беше финансовата децентрализация. Напълно споделяме мнението, че действията, насочени към фискалната и административна децентрализация от голямата община към районите следва да бъдат подкрепяни и насърчавани. Децентрализацията създава важни перспективи за развитието на града, като позволява по-доброто адаптиране на инвестициите спрямо специфичните нужди на местните общности.

Ето и някои конкретни мерки, които са ключови за постигането на финансова децентрализация на местно ниво:

Делегиране на право за генериране на собствени приходи от районните администрации. Гарантирането на поне частичната автономност на районния бюджет е основополагащо за истинската децентрализация и ограничаването на пряката зависимост на всеки район от общинските финанси.

Надграждане на **капацитета на районните общини** за ефективно управление на средствата на местно ниво. Необходими са не само повече средства, но и изграждане на професионален административен капацитет и внедряване на съвременни технологии и управленски практики, които да осигурят по-добра отчетност, прозрачност и ефективност при управлението на ресурсите.

Включване на **независими анализатори, граждански организации** и експерти в оценката на ефективността на стратегията за децентрализация в София. Текущо процесът по разработване на концепция за финансова и функционална децентрализация е твърде капсулиран, публичната информация е оскъдна и гражданите нямат възможност да оценят усилията на общината по тази стратегическа насока.

Обществени съвети. Създаване на обществени консултативни съвети във всеки район, които да участват във вземането на решения.

Вярваме, че тези мерки ще спомогнат за укрепването на местното самоуправление и осигуряването на по-добри услуги за гражданите, както и ще подкрепят икономическата автономност на районите, които да провеждат своя собствена политика на локално ниво. Успешната децентрализация изисква **добре структурирана и прозрачна рамка**, която не само осигурява финансова самостоятелност на районите в София, но и гарантира тяхната отчетност и ефективност, като стимулира стратегическото управление на поверените им бюджети. Тя е условие и за устойчиво развитие на местно ниво, което да се осъществява в отговор на специфичните нужди на общностите.

Проследявайки ангажимента за повишаване на събираемостта на дължимите данъци и такси в София, следва да отбележим, че общата събираемост на собствените приходи в последните години

показва доста добри резултати, надхвърляйки 100% през 2023 г. Този резултат до голяма степен се дължи на превишаването на планираните приходи в определени пера, като данък придобиване на имущество, докато други категории продължават да показват тенденционно ниска събираемост. За да се осигури устойчива ефективност, се препоръчва разработването на целенасочени програми за подобряване на събираемостта в проблемните области. Това може да включва:

Разработване на програма, насочена към устойчиви механизми за **дългосрочно повишаване на събираемостта** на местните данъци и такси, при които е идентифицирана тенденция за **ниска събираемост**.

Внедряване на система за **проактивно уведомяване** на гражданите за дължимите общински данъци и такси чрез изпращане на съобщения по имейл, а в случаите, когато имейл контакт не е наличен, чрез SMS-и.

Освен темата за събираемостта, през следващия бюджетен период следва да се приоритизира тази за **повишаването на собствените общински приходи** и намаляването на финансовата зависимост от държавния бюджет. Практиката, която наблюдаваме в други европейски столици, е средно около 50% от общия бюджет да произтича от данъчни и неданъчни приходи на общините. Като примери може да вземем Будапеща (50%), Прага (55%), Братислава (45%), Варшава (60%). Предприемането на стъпки в тази насока би довело до развиване на възможността София да разполага с достатъчно ресурс, за да отговаря по-бързо и по-ефективно на нуждите на жителите си. Някои от възможностите за увеличаване на собствените приходи са:

Ревизия на данъци и такси, които не са били актуализирани повече от 5 години. Макар че управлението в София поставя акцент само върху събираемостта, тя в последните години е висока (дори за 2023 г. изпълнението е 101,6%), което налага вземането и на различни мерки:

Промяна на ставката при формиране на **данък недвижимо имущество**: в СО тя не е променяна от 2008 г. и продължава да е **1,875** на 1000 върху данъчната оценка. Данъчните оценки също не са актуализирани от 2008 г. насам. Това означава, че всички промени в приходите от този данък през последните 16 години се дължат на промени в застроените площи. С оглед „замразените“ данъчни оценки на имотите много от общините в България обявиха повишаване на ставката: Добрич от 1,3 на 2,5 промила, Хасково от 2,0 на 2,5, Русе от 2,0 на 3,0 промила. Взимайки предвид и натрупаната инфлация, както и факта, че събраните приходи от този данък са се повишили само с 25% за последните 6 години, излиза, че реалната тежест на данъка се е понижала значително, което води до сериозни пропуснати ползи.

Промяна на **данъка върху превозните средства**: увеличаването на данъка върху превозните средства в София е разумна и обоснована мярка с оглед на текущите предизвикателства, пред които е изправен градът. В момента данъкът в столицата е по-нисък от средното за страната (1,33 лв. на kW при 1,56 лв. на kW в страната), въпреки че средната работна заплата в София е с 36,6% по-висока от националната. Освен това, столицата разполага с най-голям брой регистрирани автомобили в страната – около 800 000, като само през 2024 г. са добавени 70 000 нови регистрации. Това води до значителни проблеми като недостиг на паркоместа и постоянни задръствания, които утежняват трафика и влияят негативно върху качеството на живот в града. Потенциални ползи:

Повишаването на разходите за притежание на автомобил, включително чрез увеличение на данъка, би могло да намали стимулите за използване на лични автомобили.

Това, от своя страна, може да насърчи използването на обществения транспорт и алтернативни форми на мобилност, както и да ограничи ръста на автомобилния парк, създавайки по-устойчива градска среда.

В допълнение, по-високите приходи от данъка върху превозните средства биха могли да се насочат към подобряване на градската инфраструктура, разширяване на зоните за платено паркиране и инвестиции в екологични и устойчиви транспортни решения.

Така увеличаването на данъка би съчетало фискални, социални и екологични ползи за града.

Увеличаване на приходите от **дивиденкти**, изплащани от общинските търговски дружества: традиционното планирано приходи от общинските дружества са занижени, а събираемостта на дивидентите остава недостатъчно висока, което ограничава финансовия им принос към общинския бюджет. През 2023 г. обаче общинските дружества отчитат значително увеличение на печалбите – с 47% повече в сравнение с предходната година. Това създава предпоставки за оптимизиране на дивидентната политика, което би могло да осигури значителен допълнителен ресурс за общинските нужди. Решението за размера на изплащането или съответно освобождаването от изплащане на дивидент от конкретно дружество попада в правомощията на СОС. В последните години ниската събираемост по това перо се дължи именно на освобождаването на дружества от отчитането на дивидент обратно към СО. С оглед нарасналия дял на печалба тази практика следва да бъде преразгледана и да бъдат приложени мерки към по-голяма събираемост от търговските общински дружества. По-високият дивидент не само ще засили финансовата автономност на общината, но и ще стимулира по-голяма отчетност и прозрачност във функционирането на тези дружества. Подобна мярка ще укрепи контролната роля на СО като принципал, насърчавайки ефективното управление на ресурсите и изсветляването на финансовите потоци.

Значително по-добро управление на собствените ресурси. Това трябва да започне със съставянето на пълен и обществено достъпен регистър, съдържащ информация за собствеността на общината и нейните райони, търговски дружества и предприятия. На неговата основа следва да се изработи стратегия за оптималното използване на наличните ресурси – включително, но не само с цел генериране на приходи. За съжаление, в момента немалко общински имоти, и то на добри локации, стоят празни, а всяко дружество, предприятие, район или дирекция оперира с поверената си собственост по свой автономен начин, понякога в разрез със зададените общински цели за развитие.

Следваща препоръка се отнася до мерките, насочени към **подобряване изпълнението на капиталовата програма**. Видимо е, че изпълнението на инвестиционната програма през тази година няма да бъде удовлетворително. Този факт налага основен фокус през следващата година върху проектната готовност, планирането на достатъчно средства за отчуждаване, ревизията на процесите по планиране, одобрението и възлагането на обществени поръчки, както и надграждането на капацитета за изпълнение.

За постигането на голямата стратегическа цел за прозрачност в управление на ресурсите и средствата на общината са нужни повече усилия – следва да бъде направена **цялостна ревизия на финансовото състояние на общината, включително анализ на финансовите резултати и ефективността на общинските дружества**, на които СО е принципал. Нужна е също така приоритизация на проекта за внедряването на цялостна система за риск и контрол на обществени поръчки.

Освен ревизията, за да има осезаем ефект в прозрачността, който гражданското общество да усети, информацията за бюджета на общината трябва не само да бъде достъпна, но и да се предоставя **в разбираем и привлекателен формат**. Макар че текущо има инфографика, представяща какви плащания извършва СО, следва да се помисли в посока нов формат за отчета по изпълнението на капиталовата програма, както и на месечното касово отчитане. Представянето на тези данни чрез визуални елементи (графики, диаграми, таблици), а не единствено чрез огромни екселски документи, би дало възможност на по-голямата част от гражданите да разберат бързо и лесно как се разпределят и използват общинските средства.

Годишният доклад е съставен в края на 2024 г. В неговото създаване са вложени над 130 работни дни на мултидисциплинарен екип от експерти, сред които:

Ана Михаела Търнева, Ангел Шотев, Анелия Мангърова, Анета Василева, Василена Найденова, Виктория Драганова, Георги Пенчев, Дияна Гюрова, Елена Иванова, Емил Христов, Жасмина Манабян, Зорница Трифонова, Ивайло Назлъмов, Ивайло Хлебаров, Иво Анев, Калина Петрова, Калоян Карамитов, Константин Кирилов, Любо Георгиев, Мартин Пелов, Миглена Герасимова, Михаил Бъчваров, Михаил Тодоров, Никола Тулечки, Николай Николаев, Ралица Увакова, Светослав Василев, Силвина Фурнаджиева, Симеон Малинов, Таня Митакева, Хестър Гартрел, Христо Станкушев, Цвета Йоцова, Яна Алексиева, Янина Танева

Разбираме от **СОФИЯ!**

Можеш да разбереш повече за нас от следните канали

Отговаряме и на
info@ekipnasofia.bg

Постоянно търсим съмишленици: последвай ни в социалните мрежи и разпространявай нашите проекти.

ekipnasofia.bg